

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY

NO. 13590

NOKHN GOT FUN MIDBER

Kadia Molodowsky

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.

If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

נאָמן גאָט פון מדבר

After the God of the Desert

Drama of Jewish Life in the 16th Century

By KADIA MOLODOWSKY

Published by
"PAPIRENE BREEK"

Printed in U. S. A.

Futuro Press Inc., 476 Broadway, New York

קאדיע מאלאדאָווסקי

נאָכז גאָט פּוֹז מדבר

פאַרלאַג פאַפירענע בריק

ניו-יאָרק 1949

Copyright by
KADIA MOLODOWSKY

פערזאנען:

- דאָנאַ גראַציאַ מענדעס־נשיא.
דאָנאַ בריאַנדאַ — דאָנאַ גראַציאַ'ס שוועסטער.
רעינאַ — דאָנאַ גראַציאַ'ס טאָכטער.
גרעטאַ — דאָנאַ בריאַנדאַ'ס טאָכטער.
דאָן מיקעז, יוסף נשיא — דאָנאַ גראַציאַ'ס פלימעניק.
דאָן מאַרקאַ — דער פאַרוואַלטער פון די מענדעס געשעפטן.
ר' עובדיה — אַ שליח פון נעאַפּאַל.
אַזאַר — אַ בלינדער וואָס האַלט זיך אויף ביי די מענדעסעס אין פּאַלאַץ, אַ געליטענער פון דער אינקוויזיציע.
שמואל — דאָן מיקעז'ס ברודער.
באַראַן דע רען — אַ פריינט פון די מענדעסעס.
קעניגין מאַרי — די רעגענטין פון בעלגיע, קאַרל דעם פינפטנס שוועסטער.
ר' אברהם אושקי — דער איבערזעצער פון חומש־פּעראַראַ, און דאָנאַ גראַציאַ'ס אַ בעל יועץ.
איזאַבעלאַ — אַ שטוב־מיידל אין פּאַלאַץ פון די מענדעסעס.
פּעדראַ — אַ באַדינער.
מעסיע ביזאַר — אַ נאַבעליקער.
מוטער עליזאַ — אַ מאַנאַכין.
אידן פון געטאַ, געסט, און אַנדערע.

פראלאג

א סדר ביי דער משפחה פון אנוסים, מענדעס־גשיא. אויף דער סצענע איז פינצטער. ביי דער שיין פון איין ליכט זעט מען עטלעכע שאַטנס ביי אַ טיש. פון דער פינצטערקייט הערט מען אַ מענער שטימ, וואָס זאָגט די הגדה.

שפוך עליהם זעמך וחרון אפך ישיגם, תרדפם באף ותשמידם מתחת שמי אדוני.
ד אָן מ אַ ר ק אַ : איך האָב געהערט טריט. עמיצער קומט אָהער. אפשר זאָלן מיר אויסלעשן דאָס ליכט?

ד אָ נ אַ ג ר אַ צ י אַ : גאָט וועט אונז אויסהיטן פון בייה, מען וועט אָהער ניט קומען. (מען זעצט פאָר דאָס זאָגן). אדוני שמך לעולם, אדוני זכרך לדור ודור. כי ידין אדוני עמו ועל עבדיו יתנחם. (מען הערט אַ קלאַפּ אין טיר, אַ צייכ־קלאַפּ).

ד אָן מ י ק ע ז : עס איז אַן אייגענער. עפנט אים. (מען זעט ביי דער טונ-קעלער שייך, ווי עס עפנט זיך אַ טיר און אַ געשטאַלט קומט אַריין).

ד אָ נ אַ ב ר י א נ ד א (מיט שרעק): אַ מאַנאָך!

ש מ ו א ל (דער אַנגעקומענער מאַנאָך): גוט יום טוב! אליהו הנביא זאָל אונז ברענגען בשורות טובות.

ד אָן מ י ק ע ז (רעדט שטיל): שמואל! וואָס האָט דיך געבראַכט איצט, אין דער נאַכט?

ד אָ נ אַ ג ר אַ צ י אַ : עפעס נייעס, חלילה?

ש מ ו א ל : ניט קיין גוטע נייעס. דער קייסער קאַרל האָט אַרויסגעשיקט אַ געהיימען בריוו, מען זאָל אָנהויבן אַ ציילונג פון די נייקריסטן אין אַנטווערפן. גזירות רוקן זיך אויף אונז אָן.

ד אָן מ י ק ע ז : גזירות קען מען אַפּווענדן.

ד אָ נ אַ ג ר אַ צ י אַ : מיט גאָטס הילף.

ש מ ו א ל : עס קען זיין אַן אַנפאַל אויפן פּאַלאַץ.

ד אָ נ אַ ג ר אַ צ י אַ : זיי וועלן ניט וואָגן קומען אָהער.

ד אָן מ י ק ע ז : מען טאָר ניט איינשטעלן קיין נפשות.

ד א נ א ב ר י א נ ד א : איך האָב דיך געבעטן, גראַציא, מיר זאָלן ניט אָפֿ־
ריכטן קיין סדר, מיר זאָלן ניט איינשטעלן דאָס לעבן צוליב די אידישע מנהגים.
עס איז אַ געפאַר, אַ לעבנס־געפאַר.

ד א נ א ג ר א צ י א : די גרעסטע געפאַר איז, בריאנדא, אַז מען דערווייטערט
זיך פון אונזער פּאָטער אין הימל.

ש מ ו א ל : מען דאַרף אַוועקטראַגן די ספרים פונדאָנען.

ד א נ א ג ר א צ י א : איך זאָג נאָכאַמאָל : זיי וועלן ניט ווואַגן קומען צו
אונז אין פּאַלאַץ.

ד א נ א ב ר י א נ ד א : וואָס ביסטו אַזוי זיכער, גראַציא ? זיי האָבן דאָס
שוין איינמאָל געטאָן ! זיי זיינען אונז באַפּאַלן, פאַרשלעפט מיין מאַן, דיעגאַ, אין די
קעלערן... איך האָב מורא... (אַ קליינע פּאַזעט).

ש מ ו א ל : איך וועל אַוועקטראַגן די ספרים. איך וועל זיי פאַרבאַרגן.

ד א נ א ג ר א צ י א : גאָט זאָל דיך אויסהיטן פון סכּנּוּת אויף דיין וועג,
שמואל. (עס ווערט אַ באַוועגונג צווישן די מענטשן־שאַטנּס, שמואל גייט צו צום
ליכט און מען זעט, אַז ער איז אַנגעטאָג, ווי אַ מאַנאָך, ער טראַגט אַוועק די ספרים,
מען לעשט אויס דאָס ליכט).

ד א נ מ י ק ע ז (פאַרענדיקט אַ תּפּילה אין דער פּינצטער).

ד א נ א ג ר א צ י א (מיט אַ געבראַכענער שטייט): מלאכים זאָלן דערזאָגן
די גישט דערזאָגטע תּפּילות און דו זאָלסט אונז, גאָט אייביקער, ברענגען אין דיין
לאַנד, מיר זאָלן קענען הויך און אוימגעשטערט לויבן דיין נאָמען. (מען זעט ווי די
שאַטנּס גייען מיט האַלב פּינצטערע טרעפּ אַרויף).

ערישטער אקט

ע ר ש ט ע ס צ ע נ ע

א זאל ביי די מענדעסעס אין פאלאץ אין אנטווערפן. מוטער עליזא, א נאנע, לערנט גרעטאן אויסגייען אויף א ראם. מוטער עליזא איז אַנגעטאָן אין ברייטע שוואַרצע נאָנע־קליידער און רעדט זינגענדיק פרום.

מוטער עליזא : די וואָס זיינען איבערגעגעבן דעם דערלייזער מיטן גאַנצן האַרצן און האָבן גיט קיין פאַרבאַרגענישן, קיין געהיימניסן — יענע וועלן דערלייזט ווערן. ריין דאָרף זיין דאָס האַרץ ביי די, וואָס זייערע עלטערן האָבן גע־זינדיקט און גיט אַנגענומען די הייליקע ווערטער...

ג ר ע ט אַ (לייגט אַוועק די נאָדל) : איך בין מיד, מוטער עליזא.

מוטער עליזא (מיט פרומען פאַרוואונדן) : דאָס איז אַ הייליק בילד. טאַכטער מיינע, מיט געבעט דאַרפסטו דאָס טאָן, וועט די מידקייט גיט האָבן קיין האַנט איבער דיר. געהאַרכזאַמקייט און אונטערטעניקייט דאָרף מען זיך לערנען, טאַכטער, ווייל די געהאַרכזאַמע און אונטערטעניקע וועלן קומען אין העכסטן קיי־ניגרייך. (זי הויבט זיך אויף און בענטשט גרעטאן).

(עס קומט אַריין בריאנדא).

ב ר י א נ ד אַ : בענטש מיך, מוטער עליזא, ווייטיקן האָב איך אַ סך.

מוטער עליזא (בענטשט זי) : פאַרטרוי דיין האַרץ, טאַכטער בריאנדא, פאַרן ברודער יעראָנים, און דו וועסט געהיילט ווערן... און וועלסטלעכע עצות וועט ער דיר געבן... און דו וועסט געבענטשט זיין. (זי בענטשט בריאנדאן און שאַרט זיך אַוועק, ווי אַ סטאַטוע אין די ברייטע קליידער.)

(עס קומט אַריין דער בלינדער אַזאַר, קלאַפט מיטן שטעקן, האַלט דעם קאַפּ אַרויף און רעדט גיכער צום הימל, ווי צו עמיצן.)

א ז א ר : זי איז שוין אַוועק, נאָר דעם ריח פון דער קירך האָט זי דאָ איבער־געלאָזט. איך הער זייערע טריט... פונדערווייטן דערקאָן איך זיי. (גרעטא גייט צו צו

אים און העלפט אים דורכגיין דעם צימער) פיר מיך צו דער זון, גרעטא. די אויגן האבן זיי ביי מיר צוגענומען, די שווארצע קראַען, נאָר די זון קענען זיי ניט דער-גרייכן. די ליכטיקע באַשיצערין זאָל לעבן, זי האָט מיך מציל געווען פון זיי. (בריאַנדא גיט זיך אַ קער אָפּ און זעצט זיך אויף אַ שטול).

ב ר י א נ ד א : אַ מטורף האַלט מען דאָ אין פּאַלאַץ... (קוקט נאָך אין דער ריכטונג, וואו עס איז אַוועק דער בלינדער אַזאַר) דער פּאַלאַץ איז גרויס, און איך האָב זיך ניט וואו אַהינצוטאָן. אַלע טאָג שליחים, געסט, שטאַפעטן...

ג ר ע ט א : עס איז דאָך שטענדיק אַזוי געווען, מאַמאַ. ווען דער פּאַטער האָט געלעבט, האָסטו מיר געזאָגט...

ב ר י א נ ד א (רייטט זי איבער): ווען דער פּאַטער האָט געלעבט איז מען געקומען צו די מענדעסעס! און איצט קומט מען צו דאָנאָ גראַציאַ מענדעס! פּונקט ווי אונזערע פּאַרמגענס זאָלן געהערן צו איר אַליין און נישט צו אונז אַלעמען.

ג ר ע ט א : ערגער זיך ניט, מאַמאַ, דער דאָקטאָר האָט געזאָגט, אַז רואיקייט איז נויטיק פּאַר דיר.

ד אָ נ אַ ב ר י א נ ד א : עס איז מיר שטענדיק קאַלט, ווען גראַציאַ נעמט אויף אירע שליחים. (גרעטאַ דעקט איר צו די פיס). גיי אַריין, גרעטאַ, זע, צי דאָן מאַרקאַ איז דאָרטן מיט זיי? אויב זי האָט גערופן דאָן מאַרקאַ — איז עס געלט! געלט דאָרף מען פּאַר די אידישע קהילות. גיי, גרעטאַ.

ג ר ע ט א (אומוויליק): אַ פרעמדער מענטש איז דאָרט... איך שעם זיך, מאַמאַ.

ד אָ נ אַ ב ר י א נ ד א : דו האָסט מורא פּאַר איר. מען שעמט זיך פּאַר דעם, פּאַר וועמען מען האָט מורא! זי האָט אייך אַלעמען געמאַכט פּאַר אירע קנעכט, אפילו מיין מאַן דייעגאַ. (עס קומט אַריין דאָנאָ גראַציאַ, בריאַנדא ווערט שטיל).

ד אָ נ אַ ג ר אַ צ י א : ווי פּילסטו זיך היינט, בריאַנדאָ? איך בין געווען פּאַרנומען אַ גאַנצן טאָג, ניט געקענט דיך זען.

ב ר י א נ ד א : שוין ווידער אַ שלית?

ג ר אַ צ י א : יע, (צו גרעטאַ) מאַדאַם באַשאַר וואָרט אויף דיר, גרעטאַ, דאַרפסט שרייבן.

ב ר י א נ ד א : צו וואָס דאָרף זי דאָס שרייבן? זי האָט נאָך דאָס הייליקע בילד ניט פּאַרענדיקט פּאַרן מאַנאַסטיר. מוטער עליזא איז אומצופרידן.

ג ר אַ צ י א : מוטער עליזא קומט צו אָפט אַהער אין פּאַלאַץ. נאָכשפּירער דאָרף מען דאָ... רעינא און גרעטאַ דאַרפן זיך לערנען שרייבן, מיר זיינען אַרומגערינגלט

מיט שונאים, מיר דארפן קענען זייער שריפט, וויסן זייער מחשבה... און זיך קענען שיצן, (צו גרעטאן) גיי, גרעטא, (גרעטא גייט אָוועק).

ב ר י א נ ד א (קנייטשט מיט די אַקטלען): אַן מען האָט אַזויפיל גאוה, ווי דו, האָט מען שונאים... פּונוואַנען איז דער שליח?

ד א נ א ג ר א צ י א : פּוּן נעאַפּאַל.

ד א נ א ב ר י א נ ד א : עס זיינען נאָך אַלץ דאָ אידן אין נעאַפּאַל? דאָרט איז דאָך געווען אַ גירוש, (זי באַמערקט גראַציאס פּאַרוואַנדערטן בליק) איך שפּאַס, גראַציא... .

ג ר א צ י א : גאָט זאָל דיך ניט שטראַפּן פאַר אַזאַ שפּאַס... דו זאָלסט וויסן, בריאַנדא, אַז מיט אַלע גירושים אין אַלע לענדער — מיינט מען אונז אויך, מיך און דיך, אַט דאָ אין אַנטווערפּן.

ב ר י א נ ד א : וואָס וויל דער שליח?

ג ר א צ י א : ער האָט געבראַכט אַן אַלטן בריוו פּוּן דיין מאַן, דיעגא, זאָל רוען.

ב ר י א נ ד א : דיעגא איז דאָך שוין טויט, וואָס טויגן זיינע בריוו?

ג ר א צ י א : נאָך די טויטע בלייבן זייערע מעשים.

ב ר י א נ ד א (דערצערנט): איז וואָס האָט ער דאָרט צו זיי געשריבן, צו די אידן פּוּן נעאַפּאַל?

ג ר א צ י א : אַ געלט צוואה פאַר דער קהילה.

ב ר י א נ ד א : איך ווייס, אַז עס קומט אַ שליח, וויל ער געלט, און איצט, אַז דו האָלסט די שליסלען אין האַנט, האָט מען זיך דערמאַנט פּוּן אַלע אַלטע בריוו און פּוּן אַלע אַלטע צוואַנגן.

ג ר א צ י א : גישט צוהילב אונזער זכות, בריאַנדא, האָט אונז גאָט באַשאַנקען מיט אַזויפיל אוצרות, דאָס קען ניט זיין אין זכות פּוּן איין משפּחה, אגב, עס איז געווען דער ווילן פּוּן מיין מאַן פּראַנציסקאָ און פּוּן דיין מאַן דיעגא, זאָלן רוען, אַז מיר זאָלן קומען צוהילף, ווען אַ קהילה איז אין גויט, און די אידישע קהילות שטייען איצט אין פייער.

ב ר י א נ ד א (וואָרפט אַראָפּ דעם צודעק פּוּן די פּיס): וואָס רופּסטו אַן „קר“ מען צו הילף? פּעסער גאָלד צעשווימען אונטער דייןע הענט, גראַציא! זינט דו ביסט געוואָרן משגיח אויף אונזערע פּאַרמגענס ציט מען זיך אַהער פּוּן אַלע עקן וועלט! עס איז אַ סכּנה צו ווערן אַזוי מפורסם, ווי דו! אין אַלע לענדער ווייסט מען: דאָנאָ גראַציא מענדעס! דו רייסט אויף די אויגן פּוּן די קייסאַרים! און

איצט אַז מען מאַכט די ציילונג פון די ניי־קריסטן, צו וואָס קומען אַהער אַזויפיל
אידן אין פּאַלאַץ? די אינקוויזיציע וועט זיך אַרומקוקן אויף אונז...

ד אַ נ א ג ר א צ י א : אַז מען איז אין שטענדיקער געפאַר, קען מען זיך
ניט אויסהיטן פון געפאַרן. אפילו דו זאָלסט זיך פאַרשטעלן פאַר אַ שעפּס, וועט מען
דיך דערקאָנען, ווען מען וועט דיך וועלן דערקאָנען. (עס קומט אַריין רעינא פון אַ
שפּאַציר, אָנגעטאָן אין אַ פוטערנער ראַטאָנדע. נאָך איר גייט איזאַבלעאַ, וואָס העלפט
זיך איר אויסטאַן).

ר ע י נ א (שטאַרק צעפלאַמט און גליקלעך): מאַמאָ! עס איז געווען אַזאַ
גוטער שפּאַציר! עס איז אַזוי זוניק און שיין אינדרויסן!

ד אַ נ א ג ר א צ י א : דו האָסט זיך פאַרשפעטיקט, רעינא, מאַדאַם באַשאַר
וואַרט אויף דיר מיטן שרייבן.

ב ר י א נ ד א : זי וועט ניט פאַרשפעטיקן דאָס שרייבן. די קעפּ ווערן שוואַך
ביי די קינדער פון דער שקייבעריי. עס איז גאַרניט פאַר מיידלשע קרעפטן דאָס
צו טאָן... (קלייבט זיך אַוועקגיין).

א ל ז א ב ע ל א (שטאַרק אַנציקט): מיר האָבן באַגעגנט דעם פירשט פון
אַראַגאָן! ער האָט אונז באַגלייט! (זי נעמט צו די ראַטאָנדע און גייט אַוועק).

(בריאַנדא שטעלט זיך אָפּ ביי דער טיר און קערט זיך אום).

ב ר י א נ ד א : אַ! ער איז איצט אין אַנטווערפן דער פירשט? דער פירשט
פון אַראַגאָן?

ר ע י נ א (קוקט זיך איין אויף דאָנא גראַציא, וואָס איז געבליבן שטיין פאַר־
טראַכט און אומצופרידן): יע, טאַנטע בריאַנדא... דער פירשט פון אַראַגאָן איז
געקומען אויף יאַגד אין די היגע וועלדער — האָט ער מיר געזאָגט... און מיר
האָבן זיך באַגעגנט.

ד אַ נ א ג ר א צ י א (שטרענג): פאַרוואָס פאַרט ער ניט אויף יאַגד אין
זיינע אייגענע וועלדער?

ר ע י נ א : איך ווייס ניט, מאַמאָ...

ב ר י א נ ד א : ער איז געווען צו דיר פריינטלעך דער פירשט? האָ? ער
איז געווען צו דיר גוט גענויגט, האָ, רעינא?

ר ע י נ א : יע, ער האָט מיר געוואָלט ווייזן אַ פּוקס, וואָס ער האָט געשאַסן,
נאָר איך האָב ניט געקענט זען... (פאַרמאַכט די אויגן מיט די הענט).

ד אַ נ א ג ר א צ י א (פאַרענדיקט איר זאָץ): דו האָסט ניט געקענט זען קיין

בלוט. איך ווייס. מיר קענען ניט זען קיין בלוט. וועגן וואס האט ער מיט דיר גע-
שמועסט, דער פירשט ?

ד ע י נ א (צופרידן): ער האט מיך געבעטן איך זאל מאַרגן אויך אַרויספאַרן
אויף אַ שפּאַציר אין דער זעלבער צייט! וועלן מיר זיך באַגעגענען.

ד א נ א ג ר א צ י א : דאָס איז גישט נויטיק, רעינא.

ד א נ א ב ר י א נ ד א : גראציא! ער איז דער פירשט פון אַראַגאַן! ער
איז דאָך דער פירשט פון אַראַגאַן! דער פירשט פון אַראַגאַן! עס איז דאָך אַ גליק
פאַר רעינא! באָך דער קיינערלעכער משפּחה זיינען די אַראַגאַנס די ערשטע אין לאַנד!

ד א נ א ג ר א צ י א : וואָס האָט עס צו טאָן מיט אונז? וואָס גייט אונז
אַן דער יחוס פון די פירשטן פון אַראַגאַן? און דער יחוס זייערער — מיטוויינג
געזאָגט — זייערע בלוט פאַרגיטונגען... גיי, רעינא, שרייבן צו דער מאַדאַם באַשאַר
און בעט זי, אַז מאַרגן זאל זי מיט דיר פאַרן שפּאַצירן באָך מיטאַג.

ר ע י נ א (מיט אַ ציטעריקער שטייח): יע, מאַמאַ. (גייט אַוועק)..

ד א נ א ג ר א צ י א : בריאנדא, פאַרוואָס וועקסטו ביי רעינא אַזעלכע
געדאַנקען? רעינא איז יונג, מען קען זי גרינג באַרוישן מיט אַ פירשטלעכער קרוין.
מיט מאַכט-גלוסטונג, צו וואָס טוסטו דאָס, בריאנדא? די פירשטן פון אַראַגאַן
זיינען קריסטן!

ב ר י א נ ד א : איז וואָס? דער פירשט פון אַראַגאַן איז יונג, רעינא געפּעלט
אים! גישט אַפּט מאַכט זיך אַזא געלעגנהייט! איבער אונז הענגט באָך דער פּלעק
פון דיעגאָס פּראַצעס אין דער אינקוויזיציע... די קרוין פון די אַראַגאַנס וואָלט
אונז געשיצט און וואָלט אונז כּבוד געבראַכט.

ד א נ א ג ר א צ י א : שיצן וועט אונז גאָט! און דעם כּבוד פון די אַראַ-
גאַנס בין איך דיר מוחל! דער יחוס פון די פּערד־שטאַלן מיט די יאַגד־הינט! די
נשיא'ס האָבן זיך דורות לאַנג אויסגעהיט פון אויסמישונג מיט קריסטן, און כל זמן
איך לעב וועט די גאַנצקייט פון אונזער משפּחה ניט צעשטערט ווערן!

ב ר י א נ ד א (זאָגט איבער די רייד): „כל זמן איך לעב!“ און פּונדאַנצ
ווייסטו, אַז דו ביסט גערעכט?

ג ר א צ י א : עס איז ניט כּדאי צו שמועסן וועגן דעם, בריאנדא. דו פאַרגעסט.
זעט אויס, אַז דיעגאָ איז געווען דיין מאַן, און אַז דו ביסט אַ נשיא!

ב ר י א נ ד א : דיעגאָ! ער האָט אויף אונז אומגליקן געבראַכט! און איצט
דו מיט דיין אידישן שגעון! די נשיא'ס! די נשיא'ס די גאַוזה זיינע! די נשיא'ס...
(עס קומט אַריין איזאַבעלא מיט אַ זילבערנעם אויל־ברענער אין האַנט).

א י ז א ב ע ל א : א שטאפעט האָט עס געבראַכט פון באַראָן דע רען. "פאַר דער גנעדיקער דאָנאַ גראַציאַ" — האָט ער געזאָגט.

ד אָ נ א ג ר א צ י א (באַטראַכט דעם אויל־ברענער, גיט אַ שמייכל): זאָג דעם שטאפעט, ער זאָל איבערגעבן דעם באַראָן אַ דאַנק. (איזאַבעלאַ שטעלט אַוועק דעם אויל־ברענער אויף אַ זייטיקן טישל און גייט אַוועק).

ב ר י א נ ד א (קוקט אָן גראַציאַ מיט אַ סאַרקאָסטישן שמייכל): נאָר רעינא טאָר זיך ניט באַגעגענען מיטן פירשט פון אַראַגאָן! עס איז גוט צו זיין אַ נשיא, אַז אַנדערע זאָלן שלעפּן די שטיינער פון אידישן יחוס! (גייט אַוועק).

(דאָנאַ גראַציאַ גייט זיך דורך איבערן צימער עטלעכע שפּאַן. עס קומט אַריין רעינא).

ר ע י נ א : מאַמאַ, איך בעט דיר, עס איז אַזוי פריילעך צו טרעפּן זיך מיט די יעגער...

ד אָ נ א ג ר א צ י א : דו דאַרפסט ניט זיין צופיל באַפריינדעט מיטן פירשט פון אַראַגאָן.

ר ע י נ א : פאַרוואָס, מאַמאַ? עס איז אַזוי גוט מיט אים צו פאַרברענגען.

ד אָ נ א ג ר א צ י א : דו קענסט קיין בלוט ניט זען, רעינא, און די פירשטן פון אַראַגאָן קענען פאַרגיסן בלוט. עס איז ניט דיין געזעלשאַפט.

ר ע י נ א : מאַמאַ, בלויז מאַרגן דערלויב מיר פאַרן אויפן שפּאַציר אינ־דערפרי, איך האָב צוגעזאָגט דעם פירשט, איך וויל האַלטן וואָרט.

ד אָ נ א ג ר א צ י א : ניט שטענדיק דאַרף מען האַלטן וואָרט, מיין קינד.

(רעינא גייט אַוועק אַ דערשלאַגענע צו דער טיר. דאָנאַ גראַציאַ בלייבט שטיין אַ פאַרטראַכטע. עס קומט אָן דאָן מיקעז. ער באַגעגנט רעינאָן ביי דער טיר).

ד אָ נ מ י ק ע ז : רעינא? (ער נעמט זי אָן צערטלעך פאַר ביידע באַקן, ווי אַ קינד און קוקט איר אין פנים). טרערן? ווי קען מען וויינען אין אַזאַ זוניקן טאָג! (ער נעמט זי אַרום און גייט מיט איר אַ פאַר טריט איבערן צימער).

ר ע י נ א : איך דאַרף גיין צו מאַדאַם באַשאַר, דאָן מיקעז.

ד אָ נ מ י ק ע ז : אַ, דערפאַר וויינסטו? ווען איך וואַלט באַדאַרפט פאַר־ברענגען עטלעכע שעה מיט מאַדאַם באַשאַר, וואַלט איך אויך געוויינט.

ד אָ נ א ג ר א צ י א : דאָן מיקעז!

ד אָ נ מ י ק ע ז : (ניט אַפּלאַזנדיק רעינאָן): ווי לערנט זי דיר? (מאַכט נאָך

מאדאם באַשאַר) בעאַטי פאָופערעס ספיריטי (גליקלעך זיינען די וואָס זיינען אַרעס אין פאַרשטאַנד) כאַ, כאַ... (ער לאָזט אַפּ רעינאַן. זי גייט אַוועק).

ד אַן מ י ק ע ז : וואָס איז געשען מיט רעינאַן ?

ד אַן נ אַ ג ר א צ י א : קינדערשע טרערן. איך דערלויב איר ניט מאַרגן שפאַצירן אינדערפרי.

ד אַן מ י ק ע ז (קוקט זי אָן אַ וויילע, פאַרשטייט) : דער אייזל פון אַראַגאַן וויל אַפּגילטן זיין קרוין מיט אונזער גאַלד !

ד אַן נ אַ ג ר א צ י א : אפשר אַזוי... דער שליח פון נעאַפּאַל וויל זיך זען מיט אייך, דאַן מיקעז.

ד אַן מ י ק ע ז : איך וועל דאָ היינט ניט קענען זיין. איך וויל זיך פאַרן זען מיטן פרינץ מאַקסימיליאַן. מען דאַרף זיך דערוויסן, וואָס דער קייסער קאַרל קלייבט זיך צו טאַן מיט די ניי־קריסטן. מיר דאַכט זיך, דאַנאַ גראַציאַ, אַז אויף אונז רוקט זיך אָן אַ וואַנט, און ווען זי וועט צוקומען צו נאַענט, וועלן מיר ניט קענען אַנטלויפן פון איר ! (שווייגט אַ וויילע. גייט אַריבער צו אַ לוסטיקן טאַן) אגב האָט מיר דער פרינץ מאַקסימיליאַן צוגעזאָגט געבן וויין, וואָס איז אַלט הונדערט יאָר ! דעם וויין האָט מען נאָך געשטעלט איידער דער קייסער קאַרל איז געבאַרן געוואָרן — עס דאַרף זיין גוטער וויין !

ד אַן נ אַ ג ר א צ י א : דער קייסער קאַרל איז גאַטס שטראַף אויף אונז. ניי־קריסטן — אידן — מאַכן אים ענג אין דער אימפעריע ! מיר האָבן אים רייך געמאַכט דאָס לאַנד, אויפגעוויבן דעם ים־האַנדל, אויסגעבויט שטעט — און ער גראַבט גריבער אונטער אונזערע פיס ! און סוף כל סוף איז די דאַנקבאַרקייט — די קעלערן פון דער אינקוויזיציע ! די ניי־קריסטן זיינען שטענדיק אויסגעשטעלט אויף דעם אין קאַרלס אימפעריע.

ד אַן מ י ק ע ז (האַלב ערנטט, האַלב אין שפּאַט) : מיט הונדערטער יאָרן צוריק — נאָך איידער מיר זיינען געבאַרן געוואָרן — זיינען אונזערע נשמות געלעגן ביי אַ מלאַך אונטערן פליגל און האָבן געזונגען שירה אַזוי פרום, אַז מען האָט פאַר אונז אויסגעטראַכט דעם שווערסטן נסיון ! נ י י - ק ר י ס ט ן ! מיט גע- היימע נשמות און פאַרבאַרגענע מצוות יעדן טאַג ! די וואונדערלעכע מצוות, וואָס מען באַצאַלט פאַר זיי מיטן לעבן ! עס איז כמעט אַן אייביקער יום טוב פון קידוש השם ! אַט גייט אויף פאַר דיר די זון ! און אַט רוקט זיך אויף דיר אַ פינצטערע וואַנט...

ד אַן נ אַ ג ר א צ י א : דאַן מיקעז ! מיר דאַכט זיך, אַז איר האָט שוין היינט פאַרוכט פון דעם הונדערט־יאָריקן וויין. איר זיינט היינט אַזוי לייכטזיניק.

ד אָן מ י ק ע ז : דאָס איז דערפאַר, דאָנאָ גראַציא, וואָס איך שמועס אָפט מיטן בישאָפּ. איך האָב זיך פון אים אויסגעלערנט צו באַגרייפן גאָט — מיט אַ טראַפעלע עולם הזה.

ד אָ נ א ג ר א צ י א : גאָט איז מיט אייך, דאָן מיקעז, וואָס רעדט איר ?

ד אָן מ י ק ע ז : פאַרוואָר, דאָנאָ גראַציא ! דאָס איז ריכטיק. אַזאָ באַגרייפן פון גאָט איז מציל פון אַן עבירה: די עבירה פון צווייפל ! צווייפל קומט פון צו גרויסער אמונה. מידקייט פון גלויבן — איז צווייפל. די וואָס טוען זיך אינגאָנצן אויס פון עולם הזה — און די זון גיט איינמאָל אַ שיין איבער זיי אַזוי ליכטיק ווי היינט — קענען זיי זיך גיט גובר זיין. און פאַלן אַריין אין אַפיקורסות.

ד אָ נ א ג ר א צ י א : איר שפּאַסט, דאָן מיקעז !

ד אָן מ י ק ע ז : צווישן ערנסט און שפּאַס איז אַ דינע מחיצה. שפּאַסנדיק האָט מיר דער פריינד מאַקסימיליאַן געזאָגט, אַז דער קייסער קאַרל פאַלט אַריין אין פרומקייט, ווען ער פאַלט אַריין אין חובות. און דאָס האָט מיט אים פאַסירט איצט, און ער שטרעקט אויס זיין האַנט צו די ניי־קריסטן, כדי זיי צו באַרויבן.

ד אָ נ א ג ר א צ י א : מיר האָבן איין מיטל קעגן אים: שטיצן די קעניגין מאַרי ! געבן איר הלוואות, זי זאָל זיין אומאָפהענגיק פון איר ברודער. עס איז נישטאָ קיין שוואַכערע זאָך, ווי אַ מענטשלעך האַרץ, וואָס איז קראַנק פון גאוונה. מיט איין טראַפן האַניק קען מען עס שיכור מאַכן. דער קעניגין מאַרי חלומט זיך ביינאַכט, אַז זי טראַגט דעם קייסערס קרוין. מען דאַרף זי דערמוטיקן, אַז אַזעלכע חלומות זאָלן זיך איר אָפּטער חלומען, און זי וועט זיך קעגנשטעלן דעם קייסערס באַפעלן קעגן די ניי־קריסטן.

ד אָן מ י ק ע ז : אָבער זי איז בלויז רעגענטין. די באַפעלן גיט אַרויס קאַרל.

ד אָ נ א ג ר א צ י א : די וואָס פירן דורך די באַפעלן זיינען אָפט שטאַר-קער פון יענע, וואָס גיבן זיי אַרויס.

ד אָן מ י ק ע ז : דאָס איז אַ הילצערנער פלויט קעגן אַ פאַרפלייצונג. צו לאַנג קען מען אונטער אַזאָ שוין ניט זיין.

(עס קומען אַריין דאָן מאַרקא און דער שליח פון נעאַפּאָל).

ד אָן מ י ק ע ז (גייט דעם שליח אַנקעגן און באַגריסט זיך מיט אים): ווי גייט עס די אידן פון נעאַפּאָל נאָכן גירוש, ר' עובדיה ?

ר' עו ב ד י ה : אַ... זיי דינען דעם רבוננו של עולם... און גאָט זאָל זיך מרחם זיין אויף זיי.

(דאָן מיקעז און דער שליח גייען אַוועק אין דער טיף און שמועסן שטיל).

ד א נ מ א ר ק א (דערלאנגט דאָנאָ גראַציא אָן אויפגעוויקלטן פאַרמאָטענטס
נוי'ל): דאָ האָב איך אויסגערעכנט אַלע פּרטים פאַר דער יערלעכער שטיצע פאַר
די אידן פון נעאַפּאָל.

ד א נ א ג ר א צ י א (קוקט דורך דעם כתב): פאַרשרייבט, דאָן מאַרקאָ, אַז
דער כתב ווערט אַרויסגעגעבן דריי יאָר נאָכן גירוש. אַז עס קומט שטיצע די פאַר-
טריבענע פון שטאַט. די פאַרקויפטע פאַר קנעכט — אויסלייונג. דאָס אַלץ דאַרף
זיין פאַרשריבן בפירוש אין כתב. (דאָן מאַרקאָ עפנט אַ טיר אין דער אַנטקעגנדיקער
וואַנט. דאָרט שטייט אַ טיש. ער נעמט אַ גענוענטע פעדער און שניצט זי. מען זעט
אַז דאָס שרייבן איז נישט אַזאַ פשוטער ענין פאַר אים. ער שרייבט מיט גרויס
אויפּמערקזאַמקייט).

(עס קומט צו ר' עובדיה און דאָן מיקעו.)

ר' עובדיה: נאָכן גירוש פון נעאַפּאָל איז אַן אימה באַפּאָלן די אידישע
קהילות פון איטאַליע. מען איז נישט זיכער מיטן מאַרגן. אַ סך אידן האָט מען מיט
גוואַלד געשלעפט פון די שיפן, ווען זיי האָבן געוואַלט אַנטלויפן, און מען האָט
אויף זיי געגאַסן טויף וואַסער. אידן האָבן זיך געוואַרפן אין די טיפענישן פון ים כדי
אויסמיידן שמה.

ד א נ א ג ר א צ י א : גאָט זאָל זיך נוקם זיין פאַר די רציחות.

ר' עובדיה: אַ סך אידן האָט מען פאַרקויפט פאַר קנעכט. געשלעפט
זיי צוגעשמידטע איינעם צום אַנדערן. אַ לאַנגע קייט. אַ לאַנגע קייט פון יסורים.

ד א נ מ י ק ע ז: איך האָב זיי געזען די קנעכט אויפן אינזל מאַלטע. אידן
פאַרטריבענע פון ליסבאָן און פון נאוואַרע, און פון מילאַן און פון טוניז און פון
נעאַפּאָל... און מיר דאַרפן איצט זיין גרייט צו גזירות. אידן-האַס איז אַנשטעקנדיק,
זווי אַ פעסט, און מיר ווייסן נישט קיין רפואה דערצו, ר' עובדיה.

ר' עובדיה: מיר זיינען אַ פּאַלק פון געדולד און אמונה, דאָן מיקעו.
מיר זיינען אַלטע דאָקטוירים. אברהם אבינו האָט געהיילט די וועלט פון געצנדינסט.
משה רבינו פון אומרעכט און פון רציחה — ער האָט אַנגעזאָגט — לא תרצח.
מיר וועלן נאָך אויסהיילן די חולאת פון שנאה, און די חולאת פון רשעות... און
פון בלוטפאַרגיסונג.

ד א נ א ג ר א צ י א : זיי האָבן די חולאתן און מיר — די ווייטיקן. נאָר
מען טאָר נישט טראַכטן וועגן גאָטס דרכים, מסתם זיינען זיי גערעכטע.

ד א נ מ י ק ע ז: איר מאַכט אַ טעות, ר' עובדיה. מיר וועלן קיינמאָל די
פעלקער פון זייער שנאה צו אידן נישט אויסהיילן.

ד א נ א ג ר א צ י א : גאָט וועט אונדז אויסלייזן, מיר זאָלן ניט דאַרפן
אַנקומען צום חסד פון פעלקער.

ר' ע ר ב ד י ה : אוודאי! עס וועט דאָך אַמאָל קומען משיח! וואָס הייסט?
מען האָט דאָך אונז צוגעזאָגט — והיה באחרית הימים. וואָס הייסט?

ד א נ מ י ק ע ז : אידן לעבן צופיל מיט פסוקים, מיט ממרא'ס, מיט איינ-
שמועסיגישן, אונזער שלמות האָט מען פיינט. די פולע מאָס פון אונזער אמונה.
די אומות העולם וועלן קיינמאָל ניט באַגרייפן, וואָס הייסט „בכל לבבך ובכל נפשך“.
און מיר, ר' עובדיה, קענען נישט אַנדערש. דאָס איז ווי די לעגענדע וועגן דער
וויסער קראָ, וואָס די שוואַרצע פאַרצוקן זי, ווייל זיי ווערן בלינד פון איר וויסקייט.
און נאָך עפעס וועל איך אייך זאָגן — אויב עס וועט ווען עס איז אויפשטיין נאָך
אַ פאַלק, וואָס וועט אַננעמען אַן אמונה בכל לבבך — וועט מען זיי. פאַרהאַסן ווי
אידן און מען וועט זיי פייניקן ווי אידן.

ר' ע ר ב ד י ה (גיט זיך אַ כאַפּ): וואָס רעדט איר? גאָט וועט דאָך ביי
אונז ניט צונעמען די בחירה, חלילה!

ד א נ מ י ק ע ז : איך זאָג דאָס בדרך משל, ר' עובדיה. און מיר דאַרפן
נישט היילן די אומהיילבאַרע פון זייער רשעות. און מיר דאַרפן ניט פאַרדעקן מיט
מצוות די אַלע פאַרברעכנס, וואָס פעלקער באַגייען. מיר דאַרפן זיך אויסהיטן פון זיי.
מיר דאַרפן זיך אַנקעגנשטעלן די סכנות, ווען נאָר מיר קענען!

(עס קומט צו דאָן מאַרקא).

ד א נ מ א ר ק א : דאָס איז אַלץ פאַרשריבן, דאָנאָ גראַציא. מען דאַרף עס
חתמענען. (זי נעמט דעם גויל).

ד א נ א ג ר א צ י א : דאָן מאַרקא, זאָלן די קינדער אַרײַנקומען און זאָלן
זיי וויסן צו וואָס דער כתב איז זיי מחייב. (דאָן מאַרקא גייט אַוועק).

ד א נ א ג ר א צ י א : ר' עובדיה, גיט איבער די אידן פון דער געאַפּאָליער
קהילה, אַז מיר האַלטן דעם כתב פאַר אַ שטר חוב צו גאָט, און מיר וועלן זיי צאָלן
אַלע יאָר פינקטלעך, אַזוי ווי דיעגאָ, זאָל רוען, האָט עס געטאָן.

(עס קומען אַרײַן רעינא און גרעטא און שטעלן זיך געהאַרזאָם ביי אַ זייט).

ד א נ א ג ר א צ י א (צו די קינדער): רעינא און גרעטא, דאָס איז אַ כתב
צו דער קהילה פון געאַפּאָל און הייליק איז פאַר אייך אַלץ, וואָס דאָ איז פאַרשריבן.
(רעינא און גרעטא הערן זיך איין געהאַרזאָם).

ר' ע ר ב ד י ה : גנעדיקע דאָנאָ גראַציא. גאָט האָט אייך באַשאַנקען מיט

א גוטן ווילן, און מעשים טובים זיינען אייער קרוין, נאָר אַ מענטש לעבט ניט אייביק, אָבער גאָטס פּאָלק איז אייביק, אויב אייער ווילן איז דערצו, זאָלן דעם כתב אונטערשרייבן אויך די יורשים אייערע... אויב אייער ווילן איז דערצו.

ד אָן מ י ק ע ז : אונזערע יורשים וועלן ניט ענדערן דעם ווילן פון די עלטערע. אַזוינס איז נאָך ניט געשען אין דער משפּחה נשיא.

ר' ע ו ב ד י ה : די משפּחה נשיא האָט אַ שם בישראל. אָבער אפילו דוד המלך האָט געהאַט אַ זון אבשלום, וואָס האָט אויפּגעהויבן די שווערד קעגן זיין פאָטער דעם קעניג. קיינער קען ניט וויסן, וואָס עס קען זיין.

ב ר י א נ ד א (גייט אַרײַן מיט שטורעם): גראַציאַ, וואָס טוט דאָ גרעטאַ? מיין טאָכטער! (אַלע קוקן זיך אַרום אויף איר).

ד אָ נ אַ ג ר אַ צ י אַ : איר זייט גערעכט, ר' עובדיה, זאָלן די קינדער חתמענען דעם כתב. קיינער קען ניט וויסן, וואָס עס קען זיין.

ב ר י א נ ד א (צו גראַציאַן): איבער מיינע פאַרמעגנס ביסטו ממונה. מיין מאַן האָט דיר איבערגעגעבן די מאַכט איבער זיי. אָבער נישט איבער מיין קינד. נישט איבער מיין ווילן, און נישט איבער איר ווילן.

ד אָ נ אַ ג ר אַ צ י אַ (מיט געבעט): בריאנדא, לאָז גרעטאן גיין אין איר טאַטנס וועגן.

ב ר י א נ ד א : זאָג מיר נישט קיין מוסר, גראַציאַ! גרעטאַ דאַרף טאָן מיין ווילן.

ד אָן מ י ק ע ז : דאָנאָ בריאנדא! (דאָן מיקעט און דאָנאָ בריאנדא קוקן זיך אָן אַ ווײַלע. בריאנדא דערשרעקט זיך, כאָטש דאָן מיקעט שווייגט) לויט דער צוואה פון אייער מאַן דיעגאָ איז דאָנאָ גראַציאַ ממונה איבער גרעטאס דערציאונג און איבער אַלע אירע מעשים, ביז זי וועט אויסוואַקסן.

ב ר י א נ ד א : וואָס? עס... קען ניט זיין...

ד אָ נ אַ ג ר אַ צ י אַ (מיט געבעט): בריאנדא, איך, וועל, חלילה, גרעטאן קיין ביז נישט טאָן.

ב ר י א נ ד א : ער האָט עס פאַרבאָרגן פון מיר... פאַרשעמט מיך... אוועק-גענומען פון מיר דאָס לעצטע... דאָס איינציקע... (זי גיט זיך אַ וואַקל).

ג ר ע ט א : מאַמאָ! (גרעטא און רעינא האַלטן אונטער דאָנא בריאנדא און פירן זי אַרױס).

(דאָן מיקעט צינדט אָן טריוואַקס. דאָנאָ גראַציאַ חתמעט דעם כתב און שטעמפּלט אים מיט איר רינג. דערנאָך חתמעט דאָן מיקעט. אין טיר באַווייזט זיך גרעטא. דאָן מיקעט ניט איר די פענע, זי חתמעט דעם כתב).

ע ר ש ט ע ר א ק ט

צ ו ו י י ט ע ס צ ע נ ע

די צווייטע סצענע קומט פֿאַר אין אַ יאָר אַרום אין פֿאַלאַץ פֿון גראַף וועסטפֿאל אין אַנטווערפֿן. עס איז אַ באַל. מיר זעען אַ דורכגאַנגזאַל, וואו די געסט קומען זיך אַפֿרוען, טרינקען און שמועסן. מען הערט שפּילן מוזיק. געסט דרייען זיך דורך.

ג ר אַ ף ו ו ע ס ט פ א ל : דער קעניגין מאַרי קומט אַ דאַנק, וואָס זי שיצט די ניי־קריסטן, ווען ניט וואַלטן זיי זיך צעלאָפֿן פֿונדאַנען און מיר וואַלטן ניט געהאַט ביי וועמען אַ הלואה צו מאַכן. די אַפֿצאלונגען צום קייזערלעכן הויף זיינען גרויס, און מיין גרעפּין וויל אַלע יאָר פֿאַרן קייז איטאַליע זען די בילדער פֿון דעם געט־לעכן לעאַנאַרדאָ. מיט וואָס איז ער געטלעך? אַן אַפּיקורס, ווי אַלע איטאַליענער!

ה ע ר ו ו י נ ט ע ר ט א ל : איר זיינט גערעכט, גראַף, די איטאַליענער האָבן אַ באַזונדערן טאַלאַנט פֿאַרקויפֿן אַליק, וואָס האָט קיין וואַג ניט: ניגונים. טעניק, געמעלן, אַראַטאַריע! און מיר דאַרפֿן פֿאַרזעצן אונזערע פֿאַלאַצן צוליב זיי!

ג ר אַ ף ו ו ע ס ט פ א ל : איצט בויט דער בישאָפֿ אַ נייעם מאַנאַסטיר — דאַרף מען אויך געבן געלט! (ער צענעמט די הענט מיט יאוש).

ה ע ר ו ו י נ ט ע ר ט א ל : אַ, די זאָרג וואַרפט אַוועק, גראַף! דאַנא גראַציא מענדעס האָט אויף זיך גענומען אויסצובויען דעם מאַנאַסטיר. איר קריסט־לעכער גלויבן איז אַלט אינגאַנצן צוויי דורות, און יעדע ליבע איז פֿון אַנהויב הייס. (ביידע לאַכן, גייען אַוועק).

(עס קומט אַן באַראָ דע רעו און מאַרק־זאַ דע שאַמאַן).

מ אַ ר ק י ז א : איר זיינט היינט פֿאַרטראַכט, באַראָן.

ב אַ ר אָ ן ד ע ר ע ן : אַ, איך בין פֿאַרטראַכט שטענדיק, פֿון דעם טאַג זינט איך בין געבאַרן געוואָרן.

מ אַ ר ק י ז א : איר קוקט נאַכאַנאַנד צו דער טיר, אויף וועמען וואַרט איר, באַראָן?

ב אַ ר אָ ן : דער וואָס דערציילט זיינע סודות בלייבט נאַקעט, ליבע מאַרק־זאַ, און דאָס וואַלט געווען נישט אַנשטענדיק אין אייער נאַבעלעך געזעלשאַפֿט.

מ א ר ק י ז א ד ע ש א מ א ן : וואס איך פאלט איך, באראן!

(א דינער עפנט אן אריינגאנג־טיר. עס קומען דאנא גראציא, דאנא בריאנדא, דאן מיקעז און רעינא. גראף וועסטפאל באגעגנט זיי פריינטלעך).

ג ר א ף ו ו ע ס ט פ א ל : מיינע ליבע געסט! זייער צופרידן מיט אייער קומען! (זיי גייען אלע פארביי אין צווייטן זאל. באראן דע רען שטעלט זיך אויף און באגריסט דאנא גראציא וואס גייט פארביי).

מ א ר ק י ז א ד ע ש א מ א ן : זי איז זייער שיין, דאנא גראציא.

ב א ר א ן ד ע ר ע ן (קורן, צעשטרייט): יע, זי איז שיין.

מ א ר ק י ז א : מען זאגט זי האט פארכישופט דעם פראנצויזישן אמבאסאדאר, און איצט פאלגט ער זי מער, ווי דעם קעניג, כא, כא, כא.

ב א ר א ן : דאס איז א פיינער אנעקדאט.

מ א ר ק י ז א : דאס איז מער ווי אן אנעקדאט, באראן. זי פירט איצט גרויסע געשעפטן אין פראנקרייך, און אין פאריז האט מען אויסגעשלאגן איר פארטרעט אויף בראנו.

ב א ר א ן : מעגלעך, זי פארדינט עס.

מ א ר ק י ז א (מיט קנאה): כא, כא, כא. איר, באראן, זיינט אויך פארכישופט זון איר?

ב א ר א ן : ווען איך וואלט געגלויבט אין כישוף, וואלט עס מעגלעך געווען. אנטשולדיקט, מארקיוזא, איך דארף גיין באגריסן מאדאם מענדעס, מיר זיינען אלטע פריינט.

מ א ר ק י ז א (פארבייט): פריינטשאפט און געלט — ביידע זאכן זיינען מעכטיק (פאכעט זיך אפ מיט א ווייער. עס קומט צו איר צו הער ווינטערטאל).

ה ע ר ו ו י נ ט ע ר ט א ל : איר טאנצט א פארטיטא, מארקיוזא?

מ א ר ק י ז א : ניין, מייך פריינט! איך האב נישט ליב דעם טאנץ. מען זאגט, אז די מוזיק האט פארפאסט אן איטאליענישער איד, און די נאבעליקע שעמען זיך ניט און שפילן אויף אלע זייערע בעלער די אידישע מוזיק.

ה ע ר ו ו י נ ט ע ר ט א ל : די מוזיק איז שיין, מארקיוזא!

מ א ר ק י ז א : ניט פאר מייך געהער. (זיי גייען אַוועק).

(פון א צווייטער טיר קומען אַרויס דאנא גראציא און רעינא).

ר ע י נ א : עס איז מיר אומעטיק, מאמא. אזויפיל פרעמדע מענטשן, קיינער פון זיי געפעלט מיר ניט.

ד א נ א ג ר א צ י א : מיר זיינען נישט געקומען אהער פארברענגען, נאר ווייל די קעניגין האט פארלאנגט זיך זען מיט אונז.

ר ע י נ א : מאמא, זי איז א שיינע, די קעניגין מארי ?

ד א נ א ג ר א צ י א (פארטראכט) : זי האט א סך אויפגעטאן פארן ים-האנדל.

ר ע י נ א : אך, מאמא, פארוואס ענטפערסטו ניט ? זי איז א שיינע, די קעניגין מארי ?

ד א נ א ג ר א צ י א : זי איז א מעכטיקע. אין אירע הענט ליגט דאס גאנצע לאנד.

ר ע י נ א : איך בין זייער נייגעריק, פארוואס האט זי פארלאנגט זיך זען. מאמא ?

ד א נ א ג ר א צ י א : איך ווייס ניט, רעינא, צי מען דארף זיך פרייען דער-פון... רעינא, אויב מען וועט זיך פארשטעלן פאר דער קעניגין, זאלסטו זיך פאר-נויגן, און ווען דו וועסט אוועקגיין פון איר, זאלסטו זיך ניט אומקערן מיט דער פלייצע. נאר מאכן עטלעכע טריט אויף צוריק און דערנאך אוועקגיין. זאלסט ניט שמייכלען.

ר ע י נ א : ניט שמייכלען ?

ד א נ א ג ר א צ י א : ווירדיק זיין און ניט מער.

ר ע י נ א : יע מאמא.

(עס קומט צו זיי צו דאנא בריאנדא)

ד א נ א ג ר א צ י א : א סך נאבעליקע זיינען היינט דא אויפן באל. דער פירשט פון אראגאן איז דא ! איך האב אים נאר וואס געזען.

(דאנא גראציא און רעינא גיבן זיך האטטיק א דריי אויס צו בריאנדאן. רעינא בליט אויף פון פרייד. זי הויבט אן פאריכטן די דיאדעס אויפן קאפ שמייכלט צו זיך אליין. דאנא גראציא בלייבט שטיין פארטראכט. זי איז קענטיק באזארגט.)

ד א נ א ג ר א צ י א : ווי קומט ער אהער ? איך בין געווען זיכער, אז ער וועט דא ניט זיין. די אראגאנס און די וועסטפאלט זיינען שוין לאנגע יארן צעקריגט צווישן זיך.

דאָנאַ בריאָנדאַ (מיט שאַדנפרייד): מסתם האָבן זיי זיך איבערגעבעטן.
נישט אַלע מענטשן טראָגן אייביק איין געפיל.

(עס קומט צו דער פירשט פון אַראַגאָן. ער פאַרנויגט זיך פאַר דאָנאַ גראַציאַ.
דאָנאַ בריאָנדאַ, און רעינאַ).

פירשט פון אַראַגאָן: איר זיינט נאָך שענער געוואָרן, דאָנאַ רעינאַ.

רעינאַ (שטייט גליקלעך פאַרשעמט, גיט אַ מורמל): אַ דאָנק, פירשט.

דאָנאַ בריאָנדאַ: איך בין זייער צופרידן צו זען איך היינט אויפן באל,
פירשט. שוין לאַנג איך ניט געזען.

פירשט פון אַראַגאָן (פילדייטיק): עס איז נישט מיין שולד, גנעדיקע
דאָנאַ בריאָנדאַ.

דאָנאַ גראַציאַ: קיינער זוכט דאָ ניט קיין שולדיקע, פירשט.

פירשט פון אַראַגאָן (צו רעינאַ): איך וועל זיין גליקלעך, דאָנאַ
רעינאַ, טאַנצן מיט אייך אַ פאַרטיטאַ. איך האָב לאַנג געוואַרט אויף דער געלעגנהייט.

רעינאַ: (באַרויטט, מאַכט אַ טריט צו אים. רער פירשט לייגט אַרויף די
האַנט אויף איר אַקסל).

דאָנאַ בריאָנדאַ: רעינאַ איז צום ערשטן מאָל אויף אַ באל, פירשט. איר
דאַרפט זי לערנען טאַנצן.

פירשט פון אַראַגאָן: מיט מיין גאַנצער צערטלעכקייט, גנעדיקע דאָנאַ.
(דער פירשט פון אַראַגאָן און רעינאַ גייען אַוועק).

דאָנאַ גראַציאַ: צו וואָס אַזויפיל פריינטלעכקייט צום פירשט פון אַראַגאָן,
בריאָנדאַ? ער קען דאָס אויסטייטשן אַנדערש, ווי מיר פאַרלאַנגען!

דאָנאַ בריאָנדאַ: ווי דו פאַרלאַנגסט, גראַציאַ, נישט ווי מיר פאַרלאַנגען.

דאָנאַ גראַציאַ: מיין ווילן — איז דער ווילן פון אונזערע עלטערן, בריאָנדאַ.

דאָנאַ בריאָנדאַ: דו האַסט געזען, ווי רעינאַ איז גליקלעך געווען, ווען
דער פירשט איז צו אונז צוגעקומען? דער אומעט איז פון איר אַוועק, זי האַט אויפֿ-
געלעבט!

דאָנאַ גראַציאַ: רעינאַ איז אַ קינד. מיר קענען ניט נאַכגעבן אירע קינד־
דישע גלוסטונגען, ווען עס איז אוממעגלעך! פאַרנעם זיך ניט מיט רעינאַ, בריאָנדאַ!

בריאָנדאַ: דו ביסט גרייט צו ברענגען לעבעדיקע קרבנות צו דיין גאָט.

גראַציאַ: נישט דאָ איז דאָס אַרט צו ריידן. . . מיר האָבן דאָ מער שונאים
ווי פריינט.

ב ר י א נ ד א : מען קען ניט האבן קיין פריינט, ווען מען וויל זיין פון אלעמען אפגעזונדערט, אנדערש ווי אלע! (גייט אָוועק פֿון איר מיט שטורעם).

(עס קומט אָן שמועסנדיק דאָן מיקעו און הער ווינטערטאל, זיי גייען צו צו דאָנאָ גראַציאָ).

ה ע ר ו ו י נ ט ע ר ט א ל : דאָנאָ מענדעס, איך האָב געהערט, אַז איר בויט אַ נייעם מאָנאָסטיר, עס איז זייער גאָטספּאַרכטיק, ווען נייקריסטן טוען עס!

ד אָ נ אָ ג ר אַ צ י אַ : נייקריסטן בויען מאָנאָסטירן כדי די אַלט־גלויביקע זאָלן גיין אָפטער צו אַ גאָטסדינסט.

ה ע ר ו ו י נ ט ע ר ט א ל : וואָס מער מאָנאָסטירן — אַלץ ווייניקער תפילות, דאָס איז שוין אַן אַלטער כלל, דאָנאָ מענדעס.

ד אָ נ אָ ג ר אַ צ י אַ (שפּאַסט) : דאָס איז שוין נישט אונדזער כּוונה, הער ווינטערטאל!

ד אָ נ מ י ק ע ז : די ענינים וועלן מיר איבערלאָזן פאַרן בישאָפּ, הער ווינטער־טאל — זאָגט מיר ווי איז אייך געגאַנגען אייער רייזע קיין טערקיי? איז עס אמת, אַז דער טערקישער סולטאַן האָט אייך אויפגענומען אין אַ נאַכט העמד?

ה ע ר ו ו י נ ט ע ר ט א ל : זיי זיינען זייער אַ ווילד פּאַלק, די אומגלויביקע טערקן! דער סולטאַן סולעימאַן איז דער ערשטער, וואָס האָט איינגעפירט נאַכט־וועש אין טערקיי, האָט ער זיך, וואַרשיינלעך געוואָלט באַווייזן דערמיט פאַר אַן אייראָפּעאישן גאַסט.

ד אָ נ מ י ק ע ז (לאַכט) : גאַנץ מעגלעך... אָבער, הער ווינטערטאל, דער סולטאַן האָט איינגעפירט נישט נאָר נאַכט העמדער, נאָר אויך אַ סך נייע אויסאַרבע־טונגען פֿון געווער.

ה ע ר ו ו י נ ט ע ר ט א ל (ערנסט) : טערקיי ווערט שטאַרק אונטערן סולעימאַן.

ד אָ נ מ י ק ע ז : ער פאַרנעמט זיך ווייניקער מיט פאַרפּאָלגונגען, ווי אייניקע אייראָפּעאישע לענדער (קוקט אים אָן פאַרשנדיק).

ה ע ר ו ו י נ ט ע ר ט א ל : ריכטיק, איך האָב וועגן דעם אַליין געטראַכט. (גראַף וועסטפּאל קומט אָן).

ג ר אַ פּ ו ו ע ס ט פּ א ל (האַסטיק) : הער ווינטערטאל, די גרעפּין וואַרט אויף אייך!

ה ע ר ו ו י נ ט ע ר ט א ל : אַנטשולדיקט. (גייט אָוועק מיט גראַף וועסטפּאַל).
ד אָ נ אָ ג ר אַ צ י אַ (צו דאָן מיקעו) : אַ חוצפה פֿון דעם פירשט פֿון אַראַגאָן!

ער האָט געבעטן רעינאָ'ן טאַנצן, נאַכדעם ווי איך האָב אַ יאָר צייט ניט דערלויבט רעינאָ'ן זיך באַגעגענען מיט אים!

ד אָן מ י ק ע ז : ער וואָלט עס ניט געוואָגט צו טאָן, ווען מיר וואָלטן ניט געווען קיין ניי־קריסטן! מיר וועלן ווייזן דעם אַראַגאנער אייזל, אַז זיין פירשטלעכע קרוין איז נישט קיין סך ווערט פאַר די מענדעסעס.

(עס קומט אַן באַראַן דע רעו).

ב אַ ר אָן ד ע ר ע ן : מאַדאַם מענדעס! שוין פיר יאָר איך ניט געזען, מאַדאַם.

ד אַ נ אַ ג ר אַ צ י א : אַ סך צייט צום געדענקען, באַראַן.

ב אַ ר אָן ד ע ר ע ן : אַבער צו ווייניק צייט צו פאַרגעסן.

ד אָן מ י ק ע ז : איך וועל גיין זען, ווי רעינא טאַנצט צום ערשטן מאָל אין אַ לאַנג קלייד.

ב אַ ר אָן ד ע ר ע ן : אַ, יע, זי טאַנצט מיטן פירשט פון אַראַגאָן, ער דערציילט איר געוויס וועגן זיינע פערד־שטאַלן, אָדער וועגן זיין יאָגד, אָדער וועגן דעם מעדאַל, וואָס ער האָט געקראָגן פון דער קעניגין, איך האָב אים קיינמאַל ניט געהערט ריידן וועגן עפעס אַנדערש, דעם נאָבעלן פירשט פון אַראַגאָן! דער מענש איז ווירקלעך גע־פאַנגען אין דער טראַדיציע פון זיין משפּחה, ווען ער זאָל זיך איינמאַל אויפכאַפּן און פאַרגעסן, אַז ער איז דער פירשט פון אַראַגאָן, וואָלט ער ניט געוואוסט, ווי צו גיין, צי אויף די פיס, צי אויפן קאַפּ!

(זיי גיבן אַ לאַך, דאָן מיקעז גייט אַוועק).

ד אַ נ אַ ג ר אַ צ י א : איר האָט נאָך אַליץ ליב צו זאָגן אַ וויין, באַראַן?

ב אַ ר אָן ד ע ר ע ן : פון אַלטע געוואוינהייטן און אַלטער ליבע איז שווער זיך אָפּזאָגן, מאַדאַם, איך בין דאַנקבאַר דעם גראַף וועסטפאַל, וואָס ער האָט מיך היינט איינגעלאָדן און איך האָב די געלעגנהייט אייך צו זען, איך האָב אפילו מיט פאַרגעניגן אויסגעהערט דעם גראַפֿ'ס אייביקן קלאַנג זיך אויף די הויכע שטייערן!

ד אַ נ אַ ג ר אַ צ י אַ (שפּאַסיק) : דאָס איז טאַקע אַ העלדישקייט פון אייך.

ב אַ ר אָן ד ע ר ע ן : איך בין גרייט אויף גרעסערע מאַטערנישן כדי טרעפן אייך, מאַדאַם מענדעס, פאַרוואָס דערלויבט איר מיר נישט באַזוכן אייער פּאַלאַץ? איך פאַרשטיי, אַז איך בין פאַר אייך גענוג לאַנגווייליק און איר דאַרפט זיך אָפרוען אַביסל צייט נאָך אַ באַגעגעניש מיט מיר — אַבער דאָס דאַרף דאָך ניט נעמען גאַנצע פיר יאָר מאַדאַם!

ד א נ א ג ר א צ י א : באראן, לאמיר איבערלאזן דעם שמועס און...
אין נאמען פון גאט לאמיר זיך קיינמאל ניט אומקערן צו אים.

ב א ר א נ ד ע ר ע ז : אלע געטער, מאדאם מענדעס, האבן א סך בא'עוולה'ט
זייער באשאף — דעם מענשן. וואס מער מען איז איבערגעגעבן דעם אומבאשטימטן
ווילן פון הימל, אלץ שווערער איז גיין אויף דער ערד. איר ווייסט עס, מאדאם מענדעס,
און איך ווייס דאס אויך. שטראף און חסד פאלן צופעליק אויפן מענשן, און דאס איז
אזא אומרעכט, וואס קיין שום אמונה קען זי ניט פארענטפערן, דעריבער מאדאם
מענדעס, פארלאנגט פון מיר גארניט אין נאמען פון גאט.

ד א נ א ג ר א צ י א : אין נאמען פון פריינטשאפט, באראן.

ב א ר א נ ד ע ר ע ז : אין נאמען פון ליבע, מאדאם מענדעס, וואס בא'עוולה'ט
קיינמאל ניט, און איז געהארכזאם ווי א בוים, וואס ברענט אויס ביזן סוף, ווען ער
ווערט איינמאל אנגעצונדן.

ט י ר ב א ד י נ ע ר : איר מאיעסטעט די קעניגין מארי פון אונגארן!

(מען שפילט דעם קעניגלעכן הימן, אלע גיבן זיך א קער צוט דורכגאנג, וואו עס
פראצעסירט פארביי די קעניגין מארי מיט איר באגלייטונג. מען שטייט פאר איר
געבויגן. פון צווייטן זאל הערט מען אן אוןאציע. „זאל לעבן די קעניגין מאריי.
באראן דערען, דאנא גראציע, און אלע אנדערע גייען אריין אין זאל נאך דער קע-
ניגלעכער פראצעסיע. אין דעם צימער קומען אריין די דינער, וואס זיינען גע-
שטאנען ביי די טירן).

1 - ט ע ר ד י נ ע ר : איצט איז די בעסטע צייט צו מאכן א שנאפס. ביז די
קעניגין וועט זיך אוועקזעצן וועט זיך קיינער ניט וואגן א ריר טאן פון ארט. איך
ווייס שוין. איך בין שוין ביי אזעלכע אויפנאמעס געווען. (ער גיסט זיך אן א גלעזל
און טרינקט אויס).

2 - ט ע ר ד י נ ע ר : שיינע פרויען דא פאראן אויפן באל! ווען איך וואלט
געווען א נאבעליקער וואלט איך צוגעגאנגען און איך וואלט אנגענומען ביי דער האנט
דאנא גראציע מענדעס — זי איז שוין . . .

3 - ט ע ר ד י נ ע ר : וואס איז דער וואונדער, וואס זי איז שוין? מיט כישוף
איז זי שוין! מיט כישוף.

1 - ט ע ר ד י נ ע ר : דו ביסט אן אומוויסנדער מענטש! פון כישוף קען מען
ווערן רייך, אבער שוין — דאס נישט! שיינקייט איז פון זיך אליין. באראן דער רען
איז אין איר פארליבט. ער האט פארקויפט אלע זיינע פאלאצן אין פראנקרייך און איז

געקומען אהער — שוין יארן . . . ווען איך וואלט געווען א נאבעליקער, וואלט איך אויך אזוי געטאן.

2 - ט ע ר ד י נ ע ר : שווייג! ווען ער וואלט געווען א נאבעליקער! כא, כא . . .

(עס קומטן אריין מאַרקִיזאַ דע שאַמאַן און הער ווינטערטאל. די דינער גיבן זיך אַ צטרױק און גייען אַוועק הינטער די טירן).

מ א ר ק י ז א ד ע ש א מ א ן (אויסער זיך): אַך, וואָס עס איז געוואָרן פון די נאָבעליקע! איר האָט געזען, מיין פריינט, ווי גראַף וועסטפאל האָט פאַרגעשטעלט דאַנאַ גראַציאַ פאַר דער קעניגין? האָט איר געזען, ווי אזוי ער האָט זי צוגעפירט?

ה ע ר ו ו י נ ט ע ר ט א ל : וואָס איז דער וואונדער, מאַרקִיזאַ?

מ א ר ק י ז א : א פרוי וואָס האָט אינגאַנצן ניט קיין טיטולן ווערט פאַרגעשטעלט פאַר דער קעניגין?

ה ע ר ו ו י נ ט ע ר ט א ל : איר מאַכט אַ טעות, מאַרקִיזאַ, דאַנאַ גראַציאַ האָט אַ טיטול.

מ א ר ק י ז א : אַ! שוין געקויפט?

ה ע ר ו ו י נ ט ע ר ט א ל : נישט געקויפט, נאָר זי האָט אים.

מ א ר ק י ז א : איך ווייס נישט דערפון.

ה ע ר ו ו י נ ט ע ר ט א ל : זי איז די פרינצעסין פון גאַלד! נישטאָ קיין איין קרוין אין איראַפּע, וואָס איז רייכער פון דאַנאַ גראַציאַ מענדעס.

מ א ר ק י ז א (קוקנדיק אין צווייטן זאַל): איר זעט, מיין פריינט? די קעניגין דערלאַנגט איר די האַנט, זי איז זייער פריינטלעך צו איר . . .

ה ע ר ו ו י נ ט ע ר ט א ל : מסתם קלייבט זיך די קעניגין מאַכן אַ הלוואה אין די מענדעס־בענק, די קעניגין איז פאַרזונקען אין חובות.

מ א ר ק י ז א : אָבער די נאָבעליקע זאָלן זיך בויגן פאַר געלט? איך מיין, עס דאַרף זיין פאַרקערט . . . אַלץ דאַרף זיך בויגן פאַר אונז, פאַר די נאָבעליקע.

ה ע ר ו ו י נ ט ע ר ט א ל : בלויז אויף אַ באַל, מאַרקִיזאַ, ווען מוזיק שפילט, נישט מער! געלט איז איצט דער גרעסטער כח אין איראַפּע. אזוי מעכטיק ווי די קרוין! אזוי מעכטיק ווי דער הייליקער פויפסט אַליין!

מ א ר ק י ז א (מיט שרעק און צאַרן): אַלע הייליקע זאָלן מיך היטן! וואָס רעדט איר, הער ווינטערטאל!

ה ע ר ו ו י נ ט ע ר ט א ל : שרעקט איך ניט, מאַרקִיזאַ, אזוי איז דאָס.

מ א ר ק י ז א : אַך, דאָס האָט מיך ווירקלעך צערודערט! . . . מען זאָגט, אָן די מענדעסעס שטאַמען פון אידן, איצט דער צווייטער דור!

ה ע ר ו ו י נ ט ע ר ט א ל : מיר, קריסטן, דאַרפן זיין צופרידן, אָז אַנדערע קומען אונטער דער שוץ פון אונזער גלויבן.

מ א ר ק י ז א : יע, אָבער . . . אַך . . . (שטיל כסדר) מען האָט מיר געזאָגט, אָז דער פירשט פון אַראַגאָן וויל חתונה האָבן מיט רעינא מענדעס.

ה ע ר ו ו י נ ט ע ר ט א ל : עס קען זיין.

מ א ר ק י ז א : עס וואָלט געווען צום באַדויערן, ווען אַ נייקריסטין זאָל אַנטאָן די אַלטע קרוין פון די פירשטן פון אַראַגאָן! (זיי גייען אַוועק. עס גייען פאַרביי דאָן מיקעז און דער גראַף וועסטפאל).

ג ר אַ פ ו ו ע ס ט פ אַ ל : וואָס איז די פעולה וואָס אונזער שווערד איז שאַרף, אָז איטאַליע נעמט אונז איין מיט אירע לידער! דאָס איז ערגער ווי אַן אַרמיי, זאָג איך איך! מיט אַן אַרמיי קען איך מלחמה האַלטן, אָבער איך קען ניט מלחמה האַלטן מיט מיין גרעפין, וואָס איז פאַרליבט אין איטאַליע!

ד אָן מ י ק ע ז : אַ, גאָט באַהיט! דאָס וואָלט געווען אַן אומווירדיקער קריג.

ג ר אַ פ : די שטייערן זיינען גרויס . . . (גייען פאַרביי).

(עס קומען דאָנאָ גראַציא און רעינא).

ר ע י נ א : מאַמאָ, דער פירשט פון אַראַגאָן טאַנצט אַזוי גוט! ער האָט מיר גע- זאָגט: איר זיינט שייך, דאָנאָ רעינאָ!

ד אָ נ א ג ר אַ צ י אַ : אַלע זאָגן אַזוי, ווען מען טאַנצט.

ר ע י נ א : מאַמאָ, צוויי מאָל האָט ער דאָס מיר געזאָגט: איר זיינט שייך, דאָנאָ רעינא!

ד אָ נ א ג ר אַ צ י אַ (טראַכט אַ ווילע, פלוצלונג): רעינא, וואָס דער פירשט זאָל ניט זאָגן — דו דאַרפסט ניט טראַכטן וועגן דעם. מיר האָבן אים צופעליק באַגעגנט! ווען דער פירשט וואָלט געהאַט מער אַכטונג צו אונזער משפּחה, וואָלט ער נישט געוואָגט דיך לאַדן צו אַ טאַנץ.

ר ע י נ אַ (פאַרלוירן, אומגליקלעך): ער איז געווען זייער העפלעך צו מיר, דער פירשט.

ד אָ נ א ג ר אַ צ י אַ : זיין העפלעכקייט גייט ניט ווייטער, ווי ביזן שפיץ פון

זיין שווערד. מיר וועלן באַלד אַוועקפאַרן פון באַל, רעינאַ. איך בין מיד. דו דאַרפסט זיך זעגענען מיטן גראַף, מיט דער גרעפין און מער . . . מיט קיינעם ניט.
(עס קומט צו בריאַנדא).

ב ר י א נ ד א : דו האָסט זייער שיין געטאַנצט, רעינאַ!
ר ע י נ א : די מאַמע וויל פאַרלאָזן דעם באַל.

ב ר י א נ ד א : פאַרוואָס, גראַציע? מיר פאַרברענגען דאָ זייער גוט, עס איז פריילעך.

ג ר אַ צ י אַ : ניט שטענדיק איז פריילעך — גוט.

ב ר י אַ נ ד אַ : אלע מענשן פאַרשטייען אַזוי, נאָר דו, גראַציע, ביסט אַנדערש און דו פאַרלאַנגסט פון אַלעמען מען זאָל זיין ווי דו.
(עס קומען אָן דאָן מיקעו און הער ווינטערטאל).

ה ע ר ווינטערטאל : גלויבט איר, דאָן מיקעו, אַז פראַנקרייך וועט איינהאַלטן איר פריינטשאַפט מיט טערקיי?

ד אָן מיקעו : אַזוי שטעל איך זיך פאַר.

ד אַ נ אַ ג ר אַ צ י אַ (פונדערווייט צו דאָן מיקעו) : מיר וועלן פאַרן אַהיים, דאָן מיקעו.

ד אָן מיקעו : יע, עס איז גענוג שפעט.

(עס קומט אָן דער פירשט פון אַראַגאָ. ער גייט צו צו דאָנאַ גראַציע. דאָן מיקעו שמועסט שטיל מיט הער ווינטערטאל).

פירשט פון אַראַגאָ : איך בין באַצויבערט פון אייער טאַכטער, דאָנאַ מענדעס.

דאָנאַ גראַציע (קאַלט) : אַ דאַנק איך, פירשט. ווי איז איך געגאַנגען דער יאַגד דאָס יאָר?

פירשט פון אַראַגאָ : זייער גוט. זייער געלונגען. (חוצפה'דיק) עס איז דאָ אַ גלויבן ביי יעגער, אַז נאָך אַ געלונגענעם יאַגד קומט אַ גליקלעכע הייראַט, און איך האָף, אַז דער גלויבן וועט דערפילט ווערן ביי מיר.

דאָנאַ בריאַנדא (שאַקלט מיטן קאַפּ אויף יאָ) : אַז מען קען בייקומען אַ בער, קען מען בייקומען אַ פרויען האַרץ אויך.

(קענטיק, אַז דאָן מיקעו הערט זיך צו צום שמועס).

פירשט פון אַראַגאָ (צו דאָנאַ גראַציע) : ווי מיינט איר, דאָנאַ מענדעס?

ד א נ א ג ר א צ י א : איך ווייס ניט, פירשט, איך האב, יעדנפאלס, קיינמאל
וועגן אזא גלויבן נישט געהערט.

ד א נ מ י ק ע ז : מען דארף ניט זיין אבערגלויביש, פירשט פון אראגאן.
פירשט : עס איז נישט אנגענומען, דאן מיקעז, זיך אריינמישן, ווען איינער רעדט
צו א דאמע.

ד א נ מ י ק ע ז : פארקערט, פירשט, עס איז אנגענומען צו באשיצן א דאמע, ווען
איינער וויל איר אנבינדן צופיל געוואנטע גלויבונגען.

פירשט : איר רעדט מיטן פירשט פון אראגאן, איר האט עס פארגעסן ??
(כאפט ארויס די שווערד, דאן מיקעז גיט אים פלינק א נעם ביי דעם ארעם און
די שווערד פאלט אראפ).

ד א נ מ י ק ע ז : איר זיינט צו שוואך, פירשט.

פירשט (ראנגלט זיך) : עס איז א שאנד זיך שלאגן מיט די פויסטן.

ד א נ מ י ק ע ז : וויכטיק איז דער נצחון, נישט דאס געווער.
(עס ווערט א טומל).

מ א ר ק י ז א ד ע ש א מ א נ (לויפט אן שרייענדיק) : א געפעכט !

ג ר א פ ו ו ע ס ט פ א ל (פאלט אריין א צעפלאמטער) : אום גאטעס ווילן !
די קעניגין איז דא !

(צום אריינגאנג קומט צו די קעניגין מארי, בלייבט שטיין אויף דער שוועל, עס
ווערט שטיל).

ק ע נ י ג י נ מ א ר י (שמייכלט כיטרע, רעדט מוטערלעך) : די פירשטן פון
אראגאן זיינען בראו אויפן שלאכטפעלד, אבער דא זיינען מיר אויף א באל, פירשט.
די שווערד אין שייד.

פירשט פון אראגאן (לייגט אריין די שווערד אין שייד) : אנטשולדיקט,
געדיקע קעניגין.

ק ע נ י ג י נ מ א ר י (שמייכלט, הויבט אן אריינקומען אין צימער) : די שווערד
איז ניט דער בעסטער מיטל אויף אייננעמען די הערצער פון יונגע פרויען. (דער
עולם גיט א לאך) איר קענט פארברענגען, מיינע פריינט, איד וועל זיך דא אפרוען.

(גראף וועסטפאל העלפט זיך איר זעצן אויף א שטול, דער עולם הויבט אן איבער-
גיין אין צווייטן זאל, דאנא גראציע גייט פארביי, קעניגין מארי פארהאלט זי).

ק ע נ י ג י נ מ א ר י : איר זיינט בלייד, דאנא מענדעס ? (אלע גייען ארויס.
עס בלייבן דאנא גראציע און די קעניגין מארי).

ד א נ א ג ר א צ י א : פרויען זיינען נישט צוגעוואוינט צום קלאנג פון געווער.
געדיקע קעניגין.

ק ע נ י ג י נ מ א ר י (שעקלט מיטן קאפ מוטערלעך) : אייניקע פרויען זיינען
גוט באוואפנט און געווער. (זי ווייזט דאנא גראציע אויף א שטול, דאנא גראציע זעצט זיך) :
איך שאץ זייער הויך, דאנא מענדעס, וואס איר האט דערמוטיקט דעם מאגיסטראט צו
בויען די שפייכלערס. דאס האט אונז א סך נוצן געבראכט.

ד א נ א ג ר א צ י א : עס איז מיר טייער אייער אפשאצונג, געדיקע קעניגין.

ק ע נ י ג י נ מ א ר י : איר קענט שטענדיק אויסרעכענען אויף מיין פריינטשאפט.

ד א נ א ג ר א צ י א : איך דאנק אייך, געדיקע קעניגין.

ק ע נ י ג י נ מ א ר י (פלוצלונג) : אייער טאכטער איז זייער שיין, דאנא מענדעס!

ד א נ א ג ר א צ י א (איבעראשט, קאנטראלירט זיך) : יוגנט איז שיין, געדיקע
קעניגין.

ק ע נ י ג י נ מ א ר י : דער פירשט פון אראגאן וויל הייראטן מיט איר. ער האט
זיך געווענדט צום קייסער קארל וועגן דעם. (קליינע פאוזע).

ד א נ א ג ר א צ י א : און זיין הויכגעכורט דער קייסער קארל האט באווייליקט
אנצונעמען פארמיטלונג אין שדכנות?

ק ע נ י ג י נ מ א ר י (ציינט) : דער פירשט פון אראגאן לייגט אים פאר צוויי
הונדערט טויזנט דוקאטן פאר דער פארמיטלונג. דער קייסער קארל נויטיקט זיך אין
געלט. דער קייסער קארל האט זיך געווענדט צו מיר — איך זאל עס פארלייגן פאר אייך.
נאר איך האלט עס פאר נישט פאסיק פארן קייסער קארל און פאר זיך — און איך האט
זיך אנטזאגט! יע, איך האב זיך אנטזאגט.

ד א נ א ג ר א צ י א : אויב אזוי, ווי דארף איך פארשטיין אייער איצטיקע מיט-
טיילונג, געדיקע קעניגין?

ק ע נ י ג י נ מ א ר י : בלויז ביי א פריינטלעכער באגעגעניש א שמועס. איך
האב א הארציקן געפיל צו אייך, דאנא מענדעס, און איר פארדינט עס.

ד א נ א ג ר א צ י א : איך דאנק אייך, געדיקע קעניגין.

ק ע נ י ג י נ מ א ר י : די פירשטן פון אראגאן זיינען נאענט צו דער קייזער-
לעכער פאמיליע, לויט זייער אפשטאם און צוליב זייערע גרויסע פארדינסטן. . .
(כיטרט) איך פארשטיי, אז איר וועט גערן איינגיין אויף דעם שידוך, ווען צו אייך וועט
אזא פארשלאג דערגרייכן. . .

ד א נ א ג ר א צ י א : מיין טאכטער איז נאך זייער יונג, געדיקע קעניגין.

קעניגין מארי (מוטערלעך): איך באגרייף, אז ביי איך קענען זיין
אנדערע רעכענונגען. (א צוויידייטנדיקע פאוזע). דער גליק פון אייער טאכטער אין דער
ערשטער ריי . . . נאר אויב דער קעניג וועט צו איך מאכן די ווענדונג — איז עס א
פארשלאג פון קייסער, דאנא מענדעס. עס איז מיר געווען זייער אנגענעם מיט איך
צו שמועסן.

(די קעניגין גייט ארויס. דאנא גראציא פאלט צו מיט ביידע הענט צום אַנלען
פון שטול).

דאנא גראציא (שטייענדיק אַנגעלעגט): גאט העלף מיר אין זכות פון
אונדזערע אבות.

(פ א ר ה א נ ג)

צווייטער אַקט

ע ר ש ט ע ס צ ע נ ע

דער זעלבער זאַל ביי די מענדעסעס אין פּאַלאַץ אין אַנטווערפּן, ווי אין ערשטן אַקט. אויף אַ שטול זיצט רעינא דעם קאַפּ אַראַפּגעלאָזן אויף די הענט. עס קומט אַריין בריאַנדאַ, זי שטייט אַ וויילע לעבן רעינאן. רענא רירט זיך גיט פון אַרט.

ב ר י א נ ד א : רעינא . . .

ר ע י נ א : (הויבט אויף דעם קאַפּ גלייכגילטיק, גיט אַ קוק און לאַזט ווידער אַראַפּ דעם קאַפּ אויף די הענט).

ד אַ נ אַ ב ר י א נ ד א : דו האַסט מזל, רעינא.

ר ע י נ א : (הויבט אויף דעם קאַפּ און קוקט אַן בריאַנדאַן נייגעריק).

ד אַ נ אַ ב ר י אַ נ ד אַ : די מאַמע דיינע וועט ניט איינשטעלן זיך קעגן קייסער קאַרל! אַזויפיל מוט וועט ניט האָבן אפילו „דאַנאַ גראַציאַ“! דו וועסט זיין די פירשטין פון אַראַגאַן (טרוימערש), די גאַבעליקע וועלן זיך בויגן פאַר דיר ביז דער ערד. דו וועסט געהערן צו אַ משפּחה פון קייזערלעכן אַפּשטאַם! גישט קיין שלעכטער שידוך פאַר די מענדעסעס . . .

ר ע י נ אַ : די מאַמע וויל עס נישט. זי איז זייער געערגערט. זי האַט מיר היינט געהייסן אונטערשרייבן אַ פאַפּיר וועגן דער ירושה. די מאַמא זאָגט, אַז איך וועל אַוועקפאַרן.

ד אַ נ אַ ב ר י אַ נ ד אַ : גרעטאַ האַט אויך אונטערגעשריבן דעם פאַפּיר. איר האַט גלייכע חלקים. גראַציאַס פאַרמעגנס גייען אַריבער צו דיר, און מיינע צו גרעטאַ'ן. איר זאַלט האָבן אַזוי פיל הצלחה וויפּל מיר האָבן געהאַט. נאָר ווייניקער גאווה, ווי דייך מאַמאַ! אַ שידוך מיט די פירשטן פון אַראַגאַן וויל זי אַפּזאָגן! צוליב וואָס? אַן איינשמועסעניש— אידן! ווער דאַרף דאָס? די אַראַגאַנס קענען נאָך אַמאָל קומען צום טראָן! דו פאַר- שטייט, רעינא? צום טראָן! (אין עקסטאַז) ווען דו וועסט ווערן די פירשטן פון

אַראַגאַן וועט מען פאַרגעסן, אַז די מענדעסעס זיינען נייִקריסטן! ווער וועט וואַגן צו דערמאַנען וועגן דעם, ווען דו וועסט קומען מיט דער קרוין אויפן קאַפּ.

ר ע י נ א : ער איז אַ שיינער, דער פירשט . . . אַ העפלעכער . . . אַ ריטער.

ד א נ א ב ר י א נ ד א : רעינא . . . זאָג דער מאַמאַ, אַז דו האַסט אים ליב.

ר ע י נ א : דער מאַמאַ? נייַן, פאַר דער מאַמאַ קען איך דעם פירשט ניט דער־מאַנען. זי וויל ניט הערן וועגן דעם.

ד א נ א ב ר י א נ ד א : איצט וועט זי מוזן הערן! איצט האָט זי קיין ברירה ניט. דער קייסער אַליין איז פאַרמישט! כאַ, כאַ, כאַ.

(עס גיט זיך אַן עפּן די טיר. איזאַבעלאַ און פּעדראָ טראַגן דורך אַ קופּערט. בריאַנדאַ און רעינאַ קוקן נאָך פאַרוואַנדערט).

ד א נ א ב ר י א נ ד א : וואוהיין טראַגט איר דעם קופּערט, איזאַבעלאַ?

א י ז א ב ע ל א : די גנעדיקע דאַנאַ גראַציאַ האָט געהייסן אַריינשטעלן דעם קופּערט אין דער גרויסער קאַטש.

ד א נ א ב ר י א נ ד א : צוליב וואָס?

פ ע ד ר א : מיר ווייסן ניט, גנעדיקע דאַנאַ, אַזוי איז באַפוילן. (גייען אַוועק).

ר ע י נ א : (לייגט אַוועק צוריק דעם קאַפּ אויף די הענט).

ד א נ א ב ר י א נ ד א : אַלץ ווערט דאָ געטאַן געהיים, ווי אַ בלינדער גייט מען אַרום דאָ אין פּאַלאַץ! (לאַזט זיך גיין צו דער טיר, רופּנדיק) גראַציאַ! גראַציאַ!

(עס קומט איר אַנטקעגן דער בלינדער אַזאַר).

א ז א ר (גייט, קלאַפט מיטן שטעקן): איך האָב אַפּגעגעבן די אויגן פאַר גאַט, זע איך מער ווי די זעעווקדיקע, ווייל די וואָס קוקן צו דער ערד, זיינען סייִווי בלינד.

(ער גייט פאַרביי. בריאַנדאַ בלייבט אַ פאַרשוויגענע אַ וויילע).

ד א נ א ב ר י א נ ד א : גראַציאַ'ס שגעון! אַ מטורף האַלט מען דאָ אין שטוב! אַ פּחד וואַרפט ער אויף מיר אַן.

(עס קומט אַריין דאָן מיקעז).

ד אָן מ י ק ע ז : ווער וואַרפט אַן אויף אייך אַ פּחד, גנעדיקע דאַנאַ בריאַנדאַ?

ד א נ א ב ר י א נ ד א : דער בלינדער אַזאַר.

ד אָן מ י ק ע ז (גיט אַ צי מיט די אַקסלען פאַרוואַנדערט): ער איז אַ שטילער מענש, וואָס שמועסט מיט גאַט. ער וואַרפט אַן אויף אייך אַ פּחד, גנעדיקע דאַנאַ בריאַנדאַ. כאַ־כאַ־כאַ! און אויף מיר וואַרפט אַן אַ פּחד אַ רויבער, וואָס האָט באַצאַלט

צוויי הונדערט טויזנט דוקאטן א צווייטן רויבער, זיי זאלן צוזאמען באפאלן א פרידלעכן פאלאץ, אוועקשלעפן די פרויען, אויסרויבן דאס גאלד, זיך אנוויפן מיט וויין . . . און זיך וואלגערן שכור'ע אין די הויפן!

ד א נ א ב ר י א נ ד א : (פארוואונדערט) : וואס רעדט איר, דאן מיקעז ?
ר ע י נ א : (הויבט אויף דעם קאפ און הערט זיך צו).

ד א נ מ י ק ע ז : דער גאנצער הויף ארום פאלאץ איז פול מיט שטורקאצן!
איר זעט ניט ווי זיי פלאמען, דאנא בריאנדא ? (לויפט צו צום פענצטער) מען איז אונז באפאלן! די העק זיינען געשאַרפטע! די פערד זיינען געפאַשעטע, פעטע פערד!
די דינער זיינען געאיבט אין מאַרד! זיי ווילן אונז דערשטיקן!

ד א נ א ב ר י א נ ד א (מיט שרעק) : די וואך! אונזער וואך!

ד א נ מ י ק ע ז (לאכט זיך פונאַנדער) : איך שפאס, דאנא בריאנדא! איך האב ליב צו דערציילן א מעשה'לע, וואס קומט פאַר אויף דער וואך.

ד א נ א ב ר י א נ ד א : און איך וועל שוין ניט קענען שלאפן די נאַכט. (גייט אַוועק).

ד א נ מ י ק ע ז (זעצט פאַר) : נאָר זיי וועלן ניט קענען באפאלן די נשיא'ס, ווייל זייערע שטורקאצן וועלן זיך אויסלעשן. די העק וועלן אַרויספאלן פון די הענט, די פעטע פערד וועלן פאלן, און די דינער, געאיבטע אין מאַרד, וועלן ווערן מאַנאכן . . . (ער שטעלט זיך אַוועק אין אַ פרומער פאַזע, די הענט פאַרהויבן אויף בענטשן) זייט געבענטשט מענטשן-קינדער גלויביקע און קומט אין קעניגרייך פון רחמים. זייט געבענטשט . . . זייט געבענטשט . . .

ר ע י נ א (גייט צו צו אים) : דאן מיקעז . . .

ד א נ מ י ק ע ז : צוויי הונדערט טויזנט דוקאטן ביסטו אַפגעשאצט, רעינא . . . איך האָב אַזוי פיל גאלד און איך האָב עס פיינט. דאָס גאלד פון דוקאטן, דאָס גאלד פון די פאַרגליווערטע קרוינען, טונקעלע, ווי אַ פאַרדרימלטער געדאַנק, נידעריקע און טעמפע, ווי די קעפ, וואָס טראָגן זיי . . .

ר ע י נ א : דאן מיקעז . . .

ד א נ מ י ק ע ז : גאָט האָט דאָס גאלד באַהאַלטן אין דער ערד, מען זאָל עס ניט זען, ווייל עס איז מיאוס. בלויז דעם גלאַנץ פון גאלד האָט ער אויפגעהאַנגען אויף דער זון, ווייל עס איז שייך. נאָר די מענטשן האָבן ליב אויסגראָבן דאָס מיאוסע . . .

ר ע י נ א : דאן מיקעז . . .

ד א נ מ י ק ע ז (דערזעט זי ווי פון חלום) : ווי בלייך דו ביסט, רעינא.

ר ע י נ א : איך האָב ניט געשלאָפן די נאַכט.

ד אָן מ י ק ע ז : דו ביסט שייך, (ער נעמט זי גרינג אַרום) איבער דיין פנים ליגט די שייך, אַ שטראַל פון אַן איידעלער מחשבה, וואָס דו האָסט קיינמאָל ניט געטראַכט, נאָר דו האָסט עס געקראָגן פאַרטיק, בירושה, (לאַזט זי אָפּ) פון די וואָס דו האָסט קיינמאָל ניט געקענט . . .

ר ע י נ א : וואָס זאָגט איר, דאָן מיקעז?

ד אָן מ י ק ע ז : פון די נשיא'ס קומט עס צו דיר, רעינאָ. די פירשטן פון אַמאָל. די פירשטן פון גייסט, מיט דיין־געקנייטשטע שטערנס, ווי דיינער (פירט דורך די האַנט איבער איר שטערן), אַמאָל אין ווייטן בבל האָבן זיי געפירט אַ פאַלק בלויז מיט מחשבה, אַן גאַלד און אַן אייזן, בלויז מיט אַ שטראַל פון אַ לויכטנדיקן בליק, מיט אַ וואָרט פון גאַט־באַהעפטונג.

ר ע י נ א : איך פאַרשטיי ניט, דאָן מיקעז.

ד אָן מ י ק ע ז : און זייער חלום איז געווען, ווי יוספ'ס חלום — די זון, די לבנה און די שטערן, דאָס מלכות שמים.

ר ע י נ א : איך קען ניט באַגרייפן, דאָן מיקעז.

ד אָן מ י ק ע ז : קום, איך וועל דיר אים ווייזן יוספ'ס חלום. ער הענגט נאָך ביז היינט אין הימל. (ער גייט מיט איר אַרויף אויף טרעפּלעך) בריאַנדאָ האָט מורא זי זאָל אים ניט דערזען! עס זעען אים נישט די מענדעסעס, נאָר די פאַרבאַרגענע נשיא'ס, וואָס מען טאָר ניט דערמאָנען זייער נאָמען און מען ווייסט ניט ווער זיי זיינען. (זיי פאַרשווינדן אויף די טרעפּלעך).

(עס קומען אַריין דאָנא גראַציאָ און דאָן מאַרקאָ).

ד אָן ג ר אַ צ י אַ : דאָן מיקעז האָט שוין באַדאַרפט זיין צוריק, פאַרוואָס איז ער נישטאָ? (זי גיט אַ קוק אין פענצטער) אפשר האָט זיך אים ניט איינגעגעבן פּועל'ן ביי פראַנקרייך די גרענעצן זאָלן זיין אָפּן פאַר רעינאָ'ן? רעינאָ טאָר דאָ לענגער ניט בלייבן. אַך, עס איז מיר אַזוי שווער זיך צעשיידן מיט רעינאָ'ן! זי איז נאָך אַ קינד. וועט פאַרוואָגלט ווערן אין דער פרעמד.

ד אָן מ אַ ר ק אַ : איר אַוועקפאַרן וועט אַרויסרופן אַ סך חשדים!

ד אָן ג ר אַ צ י אַ : די נאָבעליקע זיינען געוואוינט צו אַוואַנטורעס. מיר וועלן פאַרשפרייטן אַ קלאַנג, אַז זי איז אַנטלאָפן מיט דאָן מיקעז. זיי וועלן גלויבן אין דעם. דאָן מ אַ ר ק אַ : מעגלעך. אַלע ווייסן, אַז דאָן מיקעז איז רייך, פאַרבונדן מיט אַ סך לענדער, פון אים קען מען דערווארטן אַ סך אומגעריכטע זאַכן. מעגלעך אַז זיי וועלן גלויבן.

ד אָן ג ר אַ צ י אַ : איין מענטש איז דאָ, וואָס וועט זיכער ניט גלויבן. דאָס איז

די קעניגין מאַרי. זי האָט געוואוסט, אַז איך וועל דעם שידוך מיט די אַראַגאַנס ניט טאָן. און זי איז צופרידן דערפון.

דאָן מאַר קאַ : זי היט די אמונה פון די מענדעסעס, מיינט איר ?

דאָנאַ גראַציאַ : זי האָט מורא געהאַט איך זאָל ניט נאָכגעבן דעם קעניג קאַרל, איך זאָל זיך ניט דערשרעקן פאַר אים, דעריבער האָט זי מיך פאַרזיכערט אין איר פריינטשאַפט, דאָס מוז מען נעמען אין חשבון — זי וויל ניט דעם שידוך.

דאָן מאַר קאַ : אפשר איז אמת, אַז דער קעניגין מאַרי איז ניט אַנגעשטאַנען אַז די קייזערלעכע משפּחה זאָל זיך פאַרנעמען מיט שדכנות, און איר שטייט ניט אָן, אַז איר ברודער זאָל דאָס טאָן.

דאָנאַ גראַציאַ (מאַכט אַ באַוועגונג אויף ניין) : דער שלעפּערקע שטייט אַלץ אָן. זי ווייסט ניט פון קיין חרפה. פון איר קען מען אַ סך דערוואַרטן. (זי פאַרטראַכט זיך אַ ווילע) די פאַפירן וועגן דער ירושה זיינען פאַרטיק, דאָן מאַר קאַ ?

דאָן מאַר קאַ : אַלץ איז גע'ח'ת'מעט און פאַרזיגלט אין מאַגיסטראַט.

דאָנאַ גראַציאַ : די קעניגין מאַרי האָט געוואַרפן אַן אויג אויף אונזערע פאַרמעגנס, דערפאַר גייען איר אַן אונזערע שידוכים, איך בין צופרידן, וואָס די פאַפירן וועגן דער ירושה זיינען שוין געמאַכט.

(עס קומט אַריין איזאַבלאַ, דערלאַנגט אַ קעסטעלע).

איזאַבלאַ : איר האָט פאַרגעסן דאָס קעסטעלע, גנעדיקע דאַנאַ. (גייט אַוועק).

דאָנאַ גראַציאַ : דאָן מאַר קאַ, גרייט צו די בריוו וועגן רעינאַס אַנטלויפן. איר אַליין זאָלט זיי שרייבן. איר און איך — מער קיינער ניט. איך וויל אַז מאַרגן אינדערפרי זאָלן זיי אַרויסגעשיקט ווערן צו אַלע אונזערע פאַרשטייער אין אַלע שטעט, מען דאַרף זיי בעטן זיי זאָלן אונז העלפן זוכן רעינאַן.

דאָן מאַר קאַ : די בריוו וועלן זיין גרייט, דאַנאַ גראַציאַ. (גייט אַוועק).

דאָנאַ גראַציאַ (עפנט דאָס קעסטעלע, נעמט אַרויס אַ קמע, באַטראַכט זי. פירט דורך מיט די הענט איבערן פנים, ווישט אויס די אויגן מיט דער שאַל) : גאָט, זאָלסט שיצן מיין קינד, אין איר ערשטן שווערן וועג אויף היטן דיין געבאַט. זאָלסט שטאַרקן איר האַרץ זי זאָל קענען ביישטיין דעם נסיון.

(עס פאַלט אַריין דאַנאַ בריאַנדאַ אַן אויפגעפלאַמטע).

דאָנאַ בריאַנדאַ : וואָס קומט דאָ פאַר, גראַציאַ. (שמעקט פון אַ פלעך שעלע מינטער־טראַפנס) צוליב וואָס דאַרפסטו די אַלטע קמעזע ? געהיימניסן טוט זיך דאָ . . .

ג ר א צ י א (רואיק) : איך שיק אָוועק רעינאָן פון אַנטווערפן.

ד אָ נ אַ ב ר י אַ נ ד אַ (דערשטוינט) : ווער ביסטו, גראַציא, וואָס דו רעדסט אַזוי? מיטן קייסער קאַרל וועסטו מלחמה האַלטן?

ד אָ נ אַ ג ר אַ צ י אַ : גאָט וועט אונז העלפן.

ד אָ נ אַ ב ר י אַ נ ד אַ : אומגליקן וועסטו ברענגען אויף אונז. דער קייסער קאַרל וועט אַריינפאַלן אין צאַרן... מיר וועלן... (שמעקט די מינטער-טראַפּנס).

ד אָ נ אַ ג ר אַ צ י אַ : דערפאַר דאַרף מען רעינאָן אָוועקשיקן נאָך איידער דער קייסער קאַרל האָט זיך געווענדט.

ד אָ נ אַ ב ר י אַ נ ד אַ : אָבער די קעניגין מאַרי האָט דיר געזאָגט, אַז ער וויל דעם שידוך! דער קייסער קאַרל וועט זיך פילן באַליידיקט... .

ד אָ נ אַ ג ר אַ צ י אַ : אַ, דו היטסט דעם כבוד פון דעם קייסער קאַרל.

ד אָ נ אַ ב ר י אַ נ ד אַ : געוויס! ווי קען מען? זיך אָפּווענדן פון אַזא שידוך? פון אַזא שטאַנד? פון אַזא גדולה?

ד אָ נ אַ ג ר אַ צ י אַ : אַ, דו היטסט דעם וואוילזיין פון די נשיא'ס? (לאַכט).

ד אָ נ אַ ב ר י אַ נ ד אַ : די נשיא'ס! ווער זיינען זיי די נשיא'ס, וואָס איך זאָל צוליב זיי איינשטעלן דאָס לעבן? שטענדיק אין פחד, אין שרעק, אין צביעות! די קרוין פון די אַראַגאַנס וואַלט געווען אַ שוץ פאַר אונז, אונזערע פאַרמעגנס וואַלטן געווען געזיכערט... . און אונזערע לעבנס אויך... .

ד אָ נ אַ ג ר אַ צ י אַ (רייסט זי איבער) : איך וויל ניט אַזא שוץ! דאָס איז אַ שוץ פאַר אַ הינקעדיקן הונט זיך באַהאַלטן אונטער פרעמדע דעכער! זיך איינ-קנייטשן, איינבויען, פאַרבייטן אונזער גרויסן גאָט אין הימל אויפן געביל פון די יאַגד-הינט אין די הויפן פון די אַראַגאַנס! מיר זאָלן דאָס טאָן? מיר!

ד אָ נ אַ ב ר י אַ נ ד אַ : אַ, דיין גאווה! „מיר!“ „מיר!“ טויזנטער משפחות מישן זיך אויס מיט די קריסטן און ווערן פטור פון יאָד. ווי לאַנג דאַרפן מיר זיך מאַטערן? דיעגאָ מיינער איז געפייניקט געוואָרן, איבער אונז הענגט שטענדיק די שרעק פון די פינצטערע קעלערן, פון פייער... .

ד אָ נ אַ ג ר אַ צ י אַ : אָבער דיין מאַן, דיעגאָ, האָט עס אַנגענומען פאַר ליב. ער איז נישט געווען ווי דו, בריאַנדאָ. ער האָט ניט געזוכט קיין שוץ ביי די שונאים. ער איז געווען אַ נשיא!

ד אָ נ אַ ב ר י אַ נ ד אַ : רעינאָ האָט ליב דעם יונגן פירשט. צוליב דיין גאווה

ביסטו גרייט זי מקריב צו זיין. און דער פירשט האָט זי ליב. זי וואָלט גליקלעך געווען מיט אים!

דאָ נאָ גראַציאַ : דו מאַכסט אַ טעות — איך בין זי מציל. איך בין מציל אַ נפש! זי וועט פאַרגעסן איר בענקשאַפט, און זי וועט ניט לעבן אין שפּלות.

דאָ נאָ בריאַנדאַ : געדענק, גראַציאַ! באַדאַכט זיך! געדענק וואָס דו נעמסט אויף זיך! (עס פאַלט פון איר אַראָפּ די פערל-שאַל).

(עס קומען אַראָפּ פון די שטיגן דאָן מיקעז און רעינא. דאָנאָ גראַציאַ און דאָן מיקעז קוקן זיך איבער. דאָן מיקעז שאַקלט מיטן קאָפּ אויף יא.)

דאָן מיקעז (הויבט אויף בריאַנדאַ'ס פערל-שאַל מיט שפּאַטיקער עלעגאַנץ און דערלאַנגט איר) : פאַרלירט ניט אייער פערל-שאַל, דאָנאָ בריאַנדאַ! אין אייער פערל-שאַל איז דאָ אַ נשמה. זי איז אַ הונגעריקע. זי פרעסט כסדר, ביז זי פרעסט אויף דעם מענטשן.

דאָ נאָ בריאַנדאַ : איר זיינט שכור, דאָן מיקעז?

דאָן מיקעז (זעצט פאַר) : דערנאָך עסט זי אויף זיין גאַט, און עס בלייבט מער גאַרניט — אויסער די פערל-שאַל.

דאָ נאָ בריאַנדאַ (פראַטעסטירנדיק) : דאָן מיקעז! ...

דאָ נאָ גראַציאַ : דאָן מיקעז שפּאַסט . . . וואָס ווערסטו אויפגערעגט, בריאַנדאַ? (צו רעינאַ'ן) רעינאַ, דאָס איז אַ קמע, וואָס דער טאַטע האָט דיר געשענקט, ווען דו ביסט געווען אַ קינד. (זי טוט אַן רעינאַ'ן די קמע) דו זאָלסט עס טראַגן און זיין אויסגעהיט פון ביזן.

רעינאַ (גיט אַ קוק אויף דער קמע) : וואָס פאַר אַ קמע איז עס, מאַמאַ?

דאָ נאָ גראַציאַ : אברהם פירט יצחק'ן צו דער עקדה. דער טאַטע האָט ליב געהאַט די קמע. זי וועט דיר ברענגען גליק. דו פאַרסט אַוועק, מיין קינד.

רעינאַ : ווען, מאַמאַ?

דאָ נאָ גראַציאַ : היינט, מיין קינד. דו אַנטלויפסט פון אַ שפּלידיק לעבן, און גאַט וועט דיך דערהויבן, מיין קינד.

רעינאַ : נאָך איין טאַג וויל איך דאָ בלייבן, מאַמאַ. אין גאַרטן בליען די בלומען. איך האָב ליב דעם פאַלאַץ . . .

דאָ נאָ גראַציאַ : גאַט וועט דיר גרינג מאַכן דעם וועג.

רעינאַ : וואוהין פאַר איך, מאַמאַ?

דאָן מיקעז : איך וועל מיט דיר פאַרן, רעינאַ.

ר ע י נ א : מאמא, פאר וואס מוז איך פארן היינט ? איך וויל אין גארטן שפאצירן
א טאג, איך וויל אלע ווינקעלעך פון פאלאץ ארומגיין, איך וויל זיך זעגענען מיט איזא-
בעלא און מיט מאדאם באשאַר . . .

ד א נ א ג ר א צ י א : דו אנטלויפסט היינט, רעינא! מען וועט דיך שמידן
אין קייטן און פירן צו דער חתונה!

ר ע י נ א : ווער וועט עס וואגן צו טאן?

ד א נ א ג ר א צ י א : דער העפלעכער ריטער. דער פירשט פון אראגאן. ער
וועט וואגן.

ר ע י נ א : איך קען ניט גלויבן.

ד א נ מ י ק ע ז : ער האט באצאלט צוויי הונדערט טויזנט דוקאטן דעם קייסער
אויף ארויפצווינגען דעם שידוך. אט איז די קאפייע פון זיין בריוו. (וויזט רעינא'ן א בריוו).

ד א נ א ג ר א צ י א : מיר זיינען אידן, רעינא. מען מוז ניט זיין צופיל איידל
צו אונז.

ר ע י נ א : (קוקט דורך דעם בריוו, צערייסט אים מיט די ציין. דאן מיקעו טוט
איר אן א שאַל).

ד א נ א ב ר י א נ ד א : וואוהין ? וואוהין פארסטו, רעינא ? רעינא ! רעינא . . .
דו וועסט ניט טראגן די קרוין פון די אראגאנס . . . רעינא . . . אזא גליק . . .

ר ע י נ א (טרועריק) : מיר וועלן אוועקפארן ווייט, דאן מיקעו. דאס גליק זאל
אונז ניט דעריאגן, (זי הויבט אן וויינען. פאלט צו צו דאן מיקעו'ס ארעם. ער פירט
זי צו דער טיר).

(בלייבט שטיין קוקנדיק אויף דער פארמאכטער טיר).

ד א נ מ י ק ע ז : די זון וועט דיך אפברענען, רעינא. דו וועסט זיין ענלעך צו
שולמית. (דאנא גראציע גיט א קוש רעינא'ן. די טיר פארמאכט זיך.)

ד א נ א ב ר י א נ ד א : דו ביסט אומגליקלעך, גראציע ? אומגליקלעך אין דיין
גאוה ? הא ? אומגליקלעך !

פ ע ד ר א (באווייזט זיך אין טיר) : א שליח פון זיין מאיעסטעט, דעם קייסער
קארל ! (א וויילע זיינען ביידע שוועסטער געפלעפט).

ד א נ א ג ר א צ י א : בעט דעם הויכגעבארענעם שליח ווארטן. איך גיי אים
אויפנעמען. (פעדראָ גייט אַוועק).

ב ר י א נ ד א : גראציע . . . גראציע ! קער זיי אום ! איך האב מורא . . .

דאָנאַ גראַציאַ: (פאַרריכט די האַר. נעמט אַרויס פון קעסטעלע אַ דיאָדעם
און טוט אָן אויפן קאַפּ. גלייכט זיך אויס און גייט צו דער טיר, וואו פּעדראַ איז אַוועק).
בריאַנדאַ: (בלייבט אַליין): עס איז מיר קאַלט... גרעטאַ! (זי ציט אויס
די הענט, כאַטשט אין צימער איז קיינער נישט) גרעטאַ... דעק מיך איין... דעק מיך
צו... עס איז מיר קאַלט... איך האָב מורא...)

(פ א ר ה א נ ג)

צווייטער אַקט

צווייטע סצענע

דער פּאַלאַץ פון די מענדעסעס אין ליאָן, איזאַבעלאַ פּוצט די מעשענע געשטעלן פון די לאַמפּן
און פּעדראַ גיסט אָן אויל אין די ברענרערן, אויף אַן אַנגעזעענע אַרט אַ בראַנזענער קאַפּ פון
דאָנאַ גראַציאַ.

פּעדראַ: אַך, אַך, אַך, איזאַבעלאַ, אומעטיק ביי אונז אין פּאַלאַץ אין ליאָן! וואָס
פאַר אַ פאַרגעניגן איז עס פאַר מיר אַנצוינדן די לאַמפּן און פאַרלעשן די לאַמפּן? אַמאַל
אין אַנטווערפן זיינען געווען פריילעכקייטן, בעלער, די יונגע דאָנאַ האָבן אַרומגעשטיפּט,
געלעכטערס זיינען געווען אין פּאַלאַץ, פאַרשטעלטע האָבן געשפּילט! און איצט —
קומט איין שטאַפעט, קומט נאָך אַ שטאַפעט, אַ שאַד דעם האָבער, וואָס מען גיט זייערע
פּערד קייען.

איזאַבעלאַ: מיט דיר פּעדראַ, איז גוט לעקאַך עסן. אַן אַנדערער אויף דיין
אַרט וואָלט זיך צום האַרצן גענומען, וואָס די גנעדיקע דאָנאַ גראַציאַ שלאַפּט נישט אין
די נעכט! „גיס אָן, — זאָגט זי, — איזאַבעלאַ, אויל אין די לאַמפּן, די נעכט זיינען
לאַנגע.“ ווען זי וואָלט געשלאַפּן, צו וואָס וואָלט זי באַדאַרפט אויל אין די לאַמפּן
בייאַכט?

פּעדראַ: און אַלץ צוליב דער יונגער דאָנאַ רעינאַ! אַוועקגעפּלויגן ווי אַ
פייגעלע, פי, פי, פי! (צענעמט די הענט און באַווייזט, ווי אַ פייגעלע פּליט אַוועק) איז דער
פירשט פון אַראַגאָן געוואָרן אין כעס, איז דער קייסער געוואָרן אין כעס, איז דער בישאָפּ
געוואָרן אין כעס! דעם קייסער דאַרף מען פּאַלגן! אויף דעם איז ער געבאַרן געוואָרן!
און די יונגע דאָנאַ רעינאַ — פי, פי, פי! ווער עס האַט גאַלד, יענער האַט אַ משוגעט
דערצו. און מיר דאַרפן אַרומפאַרן אין אַלע שטעט זיי זוכן!

א י ז א ב ע ל א : שארף ניט די צונג, פּעדרא! א צעמישעניש איז אַנגעקומען
אויף דער יונגער דאָנאַ. זי איז אַ בלאַסינקע אַרומגעגאַנגען פאַרן אַנטלויפן. דאָס האַרץ
האַט איר וויי געטאַן.

פּע ד ר א : נישטאָ קיין האַרץ ביי אייך, ווייבער! און דו, איזאַבעלאַ, ביסט בעסער?
שוין פיר יאָר אַז דו האַסט צוגעזאָגט חתונה האָבן מיט מיר! און איצט? קאָמעז האַט
לאַנגע וואַנצעס, ווילסטו מיט אים אַרומלאַכן! (וויל זי אַרומנעמען, גיט אַ טרייסל דעם
געשטעל מיטן בראַנזענעם קאַפּ).

א י ז א ב ע ל א : זיי פאַרזיכטיק! פון קעניגלעכן הויף אַ מתנה איז דער בראַנ-
זענער קאַפּ דער גנעדיקער דאָנאַ גראַציאַ! נישט פאַר דיר, פּעדרא, אויף אַנצורירן!
פּע ד ר א : מען ווייס, מען ווייס! (נעמט זי אַרום).

א י ז א ב ע ל א (רייסט זיך אַרויס): לאַז אָפּ, פּעדראַ, איך האָב קיין צייט ניט!
איך דאַרף זיך שטעלן פאַר דער גנעדיקער דאָנאַ זאָגן, אַז דער זאָל איז פאַרטיק.
(עס קומט אַריין דאָן מיקעז אַנגעטאַן אין אַ וועג־מאַנטל).

פּע ד ר אַ : גנעדיקער דאָן מיקעז! (לויפט צו אים און העלפט אים זיך אויסטאַן).

א י ז א ב ע ל א : גנעדיקער דאָן מיקעז? איך לויף שוין אַנזאָגן דער גנעדיקער
דאָנאַ! (לויפט אַוועק).

ד אָן מ י ק ע ז (גרינג): נו, וואָס פּעדרא, ווען האַסטו חתונה מיט איזאַבעלאַ?
פּע ד ר א : אַ, גנעדיקער דאָן מיקעז! נישטאָ קיין האַרץ ביי די ווייבער! קאָמעז
האַט לאַנגע וואַנצעס... (ער נעמט צו ביי דאָן מיקעז דעם מאַנטל) און איזאַבעלאַ...
ווינקט זיך דורך מיט אים.

ד אָן מ י ק ע ז (גרינג): יע, ברודער פּעדרא! אַן אומגליק מיט די לייט,
וואָס האָבן לאַנגע וואַנצעס! (גיט אים אַ קלאַפּ איבערן אַקסל) איך וועל דיר געבן אַ
שמירעכץ אַזאַ — וועלן דיינע אויך אויסוואַקסן. (פּעדראַ פאַרנויגט זיך און גייט אַוועק.
עס קומט אַריין דאָנאַ גראַציאַ).

ד אָנאַ גראַציאַ (נעמט אַרום דאָן מיקעז'ן): איר זעט אויס מיד, אַ שווערער
וועג געווען?

ד אָן מ י ק ע ז (זעצט זיך, קליינע פּאוזע): נישט דער וועג איז געווען שווער,
דאָנאַ גראַציאַ. אַלע אונזערע פאַרמעגנס אין בעלגיע און אין דייטשלאַנד זיינען אונטער
אַרעסט.

ד אָנאַ גראַציאַ : דאָס האַט מען באַדאַרפט דערוואַרטן, ווען זיי האָבן אַנ-
געהויבן דעם פּראַצעס קעגן מיר און בריאנדאין.

דאָן מײַקעז (נאָך אַ קורצער ווײַלע, צוגרײטנדיק צו אַ שווערן אַנזאָג) : דאָס
הײליקע געריכט האָט אַ נײַעם אײַנפאַל.

דאָנאַ גראַציאַ (זעצט זיך אַוועק, וואָרטנדיק).

דאָן מײַקעז : זײ פּאָדערן איר און בריאַנדאַ זאָלן קומען אין באַראַבאַנט
זיך פּאַרטיידיקן.

דאָנאַ גראַציאַ : מיטן קאַפּ אין פּײַער אַרײַן, הײסט עס . . . אין-וואָס
באַשולדיקן זײ אונז, דאָן מײַקעז? די אײַנקוויזיציע האָט דאָך אפילו קײן זוכונג בײַ אונז
אין פּאַלאַץ נײַט געמאַכט.

דאָן מײַקעז : געזעצן זײנען געשריבן אויף וואַקס. מען קען זײ דערוואַרען
מען, און אַפּקילן, און געשטאַלטיקן, און אַן אומשולדיקער ווערט שולדיק, ווען מען
מאַכט אויף אים אַ באַשולדיקונג.

דאָנאַ גראַציאַ : די האַנט פון דער קעניגין מאַרי ליגט דאָ! די מענדעס-
פּאַרמענגס האָבן איר זיך פּאַרגלוסט! אַזאַ שלעפּערקע אין אַ קרוין! זי האָט שוין לאַנג
פּאַרטראַכט אַט די רויבערײ! דער שידוך, אונזער אַוועקפאַרן — דאָס איז פאַר איר אַ
גוטער אויסרייך! איך וועל זי רואינירן! איך וועל צעברעכן איר רעגענטור. אַלע
אונזערע בענק וועלן מיר באַפעלן — מען זאָל אַפּשטעלן יעדן האַנדל מיט בעלגיע!
מיר וועלן זײ דערשטיקן!

דאָן מײַקעז (שטאַקלט מיטן קאַפּ אויף נײַן) : נײַן, דאָנאַ גראַציאַ! דעם משפט
קעגן אײך פירט די קירך. די קירך איז אומעטום די זעלבע. מיר טאַרן נײַט דערלאָזן
דער פּראַצעס זאָל ווערן צו הילכיק. גאָט האָט נײַט ליב קײן צו הילכיקע פּראַצעסן,
דאָנאַ גראַציאַ! (פּאַלט אַרײַן אין אַ בײַטערן עקסטאַז) גאָט האָט באַשאַפּן אַ שטילע
וועלט, און ווען דער לײב וויל צערייסן דעם הירש, כאַפט ער אים אָן פאַרן האַלו,
ער זאָל נײַט קענען אַ געשרײַ טאָן. שטילקײט איז גוט. די גלויביקע קענען תפילה
טאָן צום באַרימהערציקן, ווען עס איז שטיל.

דאָנאַ גראַציאַ (פּאַרלאָרן) : וואָס קענען מיר טאָן, דאָן מײַקעז?

דאָן מײַקעז : מיר וועלן זײ שלאָגן פון אַן אַנדער זײַט. (הויבט זיך אויף,
דרייט זיך דורך אַ פּאַר מאַל אײבערן זאָל, שטעלט זיך אָפּ בײַם פענצטער לעבן אַ בלומען-
טאַפּ, פּלוצלונג שניידט ער אָפּ אַ בלום מיט אַ מענטער).

דאָנאַ גראַציאַ : דאָן מײַקעז! וואָס טוט איר?

דאָן מײַקעז : ווענעציאַ! דער קײסער קאַרל וויל צונעמען ווענעציאַ! ער וויל
דאַרטן באַזעצן דעם פּרינץ שאַרל! דעם נאַרישן זון פון דעם קלוגן פּראַנסואַ. מיר

וועלן אים אָפּשניידן ווענעציא! מיר וועלן דאָרט שטיצן די פּראַנצויזשע פּאַרטיי!
דאָס וועט אים קאָסטן טייערער וויפיל עס זיינען ווערט אונזערע פּאַרמעגנס אין דייטש-
לאַנד און אין בעלגיע! מען דאַרף זיי לערנען אויף שטום-לשון, אַז די פּראַצעסן פון
דער הייליקער קירך קאָסטן טייער דער קרוין.

ד אַ נ א ג ר א צ י א : רעינאָ איז אין ווענעציא! מער פעלט אונז ניט, אַז
עמיצער פון אונזער משפּחה זאָל אַרײַנפאַלן אין די גרענעצן פון דער אימפּעריע!

ד אַן מ י ק ע ז : מעסיע מוסען וועט דאָ היינט זיין. איך וועל שמועסן מיט אים
וועגן ווענעציא (עס לויפט אַרײַן גרעטאָ).

ג ר ע ט א : טאַנטע גראַציאַ . . . (בלייבט שטיין אַן אַטעס).

ד אַ נ א ג ר א צ י א (קוקט אַן גרעטאָ'ן מיט אומרואיקער דערוואַרטונג).

ג ר ע ט א : די מאַמא . . . די מאַמא . . . די מאַמא וויל מיט מיר גיין צו אַ
ביינאַכטיקער גאַטעסדינסט אין אַ מאַנאַסטיר. איך האָב מורא . . . זי וועט מיך דאָרט
איבערלאָזן אין מאַנאַסטיר.

ד אַ נ א ג ר א צ י א : וואָס פּאַלט דיר איין, גרעטאָ?

ג ר ע ט א (נאָך אַ ווײלע פון שוויגן): די מאַמע האָט מיך געשלאָגן, ווען איך האָב
געזאָגט, אַז איך וויל ניט גיין.

ד אַ נ א ג ר א צ י א (ווערט אויפגעלויכטן, גיט אַ גלעט גרעטאָ'ן איבערן פּניס):
דו ביסט אַ נשיא, גרעטאָ.

ג ר ע ט א : טאַנטע גראַציאַ, איך האָב געהערט — די מאַמע האָט געזאָגט, —
זי וויל איך זאָל זיין אין אַ מאַנאַסטיר.

ד אַן מ י ק ע ז : צו וועמען האָט זי דאָס געזאָגט?

ג ר ע ט א : צו מוטער עליזאַ

ד אַ נ א ג ר א צ י א : צו גאַטעסדינסט וועלן מיר גיין אַלע צוזאַמען, גרעטאָ,
ווי שטענדיק, און איצט גיי אַרײַן צו מאַדאַם באַשאַר און זאָג איר, אַז איך האָב
געבעטן זי זאָל מיט דיר פאַרברענגען דעם היינטיקן אַוונט. (גרעטאָ גייט אַוועק).

ד אַן מ י ק ע ז : בריאַנדאַ מוז איינמאַל פאַר אַלעמאַל פאַרשטיין, אַז זי פאַרנעמט
זיך ניט מיט גרעטאָ'ס דערציאונג.

ד אַ נ א ג ר א צ י א : איך בין אומרואיק וועגן בריאַנדאַ'ן. זי האָט אויפגעהאַנגען
אַ צלם איבער איר בעט, די מוטער עליזאַ קומט צו איר, און זיי קניען ביידע.
אין אַ מין מרה שחורה איז זי, בריאַנדאַ.

ד אַן מ י ק ע ז : בריאַנדאַ איז מיד.

דאָנאַ גראַציאַ: דער דאָקטאָר גיט אויף איר אַכטונג. זי טוט גאַרניט.
פון וואָס איז זי מיד?

דאָן מיקעז: זי איז מיד פון זיין אַ איד. נאָר די שטאַרקע וועלן בלייבן
פון אונזער דור.

דאָנאַ גראַציאַ: דער משפּט אין בראַבאַנט האָט זי אינגאַנצן צערודערט.
דער פּחד פון דיאָגאָס פּראָצעס.

(עס קומט אַרײַן דאָן מאַרקאַ).

דאָן מאַרקאַ: אַ בריוו איז אַנגעקומען פון יעפּיסקאָפּ פון אַגסבורג. ער וועט
עדות זאָגן פאַרן הייליקן געריכט, אַז איר און דאָנאַ בריאַנדאַ זייט גלויביקע קריסטנס.
(דאָנאַ גראַציאַ און דאָן מיקעז קוקן אַרײַן אין בריוו).

דאָן מאַרקאַ: זיין עדות זאָגן קען האָבן אַ גרויסע ווירקונג. מעגלעך מען
זאָל אָפּשטעלן דעם פּראָצעס. די פאַרמעגנס וואַלטן געראַטעוועט געוואָרן.

דאָנאַ גראַציאַ: מיר גייט שוין ניט אַזוי אין די פאַרמעגנס. בריאַנדאַ וואַלט
זיך באַרואיקט.

דאָן מיקעז: מיר האָבן שוין געהאַט אַ סך גוטע פּריינט און נאָך מער רדיפות.
דאָס איינשטעלן זיך פון יעפּיסקאָפּ וועט פאַרשלעפּן דעם פּראָצעס אויף נאָך עטלעכע
יאָר, אפּשר אים גרינגער מאַכן. . . נו, וואָס? דאָס געלט וואָס מיר וועלן אַרויסקריגן
פון דער קעניגין מאַרי, וועלן מיר דאַרפן אָפּגעבן דעם קייסער קאַרל אויף שוחד. . .
(לאַכט) און מיטן געלט, וואָס מיר וועלן אַרויסקריגן פון קייסער קאַרל, וועלן מיר דאַרפן
אונטערקויפּן די קעניגין מאַרי.

דאָנאַ גראַציאַ: קיין שוחד וועלן מיר זיי ניט געבן! זאָל בעסער אַלץ
פאַרפאַלן ווערן! מיר זיינען אין פּראַנקרייך, אונטער דער שוץ פון קעניג פּראַנסואַ.
מיר זיינען נישט אין בעלגיע! מיר וועלן זיך לאַדן מיט דער קעניגין מאַרי!

דאָן מיקעז (גייט צו נאָענט צו דאָנאַ גראַציאַ): דאָנאַ גראַציאַ, האָט איר
אַמאָל געטראַכט וועגן דעם, אַז ניט גאָט האָט באַשאַפּן די אידן, נאָר די גוים האָבן זיי
באַשאַפּן?

דאָנאַ גראַציאַ (אויסער זיך): מיר זאָלן נישט געשטראַפּט ווערן פאַר אונ-
זערע זינד! וואָס רעדט איר, דאָן מיקעז? דער אויבערשטער האָט באַשאַפּן זיין פּאָלק
ישראל — ווער ווייס דאָס ניט?

דאָן מאַרקאַ: איך האָב אייך אויך ניט פאַרשטאַנען, דאָן מיקעז. . . איך
מיין. . . און וואָס האָט עס צו טאָן מיטן פּראָצעס אין בראַבאַנט?

ד אָן מ י ק ע ז : עס האָט! עס האָט צו טאָן מיטן פּראָצעס, דאָן מאַרקאָ! עס איז פאַר אונז גלייכער אויסגעבן צווימאַל אַזויפיל אויף שוחד, און נישט פאַרשפּילן קיין פּראָצעס! עס איז געפערלעך פאַר נייקריסטן צו פאַרשפּילן!

ד אָ נ א ג ר א צ י א : דאָס הייסט פאַר אידן?

ד אָן מ י ק ע ז : נייקריסטן, אידן — עס איז אַלץ איינס! אידן זיינען אייביק אידן — פאַרן טויף-וואַסער און נאָכן טויף-וואַסער . . . (ער בלייבט שטיין ביי דעם בראַנזענעם קאַפּ פון דאָנאָ גראַציאַ) איר זעט, דאָנאָ גראַציאַ, וואָס פאַר אַ שיינעם בראַנזענעם קאַפּ דער פראַנצויזישער קעניגלעכער הויף האָט אייך געשענקט?

ד אָ נ א ג ר א צ י א : איך ווייס, דאָן מיקעז, וויפיל דאָס איז ווערט . . . וויפיל די כיבודים זיינען ווערט, ווייס איך . . .

ד אָן מ י ק ע ז : אויב מיר וועלן פאַרשפּילן — און קאַרל דער פינפטער וועט האָבן אַ גוטן פאַרדינסט פון אינזער פּראָצעס — קען זיך דאָס פאַרוועלן פראַנקרייך אויך! מיר האָבן גענוג פאַרמעגנס אין פראַנקרייך — און אויף דעם האָבן זיי באַשאַפן אידן.

ד אָן מ א ר ק א : אָבער דער קעניג פראַנסואַ, ער וועט ניט טאָן אַזאָ זאָך! ער קען מאַכן אַ ווייטערן חשבון ווי קאַרל.

ד אָן מ י ק ע ז : אויב ניט פאַרן קעניג פראַנסואַ, איז פאַר אַ שפעטערדיקן קעניג. עס איז דאָ גענוג נאַרישקייטן אין די געקרוינטע קעפּ.

ד אָן מ א ר ק א (הויבט זיך אויף): איך וועל גיין ענטפערן דעם יעפּיסקאַפּ אַ בריוו.

ד אָ נ א ג ר א צ י א : יע, אַז מיר דאַנקען אים.

ד אָן מ י ק ע ז : און מיר וועלן אויסבויען אַ מאַנאַסטיר. (דאָן מאַרקאָ גייט אַוועק) אַ מאַדנע זאָך מיט דער קירך — מיט איין האַנט כאַפּט זי דיר פאַרן האַלז, און מיט דער צווייטער — גלעט זי איבערן קאַפּ! אַ משונה'דיקע הייליקע הנאה.

ד אָ נ א ג ר א צ י א : סוף כל סוף וועלן מיר מוזן פאַרלאָזן די ברעגן פון אייראָפּע. ביי די פעלקער פון אייראָפּע האָט גאָט אָנגענומען זייער אַ פינצטערע געשטאַלט. אַז איך זע זייער פירונג, פיל איך זיך באַליידיקט פאַר דער מענשלעכער אמונה. איך פאַר-שטיי באַראָן דע רען, וואָס ער גלויבט מער אין גאַרנישט. נאַטירלעך, ער איז נישט קיין איד — ער באַגרייפט ניט דעם גאָט פון ישראל. (קליינע פאוזע) מיר וועלן עפּענען אַ באַנק אין ווענעציאַ, מיר וועלן זיך ציען גענטער צו טערקיי. דאָרט איז אַמוויניקסטן נישטאָ די אינקוויזיציע.

(אין דרויסן הערט מען אַ טופּעריי פון פּערד, אַ קאָטש שטעלט זיך אָפּ).

דאָן מײַקעז (גיט צו צום פענצטער): מיר האָבן אַ גאַסט, דאָנאָ גראַציאָ!
באַראָן דער רען. (ער גייט צו דער טיר אים באַגעגענטן).

דאָנאָ גראַציאָ (ווערט אויפגערודערט, זי מאַכט אַ טריט צו דער טיר,
קערט זיך אום, זי גיט אַ טעפטשע): גאַט זאַל אונז אַלעמען שטאַרקן.
(עס קומט אַריין באַראָן דער רען און דאָן מיקעז).

באַראָן דער רען: מאַדאַם מענדעס, עס איז היינט גענוי אַ יאָר — צוועלף
לאַנגע חדשים — ווי מיר האָבן זיך געזען ביי גראַף וועסטפאל. איר האָט מיר דעמאָלט
דערלויבט אַ וויזיט אין אַ יאָר אַרום.

דאָנאָ גראַציאָ: איך געדענק, באַראָן.
באַראָן דער רען: איך האָב ניט געקענט פאַרזאַמען דעם טאַג.
דאָנאָ גראַציאָ (פריינדלעך): איך בין אייך מקנא, באַראָן, וואָס איר מעסט
אַ יאָר מיט צוועלף חדשים צייט . . .

באַראָן דער רען (באַמערקט): און מיט דער האַפנונג אייך זען, מאַדאַם.
(עס קומט אַריין דאָן מאַרקאָ מיט אַ פאַפיר אין האַנט).

דאָן מאַרקאָ (באַגריסט זיך העפלעך פונדערווייטן): מעסיע לע באַראָן,
(דאָן מיקעז גייט צו צו דאָן מאַרקאָ, זיי קוקן דורך צוזאַמען דעם פאַפיר. דאָנאָ גראַציאָ
זעצט פאַר דעם שמועס מיט באַראָן דער רען).

דאָנאָ גראַציאָ: פאַר מיר איז עס געווען אַ יאָר פון אַ סך איבערלעבונגען,
באַראָן. פריינט, מיט וועלכע איך האָב יאָרן לאַנג פאַרבראַכט, שפאַצירט, געשמועסט
ביי פרידלעכע לאַמפן אין די אַוונטן, געטרונקען וויין מיט זיי — איצט פאַרשפרייטן
זיי קלאַנגען קעגן מיר אין אַנטווערפן, וואָס קענען מיך אומברענגען.

באַראָן דער רען: איך ווייס דאָס, מאַדאַם, איך קום פון אַנטווערפן. עס
איז ניטאָ קיין גרענעץ צו מענטשלעכער נאַרישקייט, מאַדאַם מענדעס, און דעריבער
דאַרף מען עס אַננעמען פאַרן בעסטן, וואָס מענטשן פאַרמעגן.

דאָנאָ גראַציאָ (גיט אַ לאַך): איר זיינט לייכטזיניק, באַראָן, אומהיילבאַר
לייכטזיניק!

באַראָן דער רען: די ערשטע לייכטזיניקייט באַגלייט מיר אַלע ווען מיר
ווערן געבאַרן, מאַדאַם, אָבער דאָס מיידן ניט אויס אפילו די טיפזיניקסטע.
(דאָן מיקעז קומט צו. דאָן מאַרקאָ גייט אַוועק).

דאָן מיקעז: וואָס האָט איך געזאָגט דער יעפּיסקאָפּ, באַראָן, ווען איר האָט
זיך מיט אים געטראָפן? אין וואָס, אייגנטלעך, באַשטייט די באַשולדיקונג קעגן דאָנאָ
גראַציאָ און דאָנאָ בריאַנדאָ?

ב א ר אָן ד ע ר ע ן : מען איז חושד די מענדעסעס, אַז זיי ווילן ניט טאָן קיין שידוכים מיט קריסטן, און דאָס איז דער באַווייז . . . פון פאַרבאַרגענער אידישקייט. (קליינע פּאַוסט).

ד אָן מ י ק ע ז : אַ חשד קען דאָך ניט זיין קיין באַווייז.

ב א ר אָן ד ע ר ע ן : מעסיע מיקעז, געזעצן זיינען געשריבן אויף וואַקס. מען קען זיי דערוואַרעמען און אָפּקילן און געשטאַלטיקן ווי וואַקס. דאָס האָט איר מיר אַמאָל אַליין געזאָגט, מעסיע מיקעז, און דאָס איז ריכטיק, (גרינג, שמייכלענדיק) מאַדאָם מענדעס, איר קענט אַראָפּנעמען דעם חשד און אָפּשטעלן דעם פּראָצעס.

ד אָנ א ג ר אַ צ י אַ : וויאַזוי, באַראָן ?

ב א ר אָן ד ע ר ע ן : זייער גרינג: אנשטאָט מאַדאָם מענדעס זיך אַנרופן מאַדאָם לאַ באַראָנעס דע רען.

ד אָן מ י ק ע ז (לאַכט): אַ, דעמאָלט וועט מען זאָגן, אַז דאָנאָ גראַיצאָ האָט אייך פאַר'כשוּפּט און מען וועט זי משפּט'ן פאַר צוויי פאַרברעכנס. דאָן מאַרקאָ וואַרט אויף מיר, באַראָן. (גייט אַוועק).

ב א ר אָן ד ע ר ע ן : מאַדאָם מענדעס . . . איך האָב עס געמיינט פון גאַנצן האַרצן. איך וועל גליקלעך זיין, מאַדאָם, אַז איר וועט טראָגן דעם נאָמען פון באַראָן דע רען. איר וועט האָבן אייער באַזונדער פּאַלאַץ און קיין זאָך אין אייער לעבן וועט זיך ניט ענדערן, מאַדאָם, אויסער דעם פּראָצעס אין בראַבאנט.

ד אָנ א ג ר אַ צ י אַ : באַראָן, איך בין אייך דאַנקבאַר פאַר אייער פּריינטשאַפּט. איך ווייס ווי שטאַרק איר פילט מיט מיין גורל. ווען אַלץ וואָלט געווען אַנדערש ווי עס איז, וואָלט איך גליקלעך געווען פון דעם וואָס איר האָט מיר פאַרגעלייגט היינט. עס איז אפשר פאַר מיר דער בעסטער חלום צו טראַכטן וועגן דעם אַמאָל! אַבער, באַראָן, עס קען ניט זיין מיין וועג.

ב א ר אָן ד ע ר ע ן : פאַראורטיילן, מאַדאָם מענדעס! דערהויבענע פאַראור-טיילן זיינען נישט אַנדערש, ווי אַלע אַנדערע, מאַדאָם.

ד אָנ א ג ר אַ צ י אַ : איך באַוואונדער אייער מוט, באַראָן. מאַרקיואַ דע שאַמאַן וואָלט אייך פאַרשאַלטן, ווען איר האָט חתונה מיט מיר. צו וואָס דאַרפט איר, באַראָן, דערוועקן שנאה קעגן זיך? מען קען ניט טיילן דעם גורל פון אַ מענשן, אפילו ווען מען וויל עס, אפילו פון דעם גאַנצן פּריינט.

ב א ר אָן ד ע ר ע ן : איך פרעג אייך ניט וועגן אייער גאָט, מאַדאָם. פאַר מיר זיינען אַלע געטער געטלעך, ווען זיי האָבן אַזעלכע גלויביקע ווי איר, מאַדאָם

מענדעס. מיך שרעקט אמאל אייער באזונדערע גוטסקייט, וואָס איז אַן אויסשטראַלונג פון גאָט. איר זעט אויס ווי די הייליקע מאַדאָנאַ, און איך בין גרייט צו קניען פאַר אייך.

ד אַ נ א ג ר א צ י א : (אין האַלבן שפּאַס) באַראָן, דערציילט עס ניט דעם בישאָפּ. ער וועט זיין אומצופרידן מיט אייך.

ב א ר אָן ד ע ר ע ן : קיינער וועט עס ניט הערן, מאַדאַם מענדעס. מיר שמועסן דאָך אין אַ חלום. (קליינע פּאַוזע) מיר לעבן אין אַ ביטערן דור, מאַדאַם. עס איז ניט אנגענעם צו זען, ווי די גאָטהייטן האַלטן שווערדן אין די הענט און שלאָגן זיך, ווי זעלנער אויפן שלאַכט־פעלד. צוליב וואָס דאַרפן מיר זיין די געשלאָגענע אין דעם געפעכט? קיין איינציקע אמונה האָט נאָך ניט אויסגעבויט קיין טעמפל פאַרן מענטשלעכן גלויבן. צו וואָס דאַרפט איר, מאַדאַם, שלעפּן די שטיינער פאַר אַזאַ טעמפל און פאַלן אויפן וועג?

ד אַ נ א ג ר א צ י א : באַראָן, איך בין געוואוינט צו טראַכטן, אַז דאָס מענטש־לעכע לעבן איז קורץ, און די גלוסטונגען פון מענטשלעכן האַרץ זיינען קליין. און ווייטיקן דאַרף מען איבערווינדן. דאָס איז אַן אַלטע געוואוינהייט, באַראָן. זי איז שטאַרקער פון מיר און אייביקער פון מיר, און איך גיב זיך איר אונטער יעדן טאָג; יעדע שעה, און מיטן גאַנצן האַרצן . . .

ב א ר אָן ד ע ר ע ן : איך באַגרייף אייך ניט, מאַדאַם.
ד אַ נ א ג ר א צ י א : מיר שמועסן דאָך איצט אין אַ חלום, באַראָן. אַ חלום איז קיינמאָל ניט קלאַר.

ב א ר אָן ד ע ר ע ן : און ער פאַרשווינדט.
ד אַ נ א ג ר א צ י א : יע, און פאַרשווינדט. איך האָב צו אייך אַ בקשה, באַראָן: פאַרט אַוועק.

ב א ר אָן ד ע ר ע ן (גיט אַ קוש איר האַנט): פירט מיך צו דער טיר, מאַדאַם. מיר איז שווער צו געפינען דעם וועג צו דער וואַר. (זי פירט אים צו דער טיר. ווען זי טיר פאַרמאַכט זיך נאָך אים, גייט זי צוריק פאַמעלעך, פאַרטראַכט און טרויעריק. באַראָן דער רען קערט זיך אום) מאַדאַם מענדעס, נעמט די שליסלען פון מיין פאַלאַץ אין פאַרזי. איר וועט קענען אַהיין אַריינגיין אויף אייער פאַרלאַנג. שטענדיק, מאַדאַם מענדעס.

ד אַ נ א ג ר א צ י א (קווענקלט זיך): באַראָן, מיט שליסלען פון חלום עפנט מען ניט קיין טירן אויף דער וואַר.

ב א ר אָן ד ע ר ע ן : זאַלן זיי ביי אייך בלייבן ווי אַ צייכן פון מיין איבער־געבנקייט. (דאָנאָ גראַציע נעמט די שליסלען. באַראָן דער רען גייט אַוועק.)

(דאָנאָ גראַציע שטייט אַ ווילע, באַטראַכט די שליסלען, עס קומט אַריין דאָן מיקעז).

ד א נ מ י ק ע ז : וואו איז דער באַראָן ?

ד א נ א ג ר א צ י א : ער איז אַוועק. ער האָט דאָ געלאָזן די שליסלען פון זיין פּאַלאַץ אין פּאַריז.

ד א נ מ י ק ע ז (אַנגעשטרענגט) : צוליב וואָס . . . דאַנאָ גראַציאַ ?

ד א נ א ג ר א צ י א (גיט אַ לאַך) : שרעקט זיך ניט, דאָן מיקעו. באַהאַלט זיי, ביי זיך. עס איז שווער צו טראָגן שליסלען פון חלומות.

ד א נ מ י ק ע ז (לייגט אַרײַן די שליסלען אין קעשענע) : מאַדנע איינפאַלן האָט דער באַראָן. אים פּאַרדריסט, וואָס ער קען ניט אַלע יאָר איבערבויען די וועלט, ווי ער בויט איבער זיינע פּאַלאַצן. ער האָט מיר אַמאַל געזאָגט, אַז אין רוים וואָלט מען באַדאַרפט מאַכן לאַנקעס פּאַר הייליקע ציגן, און דאָס וואָלט געווען אַ סך אַ שטאַרקער אויסדריק פון קריסטלעכקייט, ווי קירכן.

ד א נ א ג ר א צ י א : ער איז דער איינציקער פון אונזערע פריינט, וואָס איז געקומען אַהער. ער האָט ניט מורא זיך איינשטעלן פאַר דעם, וואָס ער האָט ליב. אַ שאַד — וואָס ער איז אַ קריסט.

(עס קומט אַרײַן דאַנאָ בריאַנדאַ.)

ד א נ א ב ר י א נ ד א : וואו איז גרעטאַ ? דו האָסט זי געזען, גראַציאַ ?

ד א נ א ג ר א צ י א : גרעטאַ איז ביי מאַדאַם באַשאַר.

(בריאַנדאַ גייט צו דער טיר, וואוהין גרעטאַ איז אַוועק.)

ד א נ א ג ר א צ י א : בריאַנדאַ ! גרעטאַ האָט די לעצטע טעג ווייניק געלערנט. זאָל זי אַביסל פאַרברענגען מיט מאַדאַם באַשאַר.

ד א נ א ב ר י א נ ד א : גרעטאַ וועט שוין קיין בראַנזענעם קאַפּ פון פּראַנץ צווישן הויף ניט קריגן, אַזוי ווי דו. זאָל זי בעסער פאַרברענגען מיט מיר איידער מיט מאַדאַם באַשאַר. (זי לאָזט זיך גיין צו דער טיר.)

ד א נ מ י ק ע ז : דאַנאָ בריאַנדאַ, גרעטאַ איז פאַרנומען. עס איז ניט כדאי איר צו שטערן. (ביאַנדאַ שטעלט זיך אָפּ.)

ד א נ א ב ר י א נ ד א : פאַר מיר איז גענוג, וואָס מיין שוועסטער גראַציאַ איז אַן אפּיטרופּוס איבער מיין טאַכטער. (לאָזט זיך צו דער טיר.)

ד א נ א ג ר א צ י א : איך האָב געהייסן גרעטאַ'ן זיין ביי מאַדאַם באַשאַר.

ד א נ א ב ר י א נ ד א (שטעלט זיך אָפּ צעטומלט) : וואָס איז געשען מיט גרעטאַ'ן ? איך וויל זי זען.

ד א נ א ג ר א צ י א : יע, בריאנדא, וואס איז געשען מיט דיר, וואס דו ווילסט
אזוי נויטיק זי זען?

ד א נ א ב ר י א נ ד א : איך ווייס ניט... איך פארשטיי ניט וואס דו פרעגסט...
איך בין דאך איר מאמע! איך...

פ ע ד ר א (אנאנסירט) : מעסיע ביזאר, ריטער פון גאלדענעם האַרן!
ד א נ א ג ר א צ י א (קוקט מיט פארוואונדערונג אויף בריאנדא'ן) : ווער האט
אים געלאָדן אַהער?

ד א נ א ב ר י א נ ד א : בעט מעסיע ביזאר אַריינקומען. (פעדראַ גייט אַוועק.
צו גראַציע'ן) איך האָב אים געבעטן קומען! איך מעג האָבן מיינע געסט! (גייט צו דער
טיר אים באַגעגענען).

ד א נ א ג ר א צ י א : (צו דאָן מיקעו) : שונאים האָט זי אַנגעהויבן פאַרבטען
צו אונז אין פאַלאַץ. (עס קומט אַריין מעסיע ביזאַר).

ד א נ א ב ר י א נ ד א : מעסיע ביזאר! אַזא גוטער גאַסט ביי אונז!

(דאָנאָ גראַציע שטייט קאָלט, קוקט זיך איבער מיט דאָן מיקעו.)

ד א נ א ב ר י א נ ד א : מעסיע ביזאר, אַ קאוואַליער פון גאלדענעם האַרן.

מ ע ס י ע ב י ז א ר : פיל געהערט וועגן אייך, חשוב'ע דאָנאָ גראַציע, און
מעסיע מיקעו, פיל געהערט וועגן אייך! עס איז שוין לאַנג צייט איר זאָלט זיין צווישן
די נאָבעליקע! אַפילו צווישן די מיטגלידער פון גאלדענעם האַרן!

ד אָן מ י ק ע ו : איר זיינט אַ קאוואַליער פון גאלדענעם האַרן? וואָס אייגנטלעך
באָדייט עס?

מ ע ס י ע ב י ז א ר : שוין דער זעקסטער דור, ווי מיר זיינען קאוואַלערן פון
גאלדענעם האַרן! מיין אור־אור עלטער זיידע איז געווען דער ערשטער!

ד א נ א ב ר י א נ ד א : זעצט זיך, נאָבעלער מעסיע ביזאר! זייער אינטע־
רעסאַנט, וואָס אייער עלטער־זיידע איז געווען דער ערשטער...

מ ע ס י ע ב י ז א ר : מיין אור־אור־עלטער־זיידע, חשוב'ע דאָנאָ בריאנדא.

ד א נ א ב ר י א נ ד א : יע, איך מיין אייער אור־אור־עלטער־זיידע. ווי אזוי
האַט ער געקראָגן דעם נאָבעלן טיטול?

מ ע ס י ע ב י ז א ר : די עמבלעם — חשוב'ע דאָנאָ בריאנדא.

ד א נ א ב ר י א נ ד א : יע, איך מיין די עמבלעם!

מ ע ס י ע ב י ז א ר : מיין אור־אור־עלטער־זיידע איז געווען אַן אויסגעצייכנטער
יעגער! כאַ, כאַ, כאַ... אַז ער האָט געשאַסן — האָט ער געטראָפן אין ציל! אויף אַ
האַר האָט ער געקענט טרעפן! כאַ, כאַ, כאַ... אויף אַ האַר!

ד אן מ י ק ע ז : אזוי? המ... זייער א פיינער יחוס אייער עלטער זיידע,
נאָבעלער מעסיע ביזאר.

מ ע ס י ע ב י ז א ר : מיין אור-אור-עלטער-זיידע! יע... האָט ער זיך איינמאַל
פאַרוואָסן מיט די יעגער, און ער וועט גיין אויף אַ בער איינער אליין!

ד אָ נ אַ ב ר י אַ נ ד אַ (צופאַסנדיק זיך) : אַך! אַך! אַך!

מ ע ס י ע ב י ז א ר : און ער האָט אַוועקגעלייגט דעם בער! כאַ, כאַ, כאַ, כאַ...
דעמאָלט האָבן אים די יעגער — צווישן זיי איז געווען דער אַלטער גראַף מאַנפעליע —
באַערט מיט אַ גאַלדענעם האָרן! כאַ, כאַ, כאַ! פון ריינעם גאַלד אַ האָרן!

ד אן מ י ק ע ז : און פון דעמאָלט שטאַמט דער אָרדן פון גאַלדענעם האָרן?

מ ע ס י ע ב י ז א ר : מיין אור-אור-עלטער-זיידע האָט אים געגרינדעט. בלויז
הונדערט זעקס און דרייסיק משפחות געהערן צום אָרדן!

ד אָ נ אַ ג ר אַ צ י אַ : איז ער טאַקע געווען אַ גוטער בערן-שיסער אייער אור-
אור-עלטער-זיידע. איך בין פאַרנומען, נאָבעלער מעסיע ביזאר, באַשעפטיקט...
(פאַרנויגט זיך און וויל אַוועקגיין).

מ ע ס י ע ב י ז א ר : חשוב'ע דאָנאַ גראַציאַ, איך בין צו אייך געקומען טאַקע
צוליבן אָרדן פון גאַלדענעם האָרן... (דאָנאַ גראַציאַ בלייבט שטיין און הערט זיך צו
פאַרוואַנדערט) לויט אייער שטאַנד, און לויט אייער וואונדערבאַרן פאַלאַץ, און אייערע
גרויסע ביישטייערונגען צו דער קירך און אייער אָנזען אין קעניגלעכן הויף — קענט
איר געהערן צו די נאָבעליקע, ווירדיקע דאָנאַ גראַציאַ... און איר האָט אונזער גוטע
צושטימונג דערצו... בלויז הונדערט טויזנט דוקאַטן, — גאַלדענע דוקאַטן —
דאַרף עס קאַסטן.

ד אן מ י ק ע ז : אַ, דאָס הייסט ווערן אַ נאָבעליקער? נישט טייער!

מ ע ס י ע ב י ז א ר : יע, דאָס פאַרשרייבן אין גאַלדענעם בוך פון די נאָ-
בעליקע! ניט יעדערן נעמען מיר אַרײַן, חשוב'ער מעסיע מיקעז! אידן קענען ניט
אַרײַנגענומען ווערן, פאַרשטענדלעך! נייקריסטן — אייניקע! לויטן איינזען פון די
נאָבעליקע. עס איז אַ שטאַנד! כאַ, כאַ, כאַ! אַ שטאַנד!

ד אָ נ אַ ג ר אַ צ י אַ : נאָבעליקער מעסיע ביזאר! אַ נאָבעלער דאַרף מען גע-
באַרן ווערן, ווי איך פאַרשטיי, עס איז אַ זאַך פון געבורט... .

מ ע ס י ע ב י ז א ר : אַ, אַ, ריכטיק! ווען מען ווערט אַ נאָבעליקער —
ווערט מען ווי נייגעבאַרן! עס איז אַ שטאַנד! און אין דעם שטאַנד... איך מיין...
איר דאַרפט פאַרשטיין... אַ העכערער שטאַנד!

דאָנאַ בריאָנדאַ : איך פאַרשטיי אייך, נאָבעלער מעסיע ביזאַר, אַז מען
פאַרשרייבט זיך אין גאַלדענעם בוך פון די נאָבעליקע, באַקומט מען דאָס רעכט צו
זיין אַ נאָבעליקער !

מעסיע ביזאַר : גאַנץ גענוי, גאַנץ גענוי ! מיר האָבן זיך פאַרשטאַנען,
חשוב'ע דאָנאַ בריאָנדאַ !

דאָנאַ גראַציאַ : נאָבעלער מעסיע ביזאַר, יעדער פיש שווימט אַמבעסטן
אין זיין טייך, און איך פיל זיך גוט מיט מיין פשוט'ן נאָמען מענדעס. איך דאַנק אייך
פאַר אייער איינלאַדונג.

מעסיע ביזאַר : איך פאַרשטיי . . . הונדערט טויזנט דוקאַטן . . . איך
וועל זיך מיט אייך געזענען, חשוב'ע מאַדאַם מענדעס . . . (פאַרנויגט זיך און לאַזט זיך
צו דער טיר).

דאָנאַ בריאָנדאַ : מיר וועלן נאָך שמועסן וועגן דעם, נאָבעלער מעסיע
ביזאַר . . . (באַגלייט צו דער טיר) נעמט אין אַכט, אַז אייער אַנבאַט איז זייער אַנגעלייגט
ביי מיר, און ביי מיין טאָכטער ! (זי באַגלייט אים אַרויס).

דאָנאַ גראַציאַ : אַזאַ שפּלות פון מיין שוועסטער ! אַזאַ געפאַלנקייט !

דאָן מיקעז : דער קייסער קאַרל האָט געוואלט צוויי הונדערט טויזנט דוקאַטן
אויף אַריינצונעמען אונז צווישן די אַראַגאָנס, און ער וויל הונדערט טויזנט דוקאַטן —
דער חשובן איז אַ ריכטיקער . . . און אַ נאָבעלער !

דאָנאַ בריאָנדאַ (קומט אַריין צוריק אויפגעבראַכט) : ווי וואַסטו, גראַציאַ
אַפזאַגן זיך ?

דאָנאַ גראַציאַ (פאַרביט) : פון אַזאַ יחוס . . .

דאָנאַ בריאָנדאַ : גענוג מיט דיין יחוס ! אַוועקגעשלעפט אונז פון אַנט-
ווערפן ! אַריינגעצויגן אין אַ פראַצעס מיט דער אינקוויזיציע ! די פאַרמעגנס פאַרלאַרן
אין בעלגיע ! אַלין צוליב דיין שגעון — די נשיא'ס ! איך וויל זיין גלייך מיט אַלע
נאָבעליקע, זיין איינע פון זיי, לעבן ווי זיי ! איך און מיין טאָכטער ! מיר וועלן אַריין
אין דעם אַרדן ! איך און גרעטאַ !

דאָנאַ גראַציאַ : קיינמאַל וועט דער נאָמען נשיא גיט זיין אויפן צעטל פון
שאַנד ! זאָלן זיי בלייבן ביי זייער נאָבעלן שטאַנד, איך וויל גיט געהערן צו זיי . . .
איך וויל זיי גיט זען אין מיין שטוב !

דאָנאַ בריאָנדאַ : דו האָסט אומגליקלעך געמאַכט רעינאַן — איז זי
דיין טאָכטער ! נאָר גרעטאַ וועל איך גיט לאַזן ! איך וויל גיט זי זאָל האָבן אַזאַ גורל
ווי מיינער ! איך וועל זי אַפגעבן אין אַ מאַנאַסטיר.

דאָנאַ גראַציאַ : בריאַנדאַ, באַדאַכט זיך! וואָס רעדסטו? דו פאַרגעסט
ווער דו ביסט?

דאָנאַ בריאַנדאַ : איך בין גאַרנישט! איך בין שטויב אונטער דיינע
פיס, גראַציאַ! דו גייסט איבער אַלע מיינע פאַרלאַנגען . . . דו, דו ביסט די אידישע
פרינצעסין! און מיר זיינען דיינע אונטערטעניקע! אַזוי איז דאָס! און אַזוי ווילסטו
עס זאָל זיין . . . איך בין מיד, גראַציאַ . . . איך בין קראַנק . . . שטענדיק אין צביעות,
שטענדיק פאַרבאָרגן . . . איך קען ניט מער . . .

דאָן מיקעז : עס איז ניטאָ קיין באַהעלטעניש, דאָנאַ בריאַנדאַ. זיי וועלן
איך געפינען ווען זיי וועלן איך וועלן דערשטיקן . . .

דאָנאַ בריאַנדאַ : איך בין מיד! עס איז נישטאָ קיין גאָט צוליב וועלכן מען
זאָל דאַרפן אַזוי פיל ליידיך, (לאַזט זיין גיין צו דער טיר וואו עס געפינט זיך גרעטאַ) איך און
גרעטאַ . . .

דאָן מיקעז (פאַרשטעלט איר דעם וועג) : דאָנאַ בריאַנדאַ, גרעטאַ איז ניט
אונטער אייער אויפזיכט. אויף דעם איז דאָ די צוואה.

דאָנאַ בריאַנדאַ : איך וועל זיך אַפטיילן פון אייך! איך וועל געפינען
אַ פייער, וואָס וועט פאַרברענען דיעגאָ'ס צוואה! און זאָל דיך דיין גאָט באַשיצן, גראַציאַ!
(זי גייט צו דער טיר).

אַזאַר (עפנט די טיר און קומט איר אָן אַנטקעגן. ער קלאַפט מיטן שטעקן. זיין
קאָפּ איז אויפגעהויבן, דאָס פנים שמייכלט) : זיי האָבן אויגן און זיי זיינען בלינד. זיי
האָבן אויערן און זיי זיינען טויב. זיי הערן ניט ווי די גרוב יאָגט זיך נאָך זיי.

בריאַנדאַ (וויל אים אויסמיידן, דערשראָקן) : אַה, אַה, ער קומט מיר אַנטקעגן...
(באַמייט זיך דורכגיין, און מאַכט עטלעכע שפּאַן הינטערווילעכען אויף צוריק) לאַזט מיך
אַרויס . . . לאַזט מיך! . . .

(פאַרהאַנג)

דריטער אַקט

ע ר ש ט ע ס צ ע נ ע

דער דריטער אַקט קומט פֿאַר אין ווענעציע, אין פֿאַלאַץ ביי די מענדעסעס. עס איז אין אָונט. אין הויכע בראַנזענע געשטעלן ברענען קנויטן אין אויל־רערן. דאָן מאַרקאָ זיצט ביי אַ טיש און שרייבט. דאָנאָ גראַציאַ דיקטירט אים אַ בריוו.

דאָ נאָ גראַציאַ: גרויסער הערשער, סולימאן... איך פֿאַרענדיק דאָס שרייבן מיט אַ תפילה, אַז אונזער אַריבערפֿאַרן אין אייער מעכטיקער מדינה זאָל ברענגען וואויל און גוטס צו אייער לאַנד. צוויי הונדערט געניטע בעלי מלאכות — איינשמעלצער, שמיד־מייסטער און זייד־וועבער וועלן קומען מיט אונג. אייער חכמה און גרויסער חסד זאָלן לויכטן איבער די נייע איינוואַנדערער אויף דער ערד פֿון טערקיי.

ר ע י נ אַ (קומט אַרײַן אין צימער): מאַמאָ...

דאָ נאָ גראַציאַ (מאַכט צו איר מיט דער האַנט זי זאָל אַוועקגיין): שפעטער, רעינאָ, שפעטער. דער שליח פֿון סולטאַן דאַרף אַוועקפֿאַרן, איך דאַרף ענדיקן דעם בריוו. (רעינאָ גייט אַוועק).

דאָן מאַרקאָ: וואָס נאָך וועט איר שרייבן צום סולטאַן, גנעדיקע דאָנאָ גראַציאַ?

דאָ נאָ גראַציאַ (זאָגט איבער אויף שנעל די לעצטע ווערטער פֿון בריוו): אייער חכמה און חסד זאָלן לויכטן איבער די נייע איינוואַנדערער אויף דער ערד פֿון טערקיי און... לדורות וועט געלויבט זיין אייער גרויסער טאַט.

דאָן מאַרקאָ: דער סולטאַן איז פֿרום. עס איז כדאי, דאָנאָ גראַציאַ, צו־געבן, אַז עס וועט אויך זיין צום רוים פֿון מאַכמעדאַנישן גלויבן.

דאָ נאָ גראַציאַ: ניין. דער בריוו איז געענדיקט, דאָן מאַרקאָ. עס איז גלייכער נישט צו באַרירן קיין אמונה. מיר ווייסן ניט היינט, ווער עס וועט מאַרגן זיין אונזער פֿריינט און ווער אונזער שונא. לאַמיר היינט ניט לייגן קיין שטרויכלונג, וועלן מיר מאַרגן ניט פֿאַלן אויף איר. דער סולטאַן רופט אונז ניט צוליבן מאַכמעדאַנישן

גלויבן, ער רופט אונז צוליב אונזער געלט. (זי חתמ'עט אונטער דעם בריוו. דאן מאַרקאָ טראַגט אים אַוועק. ביי דער טיר שטעלט ער זיך אָפּ).

ד אָן מ אַ ר ק א : איך בין אומרואיק וועגן דער שיף, וואָס איז פאַרהאַלטן גע-
וואָרן אין מאַרסעי. אפשר זאָל איך שיקן אַ שטאַפעט ?

ד אָ נ א ג ר א צ י א : עס איז נאָכט. מיר וועלן וואַרטן ביז מאַרגן. עס קענען
אַנקומען ידיעות. (דאָן מאַרקאָ גייט אַוועק).

(מען הערט פונדוריסן קלויסטער-גלאַקן קלינגען).

ד אָ נ א ג ר א צ י א (גייט צום פענצטער, הערט זיך צו אַ וויילע, פאַרציט די
פאַרהאַנגען). וואָס פאַר אַ פינצטערעניש. דאָס קלינגען מאַכט נאָך פינצטערער די
נאָכט.

ר ע י נ א (קומט אַרײַן): מאַמא, איך וועל זיין מיט דיר אַביסל. זינט טאַנטע
בריאַנדאָ איז אַוועק, האָב איך מורא צו שלאָפן. אַלע דריי נעכט בין איך געלעגן וואַך.

ד אָ נ א ג ר א צ י א : מען דאַרף ניט מורא האָבן, רעינאָ, גאָט היט אונז.

ר ע י נ א : גרעטאָ האָט געוויינט, ווען זי איז אַרויס פון פאַלאַץ, זי האָט מיר
געזאָגט, אַז טאַנטע בריאַנדאָ נעמט זי צו אַ גאַטעסדינסט, אָבער דריי מעת-לעת —
און זיי זיינען ביטאָ !

ד אָ נ א ג ר א צ י א : טאַנטע בריאַנדאָ איז שוין איינמאָל געבליבן אויף אַ
גאַנצער נאָכט אין מאָנאַסטיר און דערנאָך איז זי צוריקגעקומען. זי וועט דאָס מאָל
אויך קומען צוריק.

ר ע י נ א : גרעטאָ האָט מיך פאַרן אַוועקגיין אַ קוש געטאָן. אירע אַ טרער איז
געפאַלן אויף מיין האַנט. דו זעסט, מאַמא, אַט דאָ . . . איך האָב גרעטאָן מיטגעגעבן
מיין קמע, עס זאָל איר גרינגער זיין. אַ פחד ליגט אויף מיר.

ד אָ נ א ג ר א צ י א : אין שווערע צייטן דאַרף מען דעם טרויער טרייבן פון זיך.
מען דאַרף האָפן צו גאָט, ווייל ער קען אפילו פון אַ קאַלך-אויזן אַרויסנעמען. עס איז
אַ זינד, ווען אַ מענש זאָרגט צופיל און איז אונטערגעוואָרפן פחד. מיר וועלן שוין דאָ
לאַנג ניט בלייבן, רעינאָ. מיר וועלן אַלע אַוועקפאַרן קיין טערקיי. דו און דאָן מיקעז,
איר וועט חתונה האָבן . . . דאַרט וועסטו ניט מורא האָבן פאַר טאַנטע בריאַנדאָ, פון
שרעק קומט דיר דער חשד אויף איר.

(עס גיט אַ קנאַל אַ דונער).

ר ע י נ א (גיט אַ ציטער): ווי שטאַרק עס דונערט, מאַמא !

דאָנאַ גראַציאַ (נעמט זי אַרום): דונערן זיינען פון גאָט. עס איז אַלץ מיט
אַן אַרדענונג אויף דער וועלט, רעינאַ. גאָט האָט באַשאַפֿן די מילדע רעגנס און די
דונערן מיט די בליצן. עס איז אַלץ אונטער זיין השגחה. דער דונער וועט ניט טרעפן,
וועמען ער דאַרף ניט טרעפן. און דער בליץ איז גאָט'ס פייער, און ער וועט ניט ברענען
ווער עס דאַרף ניט פאַרברענט ווערן.

ר ע י נ א : מאַמאַ . . . אַ סך פרומע מענטשן ווערן פאַרברענט פון דער אינקווי-
זייצע.

דאָנאַ גראַציאַ : דאָס איז דאָס פייער פון די רשעים, רעינאַ. מיט דער
אינקוויזיציע דאַרף מען מלחמה האַלטן. די רשעים פאַרברענען די גערעכטע, ווייל עס
וואַרגט זיי די גערעכטיקייט פון גאָט.

דינער ביי דער טיר : מען וויל אייך זען, גנעדיקע דאָנאַ. אידן . . .
דאָנאַ גראַציאַ (גיט אַ שאַקל מיטן קאָפּ אויף יאָ. דער דינער גייט אַוועק
רעינאַ מאַכט אַ באַוועגונג אויף אַוועקצוגיין): בלייב דאָ, רעינאַ. איך וויל דו זאָלסט
זיי זען, און זיי זאָלן דיך קענען (רעינאַ בלייבט).
(עס קומען אַריין דריי אידן. זיי טראָגן געלט מיצלעך אויף די קעפּ. זיי בלייבן
שטיין מיט גרויס דרך ארץ ביי דער טיר).

ע ר ש ט ע ר א י ד : גנעדיקע דאָנאַ גראַציאַ, גרויסע האַפּענונגען האָבן זיך
דערוועקט ביי די אידן אין דער געטאָ. מיר האָבן געהערט, אַז בעלי מלאכות וועט איר
מיטנעמען קיין טערקיי. די מענטשן באַלאַגערן דעם בית הקהל. אַלע ווילן פאַרן מיט אייך.

צ ו ו י י ט ע ר א י ד : מען זאָגט, אַז אין טערקיי וועלן מיר ניט מוזן טראָגן די
מיץ. (ער נעמט אַראָפּ די מיץ און בלייבט שטיין אין אַ יאַרמולקע. די אַנדערע אידן
טוען דאָס זעלבט).

דאָנאַ גראַציאַ : דער סולטאַן האָט צוגעזאָגט אַריינלאָזן צוויי הונדערט
בעלי מלאכות מיט אונז. אפשר וועט גאָט העלפן און מיר וועלן ביי אים פועל'ן מער.

ד ר י ט ע ר א י ד (נעמט אַ שער פון קעשענט): דאָס האָט געמאַכט מיין
זון, גנעדיקע דאָנאַ גראַציאַ. ער איז דער בעסטער שמיד אין דער געטאָ . . .

ע ר ש ט ע ר א י ד (גיט אַ שפּרונג אויף אים מיט צאָרן): פאַר קהל ביסטו
געקומען ריידן, ניט פאַר זיך! וויי איז דעם שליח, וואָס פאַרגעסט זיין שליחות . . .

דאָנאַ גראַציאַ : כעס'ט זיך ניט, ר' שלמה. דער שליח אַליין איז אויך אַ
איד, ניט אין פאַרבאַרגעניש האָט ער דאָס געטאָן, פאַר אייך אין די אויגן . . .
נישטאָ קיין ביזו אין דעם . . .

ד ר י ט ע ר א י ד : (גיט פלוצלונג אַ כליפע אַרויס) מיין זון איז אַ געליטענער...
אַ געשלאַגענער ביז בלוט... נמאס מיר געוואָרן דער ביטערער גלות... (ער בויגט
אַריין דעם קאַפּ אין די הענט און וויינט).

צ ו ו י י ט ע ר א י ד : (דערקלערט, ווייזנדיק אויפן וויינענדיקן) זיין זון האָט
מען געכאַפט אויסער דער געטאַ אָן דער געלער מיץ... האָט מען אים געשמיסן, קוים
מיטן לעבן אַרויס... .

ע ר ש ט ע ר א י ד : נישט ער איז דער איינציקער... .

ר ע י נ אַ (קערט זיך אום מיטן פנים צו דער וואַנט. די אַקסלען ציטערן
ביי איר).

ד אַ נ אַ ג ר אַ צ י אַ : שיקט ניט מער צו מיר קיין שליחים. מען דאַרף מיר
נישט דערמאַנען... איך געדענק אונזער בויט. זאָגט די אידן אין דער געטאַ, אַז איך
וועל זוכן אַ מקום מקלט פאַר זיי. איך וועל קיין טאַג ניט פאַרזאַמען אַנצוואַנגן, ווען אַ
בשורה וועט זיין. גאַט זאַל אונז אַלעמען געדענקען און אויסלייזן. (זי באַגלייט זיי אַרויס,
בלייבט שטיין אַ וויילע ביי דער טיר און רעדט צו זיך אַליין) פאַר אַלעמען דאַרף מען
זוכן אַ מקום מקלט... זיי זיינען אַלע צעבראַכענע און געשלאַגענע... (דערזעט
ווי רעינאָ ווישט זיך די אויגן) רעינאָ! דו זאַלסט ניט וויינען, ווען עמיצער וויינט
פאַר דיר.

ר ע י נ אַ : דאָס האַרץ האָט מיר פאַרקלעמט, מאַמאַ.

ד אַ נ אַ ג ר אַ צ י אַ : אויס רחמנות דאַרף מען האַלטן די אויגן טרוקן.

ר ע י נ אַ (קוקט זי אָן) : אויס רחמנות?

ד אַ נ אַ ג ר אַ צ י אַ : יע, רעינאָ, יע. דער וויינענדיקער דאַרף זיך האַבן אויף
וועמען אַנצולענען. (הינטער די פענצטער דערהערט מען אַ טופּעריי פון פּערד).

ר ע י נ אַ (דערפרייט זיך) : עס איז דאָן מיקעו! איך דערקאַן זיין קאַטש. אין
אַזאַ שטורעם איז ער געקומען!

ד אַ נ אַ ג ר אַ צ י אַ : צוליב דיר איז ער געקומען, רעינאָ, — אַנדערש וואַלט
ער אין אַזאַ שטורעם ניט געפאַרן.

(עס קומט אַריין דאָן מיקעו).

ר ע י נ אַ (לויפט צו צו אים) : יוסף, דו ביסט נאָס אינגאַנצן. קום צו צום
פּיער, וועסט זיך אַפּוואַרעמען. (זי ווישט זיין פנים מיט איר שאל, און גייט מיט אים
צוזאַמען צום קאַמין) דו האָסט ניט באַדאַרפט פאַרן אין אַזאַ שטורעם, יוסף.

ד א ן מ י ק ע ז : איך האָב געוואָלט זיין דאָ היינט מיט אייך.

ד אָ נ א ג ר א צ י א : מיט אונז? ביי אונז איז גאָט צו דאַנקען אַלץ בשלום.
איך האָב אָפּגעשיקט דעם בריוו צום סולטאַן און אַלץ איז גרייט צו אונזער אַוועקפאַרן.

ד אָ ן מ י ק ע ז : דאָנאָ גראַציאַ, בריאַנדאָ איז ביי די נאָנעס אין מאָנאַסטיר.

ד אָ נ א ג ר א צ י א : וואָס איז די שרעק? זי וועט צוריקקומען. מיר וועלן
אונזער אַוועקפאַרן ניט אָפּלייגן מער. מיר וועלן נאָר קלאָר מאַכן, פאַרוואָס מען האָט
פאַרהאַלטן די שיף אין מאַרסעי.

ד אָ ן מ י ק ע ז : דאָנאָ גראַציאַ, בריאַנדאָ וועט דאָס מאַל ניט קומען צוריק פון
מאָנאַסטיר.

ד אָ נ א ג ר א צ י א : וואָס פאַר אַ מאַדנע השערה . . . פאַרוואָס איז אייך
געקומען אַזאַ . . . אַזאַ . . . אומגלויבליכער געדאַנק אויפן זינען?

ד אָ ן מ י ק ע ז : בריאַנדאָ האָט זיך פאַרשריבן אין בוך פון די „נאַבעליקע“,
אין בוך פון „גאַלדענעם האָרן“. זי האָט זיך פאַרשריבן און גרעטאַ'ן. געהיים האָט
זי דאָס געטאַן.

ד אָ נ א ג ר א צ י א : פּונוואָנען ווייסט איר, דאָן מיקעז?

ד אָ ן מ י ק ע ז : שמואל האָט געקראָגן די ידיעה פאַר צוויי הונדערט דוקאַטן.

ד אָ נ א ג ר א צ י א : זי האָט ניט געקענט ביישטיין דעם קליינעם נסיון, מיין
שוועסטער . . . צוויי יאָר האָב איך זי אָפּגעהאַלטן פון דעם . . . און זי האָט מיר
צוגעזאָגט, אַז זי וועט עס ניט טאָן . . . אונזער נאָמען פאַרשריבן אין בוך פון חרפה
מיט די שונאי ישראל . . .

ד אָ ן מ י ק ע ז : עס איז עפעס מער, דאָנאָ גראַציאַ! בריאַנדאָ האָט געבראַכן
דעם צאַם און איצט ווייסן מיר ניט, ווי ווייט זי קען גיין, און וואָס זי קען נאָך טאָן!

ר ע י נ א : מיין האַרץ האָט געציטערט די אַלע דריי מעת-לעת זינט זי איז אַוועק.

ד אָ ן מ י ק ע ז : בריאַנדאָ האָט זיך אָפּגעבראַכן פון אונז. זי וועט איצט זוכן
פאַרבינדעטע, און ווער ווייס, ווער די פאַרבינדעטע אירע קענען זיין!

ד אָ נ א ג ר א צ י א : וואָס מיינט איר דערמיט צו זאָגן? איר זיינט זי חושד . . .
איר שטעלט זיך פאַר, אַז בריאַנדאָ קען . . . זי וועט מיר שלעכטס טאָן?

ד אָ ן מ י ק ע ז : איך ווייס ניט! ווער עס פּאַלט אַראָפּ פון זיין הייד קען פּאַלן
סאַמע אַרונטער! אינמיטן פאַרהאַלט מען זיך בלויז דורך אַ נס, און קיין נסים טרעפן
ניט מיט פאַררעטער!

רע י נ א : יוסף איז גערעכט! ווער ווייס, וואָס זי קען טאָן. גרעטאָ האָט אַזוי
ביטער געוויינט פאַרן אַוועקגאַנג.

ד אָ נ א ג ר אַ צ י אַ : ניין, איך קען בריאַנדאָן! זי איז קראַנק, זי איז דערשיטערט
פון די רדיפות... נאָר זי וועט ניט ברענגען קיין אומגליק אויף אונזער משפּחה.

ד אָ נ מ י ק ע ז : אַ פּלעק האָט זי שוין געבראַכט! ווי ווייט איז דאָס פון פאַראַרט?
פון מסירה? דאָנאָ גראַציאַ, איך בין געקומען מיט אַ וואַך. מיין עצה איז איר זאָלט
ניט נעכטיקן די נאַכט אין פּאַלאַץ.

ד אָ נ א ג ר אַ צ י אַ : איך גלויב ניט אויף מיין שוועסטער! זי איז אַ בענווע-
ניסטאָ. ביי די בענוועניסטאָס אין דער משפּחה זיינען קיינמאַל קיין פאַררעטער ניט
געווען.

ד אָ נ מ י ק ע ז : עס טרעפט, דאָנאָ גראַציאַ, אַ צווישן אידן זיינען דאָ פאַר-
רעטער, און וואָס עס קען פאַסירן ביי אַנדערע אידן, קען זיך פארלויפן ביי די נשיאָס
אויך. אגב איז בריאַנדאָ אַוועק פון פּאַלאַץ גראַד איידער עס איז אַנגעקומען די ידיעה,
אַ אונזער שיף איז פאַרהאַלטן געוואָרן אין מאַרסעי.

ד אָ נ א ג ר אַ צ י אַ : דאָס קען זיין אַ צופעליגקייט.

ד אָ נ מ י ק ע ז : ווי לאַנג איז, אַז בריאַנדאָ האָט צום ערשטן מאַל גענעכטיקט
אין מאַנאַסטיר?

רע י נ א : שוין אַ וואַכן צען. דאָס איז געווען דעמאַלט, ווען מען האָט געזייט
די בלומען אין גאַרטן.

ד אָ נ מ י ק ע ז : גענוג צייט, אַז אַ רייטער זאָל קענען גרייכן פון ווענעציאַ
קיין פאַריז און פון דאַרטן קיין מאַרסעי. זי האָט דעמאַלט געשיקט דעם רייטער פון
מסירה און איצט האָט מען פאַרהאַלטן די שיף.

ד אָ נ א ג ר אַ צ י אַ : דער חשבון קען אויך זיין אַ צופעליגקייט.

ד אָ נ מ י ק ע ז : צוויי צופעליקייטן זיינען גענוג פאַר אַ חשד. עס איז נישט
כדאי איינצושטעלן, דאָנאָ גראַציאַ! איר דאַרפט אַוועקגיין פון פּאַלאַץ.

ד אָ נ א ג ר אַ צ י אַ : אַנטלויפן? ווי וועל איך קענען זיין דערנאָך מיט בריאַנדאָן
אונטער איין דאָך נאָך אַזאַ פינצטערן חשד? דאָס וועט הייסן אַז איך בין איינגעגאַנגען
אין דער מחשבה אויף אַ מסור אין אונזער משפּחה! דאָס וועט הייסן, אַז איך האָב די
ערשטע געבראַכן דעם צאַם! ניין... גאָט וועט מיך אויסהיטן פון סכנה, און ער
וועט אויסהיטן בריאַנדאָן פון אַזאַ חטא. גאָט וועט אונז אַלעמען אויסהיטן. און וואָס

וועט העלפן מיין אנטלויפן, דאן מיקעזו? בריאנדא ווייס אלע אונזערע פארבארגענישן.
אלע אונזערע פריינט, אלע אונזערע פארבינדונגען! מען וועט מיך סייווי כאפן...
ווי א מויז אין א נארע וואלט מען מיך גענומען. גאט וועט מיך אויסהיטן. ער איז
מיין באשיצער, ער וועט מיך ניט פארלאזן.

ד אן מ י ק ע ז : זאל איך אפשיקן די וואך?

ד א נ א ג ר א צ י א (שוויגט א ווילע, איבערטראכטנדיק): פארט אוועק, איר
מיט דער וואך.

(מען הערט א גערויש פון עפענטן דעם טויער. אלע בלייבן שטיין שטיל אין אנגע-
שטרענגטער דערווארטונג. הינטער די פענצטער גיט א בלאנק דורך א שטורקאפן. זיי
גייען אלע צו צום פענצטער, הערן זיך צו צום גערויש).

פ ע ד ר א (באווייזט זיך אין טיר): א שטאפעט פון דער גנעדיקער דאנא
בריאנדא האט געבראכט א בריוו. (ער דערלאנגט דעם בריוו. גייט אוועק).

ד א נ א ג ר א צ י א (לייענט דעם בריוו): זי איז קראנק, בריאנדא, דערפאר
איז זי פארבליבן אין מאנאסטיר די דריי טעג. זי פילט זיך שוואך. זי בעט איך זאל
מארגן קומען אין מאנאסטיר זי אפנעמען... גאט צו דאנקען, וואס דער בריוו איז
אנגעקומען... גוט... גאט צו דאנקען.

ד אן מ י ק ע ז : (נעמט ביי איר דעם בריוו און לייענט דורך שטיל פאר זיך).

ד א נ א ג ר א צ י א : איר קענט איצט פארן אהיים רואיק, דאן מיקעזו.

ד אן מ י ק ע ז (האלטנדיק דעם בריוו אין האנט): דער טייוול האט צען קעפ
דאנא גראציא, און יעדער קאפ האט א באזונדערע טייוולאגישע חכמה. דער בריוו
איז נאך פאר מיר ניט קיין באווייז, אז איר זייט ניט אין סכנה.

ד א נ א ג ר א צ י א : ניין, דאס איז אוממעגלעך. איך וועל מארגן בריאנדא'ן
אפנעמען פון מאנאסטיר און קיין זאך וועט ניט צעשטערן אונזער אפפארן קיין טערקיי.
מיט גאט'ס הילף.

(דאן מיקעזו גייט אוועק).

ד א נ א ג ר א צ י א : גיי שלאפן, רעינא. עס איז שפעט.

ר ע י נ א : עס קלאפט מיר אזוי דאס הארץ, מאמא.

ד א נ א ג ר א צ י א : זאג א תפילה צו גאט וועסטו איינשלאפן רואיק, מיין קינד.

ר ע י נ א : איך וועל נאך בלייבן אביסל מיט דיר, מאמא. איך וואלט געוואלט
עס זאל שוין זיין טאג. איך וועל ניט קענען שלאפן די נאכט, מאמא.

ד א נ א ג ר א צ י א : עס איז זיך ניטאָ וואָס צו שרעקן, רעינאָ. בריאַנדאָ און איך — צוויי שוועסטערלעך זיינען מיר געווען — זיך צוזאַמען געהאַדעוועט. איינמאַל, געדענק איך, ווען מיר זיינען נאָך געווען קליינע, האָט מיך אַ הונט אַ ביס געטאָן אין פּוס. בריאַנדאָ האָט דעמאָלט אַזוי ביטער געוויינט, ווען זי האָט דערזען בלוט אויף מיין פּוס... ביז היינט געדענק איך איר געוויין, גיי, רעינאָ, שלאָפּן. עס איז שפעט. דו ביסט מיד.

ר ע י נ א : אַ גוטע נאַכט, מאַמאַ. (זי גייט אַוועק).

ד א נ א ג ר א צ י א (גייט זיך דורך איבערן שטוב. בלייבט שטיין ווי זי זאָל זיך עפּעס דערמאָנען. גייט צו אַ שאַפּקע און נעמט פּון דאָרט אַרויס אַ בוך אין ביינערנע טאָוועלען. מישט אויף און לייענט דייטלעך וואָרט ביי וואָרט): און הבל איז געווען אַ פּאַסטוד, און קין האָט באַאַרבעט די ערד. איז געווען אין סוף פּון די טעג, האָט קין געבראַכט פּון די פּרוכט פּון דער ערד אַ מתנה צו גאָט, און הבל האָט געבראַכט די פעטע פּון זיינע שעפּסן. האָט זיך גאָט געקערט צו הבל'ס מתנה און צו קינ'ס האָט ער זיך ניט געקערט. האָט עס פּאַרדראָסן קינ'ען און זיין פנים איז איינגעפּאַלן — — — (לייענט שטיל עטלעכע שורות, די לעצטע ווערטער לייענט זי דורך מיט שרעק) איז קין אויפגעשטאַנען אויף זיין ברודער הבל און האָט אים גע'הרג'עט.

פ ע ד ר א (אין טיר): גנעדיקע דאַנאָ גראַציאַ... באַראָן דע רען איז געקומען!

ד א נ א ג ר א צ י א (פּאַרמאַכט האַסטיק דעם בוך. גייט באַגעגענען באַראָן דע רען. באַגעגנט אים אין טיר): באַראָן!

ב א ר אָן ד ע ר ע ן : מאַדאַם מענדעס... איך בין גליקלעך, וואָס איך האָב אייך געטראָפּן אין פּאַלאַץ... איך בין גליקלעך.

ד א נ א ג ר א צ י א : נו, איך וועל דאָך ניט גיין שפּאַצירן אין אַזאַ רעגן!

ב א ר אָן ד ע ר ע ן : ניין, נישט וועגן רעגן... איך מיין...

ד א נ א ג ר א צ י א : איר זעט אויס מיד, באַראָן. זעצט זיך. פּונוואַנען קומט איר? אַזוי פּלוצלונג ווי פּון שטורעם אַרויסגעפּאַלן!

ב א ר אָן : יע, ריכטיק! איך קום פּון פּראַנקרייך! איך בין אייך געקומען זאָגן, אַז איך צווייפל, איך צווייפל נאָך מער!... אויב עס איז פּאַראַן אַ העכערער וועזן! מאַדאַם מענדעס, גאָט קען ניט האַבן אַזאַ אויסזען... גאָט? ניין...

ד א נ א ג ר א צ י א (גייט אַ לאַך): אַך, באַראָן! צוליב דעם זיינט איר געקומען ביינאַכט? איר וואָלט עס מיר געקענט זאָגן מאַרגן, וואָלט עס אויך געווען אַ גרויסע אפיקורסות.

ב א ר א ן : גיין, מאדאם מענדעס! מאַדנע קלאַנגען גייען אַרום וועגן אייך אין פּראַנקרייך. מען האָט מיר געזאָגט, אַז דאָס הייליקע געריכט פאַרנעמט זיך מיט אייך . . . דאָ נאָ גראַציאַ (מאַכט אַ טריט אויף צוריק): די שיף אין מאַרסעי . . . מיין שוועסטער בריאַנדאַ . . .

ב א ר א ן ד ע ר ע ן : מאַדאם מענדעס! איך בין געפאַרן אָן אַפּרו. איך האָב אייך אַמאָל געגעבן די שליסלען פון מיין פּאַלאַץ . . . עס איז אַן אַלטע ירושה. איך וואוינ דאָרט קיינמאָל ניט. איך וועל אייך אַוועקפירן אַהיין. איך וויל ניט זען אייערע הענט אין קייטן. איך האָב מורא צו טראַכטן וועגן דעם, מאַדאם מענדעס . . . קיינעם וועט ניט איינפאַלן אַז איר זייגט דאָרט. קיינער ווייס ניט וועגן דעם פּאַלאַץ. דאָ נאָ גראַציאַ : בריאַנדאַ ווייס.

ב א ר א ן (איבערראַשט): דאָנאַ בריאַנדאַ! אייער שוועסטער . . .

דאָ נאָ גראַציאַ : ניטאָ קיין באַהעלטעניש פאַר מיר, נאָר גאָט וועט מיך באַהאַלטן מיט זיין חסד. באַראָן . . . טייערער . . . (זי גיט אים אַ גלעט איבערן פנים) און גאָט האָט באַשאַפן דעם מענשן אין זיין געשטאַלט . . . (אין די פענצטער באַווייזן זיך שטורקאַצן).

ב א ר א ן ד ע ר ע ן (אין שרעק) : מאַדאם מענדעס!

דאָ נאָ גראַציאַ : גייט, באַראָן. איר וועט אַרויסגיין צום קוואַל. (זי עפנט אַ געהיימע טיר. דער באַראָן גייט אַוועק). (מען הערט אַ קלאַפּעריי אין די טירן, אין די פענצטער).

אויסגעשרייען : אין נאָמען פון דער הייליקער אינקוויזיציע! (דורך די פענצטער און די טירן קומען אַריין געשטאַלטן אין שפיציקע היטלען. דורך אַ טיר קומט אַריין בריאַנדאַ איבערגעדעקט דעם קאָפּ מיט אַ טוך. זי רירט זיך ניט פון אַרט).

דאָ נאָ גראַציאַ (מאַכט צו איר אַ טראַט, דערקענענדיק זי): בריאַנדאַ! זיי האָבן מיטגעשלעפּט דעם שרץ! דעק אָפּ דאָס פנים, בריאַנדאַ, אויב דו ביסט גערעכט! בריאַנדאַ (דעקט אָפּ דאָס פנים): איך וויל זען, ווי דיין גאָט וועט דיך באַשיצן!

דאָ נאָ גראַציאַ : דו וועסט זיך וואַלגערן אין שטויב פאַר דעם, וואָס דו לעסטערסט איצט זיין נאָמען!

(בריאַנדאַ גיט אַ קרעכץ און הויבט זיך אָן וואַקלען. דאָנאַ גראַציאַ ווערט אַרומגערינגלט און מען פירט זי אַרויס).

[פ א ר ה א נ ג]

ד ר י מ ע ר א ק ט

צ ו ו י י ט ע ס צ ע נ ע

די סצענע קומט פֿאַר אין פֿאַלאַץ פֿון די מענדעסעס אין פּעראַראַ. מען גרייט זיך אויפֿנעמען דעם הערצאָג.

פּע ד ר א (באַטראַכט דעם טעפֿיך): דו זעסט, איזאַבעלאַ? דו זעסט צי דו זעסט נישט?

א י ז א ב ע ל א : איך זע! עס איז אַלץ אין אַרדענונג!

פּע ד ר א : דו האָסט געמעגט האָבן אין זינען, אַז איבער דעם טעפֿיך דאַרף טרעטן דער הערצאָג פֿון פּעראַראַ! און דער טעפֿיך ליגט קרום! דו דאַרפט האָבן אין זינען, איזאַבעלאַ, אַז די אַרבעט אין פֿאַלאַץ דאַרף געטאָן ווערן מיט דרך ארץ! דער הערצאָג פֿון פּעראַראַ, איז דער הערצאָג פֿון פּעראַראַ!

א י ז א ב ע ל א : מאַך ניט אַזאַ פֿאַראַד, פּעדראַ! דער הערצאָג פֿאַרמאָגט ניט אין זיין גאַנצן הערצאָגטום, וואָס ביי אונזער גנעדיקער דאַנאַ ליגט אין איין קעשענע!

פּע ד ר א (שטרענג): גענוג דיר צו ריידן מיר אַנטקעגן! אַז דו ביסט מיין ווייב, דאַרפסטו זיך צוהערן צו מיינע רייד! גיי באַלד הייט מען זאָל אויסגלייכן דעם טעפֿיך! און עס איז ניט דיין עסק מיר צו דערציילן ווער עס איז רייכער און ווער עס איז ניט רייכער! אַ ווייב דאַרף פֿאַלגן! (ער גייט אַוועק פֿאַרריסן ביי זיך).

א י ז א ב ע ל א (גייט נאָך אים): אפילו די גנעדיקע דאַנאַ האָט צו מיר קיינמאָל אַזוי ניט גערעדט. אַ ווייב דאַרף פֿאַלגן . . . (זי קערט זיך אום, פֿאַרריכט דעם טעפֿיך גייט אַוועק).

(אויף דער טעראַסע קומען אַרויף די דריי שליחים פֿון די קהילות, זיי נעמען אַראָפּ די געלע אידן־מיצלעך פֿון די קעפּ און לייגן זיי אַוועק אויף אַ באַנק. זיי באַטראַכטן דעם פֿאַלאַץ. גיבן אַ טאַפּ די שיינע געשניצטע זומער־שטולן.)

ע ר ש ט ע ר א י ד (קוקט אויף דער פּאַן): די פּאַן איז אַ זיידענע, האָ? (ענטפּערט זיך אַליין) ריינער זייד די פּאַן.

צ ו ו י י ט ע ר א י ד : דאָס איז די פּאַן פֿון פּעראַראַ! מען וואַרט, זעט אויס, אויף געהויבענע געסט! אַז גאַט האָט שוין געהאַלפּן, און דער סולטאַן האָט אַרויסגע-

נומען דאָנאַ גראַציאַ פון דער אינקוויזיציע — צוליב וואָס זיצט זי דאָ אין פּעראַראַ?
מען האָט אויפגערוּדערט די אידן מיט פאַלשע האַפּנונגען. . . . איר הערט, ר' שלמה?

ר' שלמה (שטייט און שאַקלט זיך מיט פאַרמאַכטע אויגן, גיט זיך אַ כאַפּ) האָ?

צווייטער איד: מיט פאַלשע האַפּענונגען, זאָג איך, — אַט פירט מען זיי
קיין טערקיי און אַט ברענגט מען זיי קיין טערקיי — און ווען וועט שוין קומען די
ישועה? וואָס זאָגט איר, ר' שלמה?

ר' שלמה: צוליב דעם זיינען מיר דאָך אַהער געקומען — וועלן מיר הערן.

ערשטער איד: און ווען, רבונן של עולם, וועלן מיר שוין פטור ווערן
פון גלות?

צווייטער איד: איר זאָלט איר זאָגן, רב שלמה, אַז עס איז פינצטער
אין די געטאָס, עס איז שלעכט אין רוים און עס איז ביטער אין מאנטוא! איר זאָלט
איר זאָגן. . . .

ר' שלמה (שלאַגט אים איבער): איר זאָלט איר זאָגן. . . . איר זאָלט איר
זאָגן. . . . מסתם קען מען נאָך ניט פאַרן. דאָנאַ גראַציאַ האָט דאָך אָנגעזאָגט, אַז מען
מאַכט די איבערזעצונג פון חומש פּעראַראַ — אפשר איז דאָס מעכב.

צווייטער איד: מען פאַרט ניט, ווייל מען איילט זיך ניט! עס איז זיי
דאָ ניט שלעכט אין פּעראַראַ! דער הערצאָג הערקולאַ איז גוט צו זיי, האָט מען
דערווייל פאַרגעסן וועגן די אידן אין איטאַליע. איר זאָלט איר זאָגן! איר זאָלט איר
זאָגן, ר' שלמה, אַז די אידן זיינען מרי נפש, פאַרביטערטע געמיטער, זיי באַלאַגערן
דעם בית הקהל, און פאַרפירן זיי מיט פאַלשע האַפּענונגען איז אַן עבירה!

ר' שלמה: שאַ, טע! זיך צערעדט! אַן עבירה גאָר! דו האָסט פאַרגעסן,
וואו דו ביסט! אַן עבירה גאָר!

ערשטער איד: און ווען, רבונן של עולם, וועלן מיר שוין פטור ווערן
פון גלות!

צווייטער איד: איר זאָלט איר זאָגן, ר' שלמה! . . . (רייסט איבער).

(עס קומט אַריין דאָנאַ גראַציאַ.)

דאָנאַ גראַציאַ: שלום עליכם, אידן.

ר' שלמה (מאַכט אַ פאַר טריט צו איר): געלויבט זאל זיין גאָט, וואָס האָט
איך מציל געווען פון די הענט פון די רשעים, און וואָס מיר זיינען זוכה געווען איך צו
זען בשלום. גומל האָבן מיר געבענטשט אויף איך, גנעדיקע דאָנאַ גראַציאַ.

דאָנאַ גראַציאַ : גאַט זאָל אויסלייזן אַלע אידן, מיר זאָלן ניט דאַרפן מער בענטשן גומל אויף יעדן יחיד, וואָס ווערט ניצול.

די אידן צוזאַמען : הלוואי.

דאָנאַ גראַציאַ : וואָס איז אייער באַגער, אידן?

ר' שלמה : גנעדיקע דאָנאַ גראַציאַ ! די פינף הונדערט נפשות, וואָס איר האָט צוגעזאָגט מיטנעמען קיין טערקיי, זיי זיינען אַריינגעפאַלן אין ספקות . . . זיי האָבן אָפגעלייגט זייערע הענט פון מלאכה און זיי גייען אַרום, ווי אויפן עולם התהו, חלילה...

דאָנאַ גראַציאַ (רייסט אים איבער מיט אַ שאַקל פון קאַפּ) : איך האָב אייך אָנגעזאָגט דורך אַ שליח, אַז מיר זעצן איבער דעם חומש אין פּעראַראַ. עס איז אַ שעת הכּושר איצט. דער הערצאָג הערקולאַ האָט געגעבן אַ דערלויבעניש. און דער גרויסער חכם ר' אברהם אושקי אַרבעט יומם ולילה.

ר' שלמה (ווי אַ מגיד) : אַ גרויסע מצווה ! און אַ דבר חשוב, ווייל עס איז שוין פאַרגעסן געוואָרן די תורה ביי די אנוסים . . .

צווייטער איד (נעמט זיך אָן מיט מוט און גיט אַ רוק ר' שלמה'ן) : עס איז ביטער אין די געטאַס, גנעדיקע דאָנאַ גראַציאַ ! דאָס רשעות און סכנות לוייערן בכל עת, בכל שעה. זאָג איך — אַ פשוטער איד : מען דאַרף דוחה זיין די איבער-זעצונג פון דער תורה, ווייל קודם כל איז דאָס לעבעדיקע נפש.

דאָנאַ גראַציאַ (קוקט אים אַ וויילע אָן מיט פייערדיקע אויגן) : טא שמד'ט זיך אויס, אויב איר ווייסט, וואָס עס איז קודם ! און זייט ניט קיין אידן ! און ווערט ניט קיין אנוסים !

די אידן (צוזאַמען, יעדערער אויף זיין אופן) : חלילה ! מיר וועלן זיך בעסער וואַרפן אין ים אַריין. (זיי רוקן זיך אָפּ פון איר מיט פאַרלאַרנקייט און שרעק).

דאָנאַ גראַציאַ (בלייבט אַליין איבערראַשט פון איר צאַרנדיקן אויסברוך) : צו וואָס קומט איר מיד מאַטערן און איילן ? אַלע יאָר ווערן פאַרברענט אונזערע ספרים — וואָס ווילן דען אונזערע שונאים אויב נישט אויסלעשן אונזער ליכט ? ווי קען מען דוחה זיין די איבערזעצונג פון דער תורה ? ווי מעג מען דוחה זיין ? ווי מעג מען דוחה זיין ? מן השמים איז דאָך געווען, וואָס דער הערצאָג האָט דערלויבט דרוקן אין פּעראַראַ דעם ספר ! ווי קענען מיר דוחה זיין ?

(אין טיר באַווייזט זיך איזאַבלאַ).

איזאַבלאַ : גנעדיקע דאָנאַ, איר האָט מיר געהייסן קוקן אויפן זייגער און אייך דערמאַנען, ווען איר דאַרפט זיך איבערטאָן אויף באַגעגענען דעם הערצאָג. (אין אַ פענצטער באַווייזט זיך גרעטאַ).

דא נא גרא ציא (צו די אידן): דאן מארקא וועט מיט איך איבערשמועסן וועגן דעם אופן פון פארן.

צוויטער איד (גיט זיך א צאפל אויף): אבער ווען? ווען, גנעדיקע דאנא?

דא נא גרא ציא: עס וועט אם ירצה השם זיין בקרוב. (גיט אַוועק מיט איזאַבעלאַן. די אידן גייען אַוועק צו דאן מאַרקא. עס קומט אַרויף פּעדרא).

פּעדראַ: (באַטראַכט דעם טעפּיך צי ער ליגט גלייך, באַטראַכט פון איין זייט און פון דער צווייטער זייט): אויסגעגלייכט! אַ מאַן פּאַלגט מען! אַלע ווייבער זיינען ווי חיה אין גן עדן. טאַן טוען זיי קרום. אויסלערנען קען מען זיי ניט, סידן דער רבונג של עולם זאל זיך אַרייגמישן! אַבער אַ מאַן פּאַלגט מען! (גיט אַוועק. עס קומט אים אַן אַנטקעגן רעינא. זי איז אַנגעטאַן אין אַ בלוי טאַמעט קלייד מיט אַ דיאַדעם אויפן קאַפּ).

רעינא: פּעדרא, איך וויל זען גרעטאַן.

גרעטאַ (פון פענצטער): דאָ בין איך, רעינא. צו וואָס דאַרפסטו מיך?

רעינא (שטאַרק אויפגעלייגט): גרעטאַ! גרעטאַ! (רופט זי, זי זאל אַרויס־קומען. גרעטאַ גייט אַוועק פון פענצטער. רעינא פאַרריכט זיך די דיאַדעם אויפן קאַפּ. גלייכט אויס די בראַסלעטן אויף די הענט. פאַרריכט זי פּערל. עס קומט אַרויס גרעטאַ).

רעינא: גרעטאַ! דו ביסט נאָך ניט אַנגעטאַן?

גרעטאַ: (שוויגט, קוקט אַן רעינא'ן מיט פאַרוואורף).

רעינא: גרעטאַ! געפּעלט דיר מיין דיאַדעם? דאָס האָט מיר יוסף געשיקט פון טערקיי אין דעם טאַג ווען ער איז באַשטימט געוואָרן פאַר אַ בעל יועץ ביים סולטאַן. (גיט זיך אַ פאַר מאַל אַ דריי, שטאַרק גליקלעך) און וואָס וועסטו אַנטאַן, גרעטאַ?

גרעטאַ (שאַקלט מיטן קאַפּ אויף ניין, רעינא דערפילט עפעס ערנסטעס. זי בלייבט שטיין און קוקט אן גרעטאַ'ן): איך וויל דיר אפגעבן די קמעה, רעינא. (דערלאנגט איר די קמעה).

רעינא (געפּלעפט): פאַרוואָס... פאַרוואָס גיסטו מיר די קמעה פון דער עקדה? עס שטייט פאַר מיר אַ סכנה, חלילה! גרעטאַ?

גרעטאַ: יע, אַ גרויסע סכנה! דו און דיין מאַמע גראַציא, איר ווערט אויפגע־פּרעסן פון גאוה! פאַרוואָס וויל טאַנטע גראַציאָ ניט מוחל זיין מיין מאַמע? ניט איבערבעטן זיך מיט איר? איז פאַרוויסעניש וויל זי איר איבערלאָזן דאָס גאַנצע לעבן!

מיין מאמע האָט גענוג געליטן פון דערנידעריקונג אין דער משפּחה, און פון דער אינ-קוויזיציע! דו, רעינא, דו דאַרפסט זען, אָ דאָנאָ גראַציאַ זאָל אויפגעבן איר עקשנות, דו דאַרפסט איר דערמאָנען, אָ עקשנות איז אַ זינד, און גאָט וועט זי ניט מוחל זיין פאַר די פייניקונגען פון מיין מאַמע.

ר ע י נ אַ : איך קען דאָס ניט טאָן, גרעטא! איך געדענק נאָך די אימהדיגע נאַכט, ווען דיין מאַמע האָט געמאַכט אַ בונד מיט די שונאים און געבראַכט די אינקוויזיציע צו אונז אין הויז! וואָס פאַר אַ אימה'דיקע נאַכט דאָס איז געווען!

ג ר ע ט אַ : דו ביסט קיינמאָל ניט געווען דערנידעריקט, רעינא, און דו ווייסט ניט די פאַרביטערטקייט פון אַ דערנידעריקטן!

ר ע י נ אַ : פאַרוואָס קומסטו צו מיר? זאָל דיין מאַן, שמואל, ריידן מיט דער מאַמא! די מאַמא האָט אים ליב, זי געדענקט זיינע שליחותן ווי אַ פאַרשטעלטער מאַנאַך. די מאַמע וועט זיך צו אים צוהערן.

ג ר ע ט אַ (הויבט אָן וויינען): שמואל איז אַ קנאי, אַזוי ווי טאַנטע גראַציאַ, שמואל קען טאָן מצוות, אָבער ער ווייסט ניט ווי צו מוחל זיין אַ מענטשן זיינע זינד. (פאַרביטערט) מיין מאַן און טאַנטע גראַציאַ — זיי זיינען די פרומע אייזלען פון גאָט, וואָס האָבן קיינמאָל גאָט ניט געזען!

ר ע י נ אַ (אויפגעבראַכט): שווייג! ווי רעדסטו וועגן טאַנטע גראַציאַ, גרעטא? ג ר ע ט אַ : דיין מאַמע איז נישט קיין מלאך, וואָס מען טאָר ניט אורטיילן אירע וועגן!

ר ע י נ אַ : איר וואָלט פאַרפוילט געוואָרן אין דער אינקוויזיציע, דו און טאַנטע בריאַנדאָ, ווען די מאַמע זאָל אייך ניט אַרויסנעמען! גענוג רחמים האָט זי געהאַט צו אַ שוועסטער אַ מסור! די מאַמע איז גערעכט, וואָס זי וויל זי ניט זען!

ג ר ע ט אַ : עס זיינען ניטאָ קיין מענטשן אָן זינד, רעינא. טאַנטע גראַציאַ איז אויך ניט ריין פון זינד! זי שמועסט איין די פינגר הונדערט משפחות, אָן זי וואָרט דאָ אויף דער פאַרענדיקונג פון חומש פעראַראַ! זי וויל ניט אַוועקפאַרן פון אייראַפּע, ווייל, ווייל... דאָ איז באַראָן דע רען. זי האָט אים היינט אַ גאַנצן פרימאַרגן געשריבן אַ בריוו.

ר ע י נ אַ : גיי אַוועק! איך וועל דיך שלאָגן! (זי ווארפט זיך אויף איר).
(עס קומט אַרויס דאָנאָ גראַציאַ, איבערגעטאָן, מיט אַ דיאָדעם אויפן קאָפּ).

ד א נ א ג ר א צ י א : קינדער! יורשטעס פון די נשיא'ס! דראפען איינע די אנדערע די אויגן אויס? (רעינאָ און גרעטאָ בלייבן שטיין אָפּגעקילט. אַ ווילע איז שטיל. גרעטאָ קומט צו זיך).

ג ר ע ט א (מאָיעסטעטיש, ווי אַ נשיא): וועגן זיך האָט איר דאָס געזאָגט, גנעדיקע טאַנטע גראַציאַ! איר ווילט מיין מאַמען דערוואַלגערן אין שטויב ביזן סוף פון אירע טעג! איר קענט ניט קומען צו קיין מחילה, וויל איר זיינט צו שוואַך אויף בייקומען אייער שנאה.

ד א נ א ג ר א צ י א : דו ביסט צו יונג, גרעטאָ, אויף משפט'ן. מיר וועלן האָבן אַ פאַמיליע באַראַטונג אין טערקיי. איצט טו זיך אָן. מיר דאַרפן היינט באַדאַנקן דעם הערצאָג פאַר זיין דערלויבעניש אויפן חומש פּעראַראַ. דיינע קליידער און צירונג זיינען אָנגעגרייט.

ג ר ע ט א : פינצטערע געמיטער צירן זיך ניט, גנעדיקע טאַנטע גראַציאַ.

פ ע ד ר א (לויפט אַרײַן מיט פּרייז): דער גרויסער האָר, דאָן מיקעזו! טערקישע מיליטער באַגלייט אים! וואָס זאָל איך באַפעלן דער דינערשאַפט, גנעדיקע דאָנאַ? (עס לויפט אַרײַן איזאַבלאַ).

א י ז א ב ע ל א (זי קען ניט רײַדן פאַר איבערראַשונג): גנעדיקע דאָנאַ! . . . גנעדיקע דאָנאַ . . .

ד א נ א ג ר א צ י א : די וואַך פירט אָפּ אין זאָל פאַר געסט, און זאָל יעדערער טאָן זיין אַרבעט. (פּעדראַ און איזאַבלאַ גייען אַוועק, עס קומט אַרײַן דאָן מיקעזו).

ר ע י נ א (גייט אים אַנטקעגן): . . . יוסף! (ער נעמט זי אַרום, שפּעטער באַגריסט ער זיך מיט דאָנאַ גראַציאַ און גרעטאָ).

ג ר ע ט א : איצט קענען מיר האָבן אַ פאַמיליען־באַראַטונג, טאַנטע גראַציאַ.

ד א נ מ י ק ע ז : צוליב דעם בין איך געקומען. אין טערקיי האָבן זיך פאַר־שפּרייט קלאַנגען, אַז עס זיינען דאָ קריגערייען אין דער משפּחה נשוא. די קלאַנגען ווערן אונטערגעהאַלטן פון אַלע קאַנסולאַטן, וואָס קוקן אויס אויף אונזער אָפּשוואַכונג.

ד א נ א ג ר א צ י א : וויאָזוי זיינען די קלאַנגען דערגאַנגען צו זיי? קיינער ווייס ניט וועגן דעם אויסער די מיטגלידער פון אונזער משפּחה.

ג ר ע ט א : אַלע אין פּעראַראַ ווייסן, אַז מיין מוטער ווערט פון אייך ניט אויפ־גענומען אין פאַלאַץ. דאָס איז גענוג, אַז עס זאָלן פאַרשפּרייט ווערן קלאַנגען.

דאָנאַ גראַציאַ : אַ מענטש קען געוועלטיקן איבער זיינע מעשים, אָבער
ניט איבער זיין האַרץ.

גרעטאַ : דאָס האַרץ ברענגט צו מעשים, טאַנטע גראַציאַ.

דאָנאַ גראַציאַ : די באַראַטונג וועט זיין מאַרגן. גייט, קינדער.

(רעינאַ און גרעטאַ גייען אַוועק).

דאָנאַ גראַציאַ (צו דאָן מיקעל) : ווען עס זאָל זיך האַנדלען וועגן מיר —
וואָלט איך זי מוחל געווען. איך וואָלט זיך איבערגעבעטן מיט בריאַנדאַץ, איך וואָלט
איר מוחל געווען די יסורים, וואָס זי האָט מיר פאַרשאַפט. בריאַנדאַ האָט צעבראַכן
מיין גאַנצקייט. זי האָט פאַרפינצטערט דעם ליכטיקן שם פון די בענוועניסטאַס. איך
בין איר שוועסטער — איך פיל זיך מיטשולדיק אין איר מיאוס'ן טאַט, כאַטש אַליין
בין איך געווען די געליטענע, צוליב גראַבער שנאה צו מיר האָט זי דאָס געטאַן. זי האָט
אַליין געוואָלט פאַלן, כדי מיר מיטשלעפן אין איר געפאַלנקייט. דאָס אַלץ וואָלט איך איר
מוחל געווען, נאָר זי האָט אַריינגעטראָגן פאַרראַט אין דער משפּחה נשיא — און דאָס
טאַרן מיר ניט מוחל זיין.

דאָן מיקעל : מיר זיינען אַ שוואַך פאַלק, דאָנאַ גראַציאַ. אונזער ליבע און
אונזער שנאה דאַרפן מיר אַמאָל מקריב זיין. שמואל און איך — מיר פילן אַז בריאַנדאַץ
קען מען ניט מוחל זיין. איצט איז זי פרום. (לאַכט) אַז רשעים ווערן גוט — זיינען זיי
מחלל די גוטסקייט. אָבער מיר האָבן אַן אַנדער חשבון, דאָנאַ גראַציאַ! און איר מוזט
זיך איבערבעטן מיט בריאַנדאַץ, ווייל צעבראַכענע און אַפגעזונדערטע זיינען מיר
באַזיגטע. דער קאַנסול פון קאַרל דעם פינפטן קוקט אויס אויף דעם, פראַנקרייך און
ווענעציע אויך.

דאָנאַ גראַציאַ : יוסף, אויב מיר וועלן איינמאַל מוחל זיין מסירה —
זיינען מיר צעבראַכן פון איגעווייניק, דאָס איז אַ גרעסערער בראַך, ווי עס קענען אונז
ברעכן אַלע קאַנסולאַטן צוזאַמען. ווען מיר זיינען גאַנץ מיט אונזער האַרץ — זיינען
מיר שטאַרק. זאָל דאָס וויסן רעינאַ, און זאָל דאָס געדענקען גרעטאַ, און זייערע קינדער
און קינדס קינדער און מען וועט דערציילן פון דור צו דור — אַז די נשיא'ס זיינען
ניט מוחל קיין מסירה. דאָס וועט זיין אונזער צאַם, און דאָס וועט אונז באַשיצן.

דאָן מיקעל : דאָס איז גוט אויף אַריינשרייבן אין אַ מוסר ספר, דאָנאַ גראַציאַ.
אין טערקיי דאַרפן מיר קומען אין פולער אחדות און שלום דאַרף זיין צווישן אונז.

דאָנאַ גראַציאַ : ניטאַ פאַר מיר קיין מוסר אין אַ ספר און אַן אַנדער מוסר
פאַר דער משפּחה נשיא. איך וועל בריאַנדאַן ניט מוחל זיין.

דאָן מיקעל : דאָנאַ גראַציאַ! (ער נעמט זי פאַר אַ האַנט און ער קירעוועט

זיך מיט איר צו מזרח) לאַמיר זיך שטעלן מיטן פנים צו מעריב וואו עס שטייט אונזער צעבראַכענע וואַנט! אַ מענטש ווערט קלוג, ווען ער קוקט אין יענער זייט. אונזערע מוסרים און אונזערע פאַררעטער זיינען אונזער צעבראַכנקייט. וואָס פאַר אַ באַדייט האָט די ריינקייט פון דער משפּחה נשיא — אַנטקעגן דעם אומגליק פון אַ פאַלק? גרויסע האַפענונגען לייג איך אויף אונזער קומען קיין טערקיי. דורכן סולטאַן וועלן מיר קריגן אַ מקום מקלט פאַר אידן. (ער מאַכט פאַרויס עטלעכע טריט און שטעלט זיך אָפּ) אַ מקום מקלט פאַר אידן! (היבשע פּאָזע) זאַל היינט זיגן בריאַנדאַ'ס פרומקייט, און אייער חכמה זאַל אייך ביישטיין צו טאָן דאָס, וואָס עס איז גויטיק צו טאָן היינט!

ד אַ נ אַ ג ר אַ צ י אַ : איך פאַרלאָז זיך אויף גאַט, אַז ער וועט מיך ניט ברענגען קיין שטרויכלונג.

ד אַ נ מ י ק ע ז : מיר האָבן נאָך וואו צו פרעגן, דאָנאַ גראַציאַ. מיר וועלן פרעגן, ווי איז דער דין מיט אַ בעל תשובה.

ד אַ נ אַ ג ר אַ צ י אַ : מיר וועלן פרעגן דעם טייטש — ובערת את הרע מקרבך — און דו זאָלסט אויסברענען דאָס שלעכטס פון דיין מיט.

(ווי גייען אָוועק אין דער טיף, אַראָפּ פון דער טעראַסע. עס קומען אַרויס די דריי שליחים).

ע ר ש ט ע ר א י ד : איך וואָלט נאָר געוואָלט אַ קוק טאָן אויף אים. מען זאָגט, ער איז אַ בעל יועץ ביים סולטאַן. אַלע מדינות שיקן זייערע שליחים צו אים. (פאַרחלומט) אפשר וועלן דורך אים אידן געהאַלפן ווערן.

צ ו ו י י ט ע ר א י ד : און איך זאָג אייך, עס איז זיך ניטאָ מיט וואָס צו פרייען. די שונאי ישראל פאַרגינען ניט אַ אידן, אַז ער זאַל זיך פירן מיט מלוכות, און די קנאה קען חלילה ברענגען נייע גזרות אויף אונז.

ר ' ש ל מ ה : אַז דער אויבערשטער דערהויבט אַ אידן איז עס שטענדיק לטובת ישראל. אַזוי איז געווען מיט יוסף הצדיק. גאַט האָט אים דערהויבן כדי מציל זיין יעקב'ס קינדער פון הונגער.

צ ו ו י י ט ע ר א י ד : און וויפיל אידן האָט מען שוין אויסגעשאַכטן פון דעמאָלט אַן? עס האָבן ניט געהאַלפן די אידישע נשיאים... און אַפילו דער רבנו של עולם אַליין... .

ר ' ש ל מ ה : שאַ! עוכר ישראל! צו שמד גייסטו (ר' שלמה גיט אים אַ שטויס, דער איד פאַלט צו צו אַ וואַנט און בלייבט שטיין לעבן איר צוגעטוילעט). (עס קומט אַן דאָן מיקעז און דאָנאַ גראַציאַ).

דן מיקעז: שלום, אידן! (ער גיט זיי די האַנט).

צווייטער איד (ניט רירנדיק זיך פון דער וואַנט): אַז איך האָב רחמנות אויף אידן, זאָגט ער — אַז איך גיי צו שמד.

דאָן מיקעז (מונטערט אים): צו שמד גייט מען ניט, צו שמד פירט מען. גיט שלום. (גיט אים די האַנט).

ר' שלמה: חלילה! ער איז אַ איד, ווי אַלע אידן! נאָר ער צעקאָכט מיך מיט זיינע רייד.

ערשטער איד (גיט צו פּאַרטרוימט צו דאָן מיקעז): ר' יוסף נשיא, איר זיינט אַ גרויסער האָר און אַ באַשיצער פון אידן. . . מיר וועלן דערציילן אין די געטאָס, אַז מיר האָבן אייך געזען. . . מיר האָבן געזען אַ אידן, וואָס טראָגט ניט די אידן־מייץ. . . זיי וועלן זיך פרייען. . .

דאָן מיקעז (מיט טרויער): אַז איר טראָגט די אידן־מייץ, טראָג איר זי אויך, כאַטש מייזן הוט איז פון שוואַרצן זייד. (ער הויבט אָן ריידן צו זיך אינגאַנצן פאַר־געסנדיק וועגן די אידן) וואָס העכער עס איז מיין שטאַנד אין הויף פון סולטאַן, אַלץ טיפער זיינען די וואונדן, וואָס מען רייסט מיר איין יעדן טאַג. די שנאה האָט טויזנט חלפים, וואָס פאַרשניידט מיר יעדע פרייד! די קנאה ווי אַ שלאַנג וויקלט זיך אַרום מיינע פיס. די אידן־האַסער האַלטן שטענדיק די האַק פאַר מיין האַלז. ווי ווערים גראָבן זיי זיך אונטער מיינע טריט. זיי ווייסן ניט וועגן גאָט זייער באַשעפער! מיר טראָגן אַ גרויסע אמונה און יעדע גרויסקייט איז שווער. (דערמאָנט זיך וועגן די אידן) עס איז אייך שלעכט אין די געטאָס! פינצטער און שלעכט זיינען די פעלקער פון אייראָפּא! טרייסט זיי, די אידן פון אייערע קהילות! גאָט וועט געפינען די רוט וואָס וועט שלאַגן די שלעכטע! די בלינדע אין זייער רשעות וועט גאָט אָנגעמען מיט זיין גרויזאָמער האַנט. . . און מיר זאָלן זען, וואוהיין צו גיין. . .

(עס קומט אַריין ר' אברהם אושקי. ער איז מלא שמחה, גייט כמעט טאַנצנדיק).

ר' אברהם אושקי: חזק ונתחזק! אַלע מיינע גלידער זיינען פול מיט תפילה און מיט שמחה! בעזרת ד' פאַרענדיקט די חמישה חומשי תורה! מלאכים האָבן מיר געהאַלפן. זיי האָבן אַוועקגענומען דעם שלאַף פון מיינע אויגן און פאַרטריבן די מידקייט פון מיין גוף!

דאָנאַ גראַציא: גאָט זאָל אייך דערפרייען פאַר אייער בשורה, ר' אברהם אושקי!

ר' שלמה: געלויבט איז גאָט, וואָס מיר זיינען אנגעקומען אַהער אין דעם גליקלעכן טאַג! עס איז אַ רמז מן השמים, אַז גאָט פאַרגעסט אונז ניט!

(עס קומען אַריין רעינאָ און גרעטאַ.)

דאָנאַ גראַציאַ: עס איז אויפגעלויכטן אַ ליכט אין פּעראַראַ! און וועט
מונטערן די שוואַכע, און וועט ווייזן דעם וועג צו די, וואָס האָבן חלילה דעם וועג
פאַרלאָרן!

ר' אברהם אושקין: און אַן אַנזאָג איז דאָס, מיר זאָלן ביי זיך ניט פאַלן אין
יאָרן פון שווערן נסיון.

(דינער ברענגטן אַריין וויין אויף טאַצן).

דאָנאַ גראַציאַ (ווייזט אַלעמען מען זאָל נעמען די גלעזלאַך): עס איז היינט
ביי אונז אַ טאָג פון שמחה! (זי דערלאַנגט אַ גלעזל וויין ר' אברהם אושקין) און איך
וועל פאַרדינען די מצווה פון באַדינען אַ תלמיד חכם.

רעינא (דערלאַנגט אַ גלעזל דאָנאַ גראַציאַ'): און איך וועל אָפּגעבן כבוד
דער מאַמאַ!

דאָן מייקעל: און איך וועל באַדינען כלל ישראל! (ער דערלאַנגט וויין
די אידן).

(ווען אַלע שטייען מיט די גלעזלאַך אין די הענט קומט אַריין בריאַנדאַ).

רעינא: טאַנטע בריאַנדאַ...

(עס פאַלט אַ שטילקייט. אַלע שטעלן אַוועק די גלעזלעך).

בריאַנדאַ (זי איז אָנגעטאָן אין שוואַרצע קליידער פון אבלות. זי איז באַר-
וועט, אַן שיד, ווי אַ זינדיקע): עס זיינען מקוים געוואָרן זיינע רייד, גראַציאַ. גאָט
האַט זיך צוגעהערט צו דיר, איך וואַלגער זיך אין שטויב דערפאַר, וואָס איך האָב
געלעסטערט זיין נאָמען.

(עס קומט אַריין דאָן מאַרקאָ. ער רעדט עפעס שטילערהייט צו ר' שלמה און
ער גייט אַוועק מיט די שליחים).

דאָנאַ גראַציאַ: זי קומט שטענדיק צעשטערן מיין רו, און פאַרשטערן מיין
שמחה. ווער האָט זי גערופן אַהער? איבער מיין שוועל? וואו זי האָט איינמאַל געבראכט
מיינע טויט שונאים... (קוקט אויף שמואל'ן מיט פאַרוואַרף).

(אַלע שווייגן).

בריאַנדאַ: איך בעט ביי דיר מחילה, גראַציאַ.

דאָנאַ גראַציאַ (קערט אָפּ דעם קאַפּ פון איר): איך האָב דיר אומגעקערט

דיינע פאַרמעגנס, איך האָב ניט קיין השגחה איבער זיי מער, מיט די הענט פון אונזערע שונאים האָסטו פאַרברענט דיעגאָס צוואה. וואָס ווילסטו נאָך פון מיר, בריאַנדאָ ?

בריאָנדאָ : דו ביסט זוכה געווען צו דער גדולה פון מעשים טובים, דו ביסט געשוינט און געלויבט און דערהויבן. אַלע קרוינען האָט דיר גאַט געשענקט, און דו ביסט קאַרג אויף מוחל זיין מיר מיין געפאלנקייט.

דאָנאַ גראַציאַ : דיין עובדה איז שטענדיק צו ברענגען מיר ווייטיק און פאַרדראָס . . . איך בין מיר פון דיינע טענות, דאָס גאַנצע לעבן. לאַז מיך צו רו, בריאַנדאָ.

בריאָנדאָ : אַ קליין שוואַך האַרץ האָט מיר גאַט געגעבן, און איך האָב ניט געקענט בייקומען מיינע תאוות. איך בין שטענדיק געווען קליין און נישטיק און ניש דעריק קעגן דיר. פאַרוואָס בעטן ניט די שטאַרקע מחילה ביי די פאַרטיילטע ? פאַר- וואָס בעטן ניט די שטאַלצע מחילה ביי די, וואָס האָבן דעם אַרומגעשניטענעם חלק אויף דער וועלט ? איך פאַרשטיי ניט גאַט'ס ווילן, נאָר מסתם איז ער גערעכט. איך האָב געבענטשט זיין נאָמען און עס קומט מיר מחילה, גראַציאַ. צדקות און רשעות זיינען אַזוי נאָענט איינע צו די אַנדערע, אַז עס איז גרינג געשטרויכלט צו ווערן. עס קומט מיר מחילה, גראַציאַ.

דאָנאַ גראַציאַ : און מיר קומט רו. (זי הויבט אָן אַוועקגיין).

דאָן מיקעל : דאָנאַ גראַציאַ, עס מוז זיין שלום אין דער משפחה נשיא.

דאָנאַ גראַציאַ : אויב עס איז ניטאָ קיין שלום אין האַרצן, קען מען עס ניט באַשאַפן. איך האָב קיינמאָל ניט פאַרלאַנגט קיין צביעות פון אַנדערע און קיינער קען עס פון מיר ניט פאַרלאַנגען.

ראַבריהם אושקין : גנעדיקע דאָנאַ גראַציאַ, אייער שוועסטער האָט געטאָן תשובה און עס קומט איר מחילה, ווייל עס שטייט בפירוש אַנגעזאָגט : דאָרט וואו אַ בעל תשובה קען שטיין, קען אַ צדיק גמור זיין אָרט ניט פאַרנעמען.

דאָנאַ גראַציאַ (איבעראַשט פון זיין אַריינמישן זיך) : ווי איז מעגלעך, אַז דער דין זאָל . . . פאַדערן פון מיר . . . געבן מיין האַרץ . . .

ראַבריהם אושקין : דאָס מענטשלעכע האַרץ קען פאַרבלענדעט זיין, און דאָס וואָס עס האָבן געזאָגט אונזערע חכמים איז קלאַר, ווי דער לויטערער קוואַל.

דאָנאַ גראַציאַ : איך בין זי מוחל, אויב עס קומט איר מחילה.

דאָנאַ בריאַנדאָ : דער עלנטער בלייבט עלנט . . .

ר' אברהם אושקין: און עס קומט אייער שוועסטער כבוד און דערהויבונג, ווייל זי האָט דערהויבן גאָט'ס נאָמען. זי שטייט אַ באַרוועסע און אין שפּלות קעגן אייך.

גראַציאַ: איך וועל איר אָפּגעבן כבוד און דערהויבן, אויב אַזוי איז אייער פּסק, ר' אברהם אושקין. איך וועל איר ברענגען די שידך און וועל זיי איר אָנטאָן, אויב אַזוי בין איך מחוייב צו טאָן. (זי לאַזט זיך גיין).

רעינא: מאַמא, איך וועל עס טאָן, ניט דו.

דאָנאַ גראַציאַ: ווער עס איז מחוייב, יענער דאַרף טאָן, רעינא.

דאָנאַ בריאָנדאַ (שרייט אויס היסטעריש): וויי איז דעם וואָס איז געבראַכן פון יסורים און דערהויבן פון געפאַלנקייט! (זי הויבט זיך אָן וואַקלען, גרעסע און רעינא פירן זי אַרויס, אַלע גייטן נאָך זי).

(עס קומען אַרויס די דריי שליחים מיט זאָן מאַרקאָ).

דאָן מאַרקאָ: די גוטע בעלי מלאכות זאָלט איר אויסקלייבן — אַזוי איז דער פאַרלאַנג פון דאָנאַ גראַציאַ, אַזוי האָט זי צוגעזאָגט דעם סולטאַן. די שמידן, די וועב מייסטער און די אייזן־שמעלצער.

ר' שלמה: אין אַ גליקלעכן טאָג זיינען מיר געקומען, געלויבט איז גאָט.

דאָן מאַרקאָ: און די וואָס קענען נאָך ניט גוט די מלאכות, זאָלן זיך לערנען, זיי זאָלן ניט זיצן מיט פאַרלייגטע הענט און ווארטן אויפן שלית. איך שיק אַרויס מענטשן, וואָס וועלן זיי לערנען.

ר' שלמה: איר זאָלט אַלע געבענטשט זיין אין דעם הויז.

ערשטער איד: איך וויל נעמען אַ ברכה פון דער ליכטיקער באַשיצערין . . . אוי, און ווען וועט זיך שוין ענדיקן דער גלות . . .

דאָן מאַרקאָ: קומט, איך וועל אייך אַריינפירן צו איר. (זיי גייען אַלע אַריין אין פּאַלאַץ).

(אויף דער טעראַסע ווערט שטיל. אין פּאַלאַץ צינדן זיך אַן די שוויבן, מען הערט פון דאַרט אַ געזאַנג).

פרייט זיך מיט דער פרייד פון דער תורה,

חזק ונתחזק.

עס וועט אויב לויכטן דאָס ליכט פון דער תורה,

חזק ונתחזק.

עס וועט אונז זאמלען דער מלך המשיח.

חזק ונתחזק.

אין אונזער לאַנד במהרה בימינו.

חזק ונתחזק.

(אויפן הויף קומט אַרויף באַראָן דע רען. ער שטייט אַ ווילע, באַטראַכט די ליכטיקע שויבן. עס קומט אָן פעדראַ, דערזעט אים און לויפט אים אַנטקעגן).

פ ע ד ר אַ : הויכגעבאַרענער באַראָן דע רען! איך לויף שוין מעלדן דער גנע־דיקער דאָנאַ! עס איז אַ שמחה אין פאלאץ! דער הערצאָג דאַרף היינט קומען. (ווייזט אויף דער פּאַן פון פעראַראַ. ער נעמט אָן אַ פולע ברוסט מיט לופט אויף אויסרופן דעם באַראָנס נאַמען. דער באַראָן האַלט אים אָפּ).

ב אַ ר אָן ד ע ר ען : ניט נויטיק, פעדראַ. איך בין ניט געגרייט זיין היינט אויף אַ באַל. דערלאַנג וויין און מיר וועלן ביידע טרינקען.

פ ע ד ר אַ : איר שפּאַסט. הויכגעבאַרענער באַראָן! ווי וואָג איך צו טרינקען מיט אייך! (ער דערלאַנגט דעם באַראָן אויף אַ טעצל איין גלעזל).

ב אַ ר אָן : טרינק, פעדראַ, דאָ איז דער הויף פון פרידן, אַ לייב און אַ שעפּס וואוינען צוזאַמען און זיינען איינע די אַנדערע ניט מטריח. (ער טרינקט אויס זיין וויין) גוטער וויין. איך עצה דיך, פעדראַ, דו זאָלסט אים פאַרזוכן.

פ ע ד ר אַ : הויכגעבוירענער באַראָן, אויב איר מיינט עס מיט אַן אמת, אַז איר ווילט מיט מיר אויסטרינקען אַ גלעזל וויין, וועל איך האָבן דאָס גאַנצע לעבן צו געדענקען, אַז איך האָב געטרונקען וויין מיט באַראָן דע רען.

ב אַ ר אָן : געוויס, פעדראַ, געוויס. (פעדראַ טרינקט אויס אַ גלעזל וויין).

(אין טיר באַווייזט זיך דאָנאַ גראַציאָ מיט אַ בריוו אין האַנט).

ד אָ נ אַ ג ר אַ צ י אַ : פעדראַ! שיק אַפּ אַ רייטער מיט דעם בריוו... (זי דערזעט דעם באַראָן). באַראָן! באַראָן... (באַהערשט זיך) איר האָט מיר פאַרשפּאַרט אַ שטאַפּ־פעט, באַראָן, דער בריוו איז צו אייך.

ב אַ ר אָן : איך וואָלט אַזוי גליקלעך געווען, ווען איך וואָלט געקראָגן דעם בריוו... איך האָב אַזוי לאַנג געוואַרט אויף אים... איר זיינט אַזוי בלייך, מאַדאַם. איז דער בריוו אַזוי טרויעריק?

ד אָ נ אַ ג ר אַ צ י אַ : איר וועט אים לייענען, באַראָן. (ער נעמט ביי איר דעם בריוו).

ב א ר א ן : איך וועל אים האַלטן, איך וועל אים ניט ליענען איצט. עס וואַלט געווען צופיל גליק אייך זען און באַקומען אַ בריוו פון אייך. מען דאַרף זיין שפּאַרזאַם מיט גליק, עס איז דאָ אַזוי ווייניק, און אַזוי זעלטן.

ד אַ נ א ג ר אַ צ י אַ : און איר זיינט גאַרניט נייגעריק צו זען, וואָס איך האָב געשריבן, באַראָן ?

ב א ר א ן : אַמאָל, ווען איך וועל זיין אַן האַפענונג, וועל איך עפענען אייער בריוו, און הערן אייער שטים און אייך פרעגן: וואו זיינט איר? אפילו ווען איך זע אייך, ווייס איך קיינמאָל ניט, וואו איר זיינט.

ד אַ נ א ג ר אַ צ י אַ : מיר פאַרלאָזן אייראפּא, באַראָן. מען האָט אונז דאָ באַר־רויבט, און געשטראַפט אַן זינד, איך פאַרלאָז דאָ אַלץ מיט פאַריבל . . . אויסער אייער פּריינטשאַפט, באַראָן.

ב א ר א ן : מאַדאַם מענדעס . . .

ד אַ נ א ג ר אַ צ י אַ (רייסט אים איבער): נשיא איז איצט מיין נאָמען. מיר זיינען אַריבער צום אידישן גלויבן, באַראָן.

ב א ר ד ן : מאַדאַם נשיא, גלויבט מיר, עס איז ניט כדאי אַנלייגן וועג אויף גיין פון איין גאַט צו דעם אַנדערן, עס האָט קיין איינציקער פון זיי ניט באַשאַפן קיין גליק פאַרן מענטשן. ניט מיין גאַט פאַר מיר, און ניט אייערער פאַר אייך, מאַדאַם נשיא.

ד אַ נ א ג ר אַ צ י אַ : איך בין היינט גליקלעך. מיר האָבן פאַרענדיקט דעם חומש פּעראַראַ.

ב א ר א ן : וואָס? איך פאַרשטיי ניט . . . וואָס פאַר אַ גליק איז דאָס ?

ד אַ נ א ג ר אַ צ י אַ : כּדי דאָס צו פאַרשטיין, דאַרף מען זיין אַ איד, באַראָן.

ב א ר א ן : אַ, יע . . . יע . . . דאָס איז אויפגעגעסן ווערן פון אמונה און זיין גליקלעך דערפון. דאָס הייסט, אַזוי שטאַרק באַוואונדערן דעם ים, אַז מען זאָל וועלן דערטרונקען ווערן אין אים, דאָס איז . . .

ד אַ נ א ג ר אַ צ י אַ : זוכט ניט קיין דערקלערונגען, באַראָן, דאָס איז אמונה.

ב א ר א ן : איך האָב שטענדיק באַוואונדערט אייער איבערגעבנקייט צו עפעס, וואָס איך פאַרשטיי ניט — און עס האָט מיר פאַרשאַפט צער און צעשיידונג, און איך האָב עס ליב אין אייך, מאַדאַם נשיא. איך בין אַזוי אומגליקלעך געווען צוליב אייער אמונה, אַז איך האָב זי כמעט ליב געקראָגן . . . (אַכט) דאָס איז דאכט זיך זייער אידישעך.

מאדאם נשיא, ליב האבן דאָס העכסטע וועזן, וואָס מאַכט אַמהעכסטן אומגליקלעך . . .
איך בין כמעט אַ איד.

דאָ נאָ גראַציאַ: איר האָט מיר אַמאָל געזאָגט, אַז איר שטאַמט פון צען
דורות באַראַנען.

באָראַן: יע, פון וועלכע איינער איז באַגאַנגען זעלסטמאַרד צוליב אומ-
גליקלעכער ליבע, און דער צווייטער — צוליב אַנטווישונג אין אַ גליקלעכער. נישט קיין
צו הויכער אַפּשטאַם, מאַדאַם. און איר שטאַמט פון אַ משפּחה, האָט איר מיר
געזאָגט . . .

דאָ נאָ גראַציאַ: פון וועלכער צוויי זיינען געגאַנגען אויף קידוש השם.

באָראַן: נישט קיין העכערער אַפּשטאַם, מאַדאַם! איינער שטאַרבט צוליבן
עפל, און איינער צוליבן בוים וואָס באַשאַפט אים. און איר פאַרט אַוועק פון אייראָפע.
איר ציט זיך אַוועק נאָך אייער גאַט אין דער מדבר . . . איר וועט דאָך נאָך מיר
בענקען, מאַדאַם? אַ סימן איז אייער בריוו.

דאָ נאָ גראַציאַ: צו וואָס זאָל איך לייקענען? געוויס באַראַן. איך בין
צוגעוואוינט צו דעם געפיל.

באָראַן: און איר וועט זיין אומגליקלעך, ווי איך . . . נאָר איר וועט עס אַנרופּן
מיטן אידישן נאָמען — ביישטיין דעם נסיון — און . . .

דאָ נאָ גראַציאַ: און דאָס איז אַ גרויסער גליק, באַראַן. איר וועט עס ניט
באַגרייפן, דאָס איז זיין באַהאַפּטן מיט דער אייביקייט פון גאַט.
(פון פּאַלאַץ דערהערט מען אַ געזאַנג).

פרייט זיך מיט דער פרייד פון דער תורה,

חזק ונתחזק;

עס וועט אויב לויכטן דאָס ליכט פון דער תורה,

חזק ונתחזק.

באָראַן: וואָס פאַר אַ גליקלעך געזאַנג . . . פון גערודפ'טע מענטשן, וואָס
אַנטלויפן פון אַ בייזער ערד. איך באַגרייף דאָס ניט. איך בין דאָ אַ זייטיקער, מאַדאַם
נשיא. באַרירט מיך מיט אייערע ליפּן, אפשר וועט עס מיך אַנשטעקן מיט אייער גלויבן.
אפשר וועל איך פול ווערן מיט גליק ווי זיי און גיין אַ פריידיקער אין דער מדבר.
(ער מאַכט אַ באַוועגונג צו איר).

דאָ נאָ גראַציאַ: (מאַכט אַ טריט אויף צוריק): לאַזט איבער פאַר מיר,
באַראַן, דעם קליינעם נצחון. עס וועט זיין גרינגער פאַר מיר. איך בין אַזוי באַלאַרן

אז עס איז מיר אַמאָל שווער צו שטיין. (קליינע פּאָזט). קומט, באַראָן, מיין משפּחה וועט זיין צופרידן אייך צו זען.

ב א ר אָן : איך בין דאָ אַ זייטיקער, מאַדאָם נשיא, אַ זייטיקער. (ער גיט זי אַ קוש אין האַנט. שטעלט זיך אָפּ אַ ווילע) עס איז כּדאי געווען נאָכפּאָרן אייך דאָס גאַנצע לעבן, מאַדאָם נשיא, עס איז כּדאי געווען.

ד אָ נ אַ ג ר אַ צ י אַ : פּאַרוואָס, באַראָן ?

ב א ר אָן : איך האָב געזען, ווי מענטשן מאַכן גרויס אַ גאָט. (ער גייט אַוועק).

ד אָ נ אַ ג ר אַ צ י אַ (בלייבט שטיין ווי פּאַרזחלומיט און רעדט צו זיך באַוועגנדיק זיך לאַנגזאַם אין דער ריכטונג, וואוהין דער באַראָן איז אַוועק) : שווער זיינען דייע וועגן, גאָט... און אומפּאַרשטענדלעך... מען דאַרף גיין אין דער מדבר פּערציק יאָר... און מען שטאַרבט אין דער מדבר. באַראָן... ווי אַרעם איך בין, אַז איר זיינט אַוועק, באַראָן...

ר ע י נ אַ (קומט איר אָן אַנטקעגן) : מאַמא... ביסט טרויעריק.

ד אָ נ אַ ג ר אַ צ י אַ (שאַקלט מיטן קאָפּ אויף יא).

ר ע י נ אַ : מאַמא, גרעטא האָט מיר צוריקגעגעבן די קמע. טו עס מיר אָן אויפן האַלז. איך האָב זי ליב.

ד אָ נ אַ ג ר אַ צ י אַ (קומט צו זיך) : אַ קמע ?

ר ע י נ אַ : יע, דו האָסט עס מיר אַמאָל געגעבן, געדענקסט ? אברהם פירט יצחק'ן צו דער עקדה.

ד אָ נ אַ ג ר אַ צ י אַ : יע, איך געדענק. איך וועל זי היינט טראָגן, רעינאָ. טו זי מיר אָן אויפן האַלז (רעינאָ טוט איר אָן די קמע).

(מען דערהערט דעם הערצאָגלעכן הימן. פון די טירן פון פּאַלאַץ קומען ארויס באַדינער מיט ברענענדיקע שטורקאָצן אויף באַגעגענען דעם הערצאָג. עס קומען אַרויס זי נויטגלידער פון דער משפּחה נשיא. בריאַנדאָ נעמט גראַציע'ן ביי דער האַנט).

בריאַנדאָ : איצט גייען מיר צוזאַמען, גראַציע. (אַלט גייען באַגעגענען דעם הער-צאָג. אויפן הויף קומען אַרויף די ערשטע פּאָנעטרעגער פון דעם הערצאָג'ס סוויטע).

[פ א ר ה אָ נ ג]

